

Seksualisering: “Je denkt dat het normaal is...”

Onderzoek naar de beleving van jongeren

Auteur(s) Hanneke Felten, Kristin Janssens en Luc Brants
Datum Utrecht, maart 2009
© MOVISIE

MOVISIE Kennis en advies voor maatschappelijke ontwikkeling

MOVISIE is hét landelijke kennisinstituut en adviesbureau voor maatschappelijke ontwikkeling. We bieden toepasbare kennis, adviezen en oplossingen bij de aanpak van sociale vraagstukken op het terrein van welzijn, participatie, zorg en sociale veiligheid. In ons werk staan vijf actuele thema's centraal: huiselijk & seksueel geweld, kwetsbare groepen, leefbaarheid, mantelzorg en vrijwillige inzet.

We investeren in de kracht en de onderlinge verbinding van burgers. We doen dit door maatschappelijke organisaties, overheden, maatschappelijk betrokken bedrijven en burgerinitiatieven te ondersteunen, te adviseren en met hen samen te werken. Lokaal of landelijk, toegesneden op het vraagstuk en de organisatie. Zo kunnen deze organisaties en hun professionals hun werk voor de samenleving zo goed mogelijk doen.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.

COLOFON

Auteur(s): Hanneke Felten, Kristin Janssens en Luc Brants

M.m.v. Ben Serkei, Charlot Pierik en Chris Wouters

Eindredactie: Nonja Meintser

Projectleiding: Kristin Janssens

Projectnummer: P1957

Datum: Maart 2009

© MOVISIE

Bestellen: www.movisie.nl

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van, en is gefinancierd door, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Voorwoord

De veelheid aan seksueel getinte, vaak genderstereotiepe, uitingen en beelden in de samenleving, met name in de media, en het mogelijke verband met (seksueel) gedrag en welzijn van jongeren, zijn een bron van maatschappelijke onrust geworden. Hebben jongeren eerder seks dan ze eigenlijk willen door het veelvuldig geconfronteerd worden met seksuele beelden? Zijn meisjes al te zeer bezig met hun uiterlijk door de gefotoshopte seksueel aantrekkelijke modellen die ze in de glossy's voorgeschoteld krijgen? Vormen de vele videoclippen waarin een machoman omringd wordt door 'kroelende vrouwtjes' een voorbeeld voor jongens?

Om meer inzicht te krijgen in de (mogelijke) relatie tussen de toenemende seksualisering van de samenleving en de ideeën en het seksuele gedrag van jongeren, heeft het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het voorjaar van 2008 opdracht gegeven tot een verkennend onderzoek. Dat onderzoek bestond uit een bundeling van een aantal deelstudies, waaraan het Nederlands Jeugdinstituut, de Rutgers Nisso Groep en MOVISIE ieder een bijdrage hebben geleverd. Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een literatuuronderzoek uitgevoerd, de Rutgers Nisso Groep heeft secundaire analyses gedaan en, in samenwerking met het Nederlands Jeugdinstituut, een kwantitatieve studie. MOVISIE heeft een kwalitatief onderzoek uitgevoerd (De Graaf et al., november 2008).

In aanvulling op deze vierdelige verkenning kreeg MOVISIE de opdracht het kwalitatieve onderzoeksgedeelte uit te breiden, zodat van een bredere groep jongeren de ideeën, beleving en behoeften in beeld komen. Dit rapport doet verslag van deze studie.

Als onderzoeksteam willen we een aantal mensen bedanken. De meeste dank zijn we natuurlijk verschuldigd aan de jongeren die met ons in gesprek zijn gegaan over hun ideeën, beleving en behoeften. Hun openheid over dit onderwerp, waarover zij vaak voor het eerst in het openbaar spraken, vormde de noodzakelijke basis van dit onderzoek. Daarnaast waren ook de docenten en teamleiders van de deelnemende scholen van onschatbare waarde bij de werving van deelnemers aan het onderzoek. Ook danken we Wilco Schilthuis (GGD Amsterdam) voor de goede samenwerking op het punt van contact leggen met de deelnemende vmbo-scholen in Amsterdam. Verder danken we Jiro Ghianni, die de werving van de scholen voor zijn rekening nam. Zonder zijn grote inzet zouden we er niet in geslaagd zijn op zeer korte termijn een zestigtal jongeren te spreken.

Tenslotte bedanken wij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voor het financieel mogelijk maken van dit onderzoek.

Het onderzoeksteam,
Kristin Janssens
Hanneke Felten
Luc Brants
Ben Serkei
Ossama Abu Amar

Maart 2009

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	4
1 Inleiding	1
1.1 Achtergrond en aanleiding	1
1.2 Begrippenkader.....	6
1.3 Doelstellingen en leidende vragen.....	7
1.4 Onderzoeksopzet.....	8
2 Seksualisering: beleving en behoeften van jongeren in Nederland	14
2.1 Algemene observaties	14
2.2 Vmbo-jongeren	14
2.3 HAVO jongeren.....	32
3 Analyse.....	55
3.1 Beleving van de invloed van media	55
3.2 Seksestereotiepe beeldvorming en opvattingen van jongeren.....	56
3.3 Seksualiteit en seksueel grensoverschrijdend gedrag	59
3.4 Objectivering en zelfobjectivering	60
3.5 Psychosociaal welbevinden.....	62
3.6 Kwetsbare jongeren	63
3.7 Risico- en beschermende factoren	64
3.8 Behoefte aan aanpak geseksualiseerde media.....	66
4 Samenvatting en conclusies.....	68
5 Aanbevelingen	72
5.1 Seksecoderingen	72
5.2 Informatie over 'echtheid'	72
5.3 In gesprek met elkaar	72
5.4 Jongens	72
5.5 Jongeren met homoseksuele en lesbische gevoelens.....	73
5.6 Jongeren met een verstandelijke beperking	73
6 Discussie	74
7 Bronnenlijst.....	75
8 Bijlagen	78
8.1 Powerpointpresentatie	78
8.2 Vragenlijst focusgroepen.....	85
8.3 overzicht namen en etniciteiten.....	87

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

1.1.1 Maatschappelijke onrust

Het beeld van de gewillige stoeipoes die zich op haar achterwerk laat slaan, komt ons de neus uit.

Manifest "Sex moet weer haute couture worden"

In de afgelopen jaren is er maatschappelijke onrust ontstaan over de veelheid aan seksueel getinte en genderstereotiepe beelden en andere uitingen in de samenleving, in het bijzonder in de media, en de mogelijke negatieve effecten hiervan op met name jongeren.

Journalisten, wetenschappers, hulpverleners, leerkrachten en andere maatschappelijke organisaties maken zich zorgen over het verschijnsel 'seksualisering van de samenleving'. Het manifest 'Sex moet weer haute couture worden' (Pans et al., z.j.) werd door meer dan tienduizend mensen ondertekend. In het veel gelezen 'Slow Sex Manifest'¹ (Paardenkop & Van Rijsbergen, 2008) wordt gepleit voor een nieuw moreel kader voor seksualiteit. In 'McSex' (Hilkens, 2008) wordt een lans gebroken voor vernieuwde beeldvorming op het gebied van seksualiteit, of liever nog een nieuwe seksuele revolutie.

Ook op politiek niveau is er aandacht voor het thema 'seksualisering van de samenleving'. Men wil weten of er een verband bestaat tussen de vermeende toename van het aantal seksueel getinte media-uitingen enerzijds en verschuivingen in de seksuele moraal anderzijds (Plasterk, Meer kansen voor vrouwen, 2007). Jongeren worden hierbij gezien als een groep die extra kwetsbaar is, omdat zij nog volop bezig zijn met hun seksuele en relationele ontwikkeling en omdat zij relatief naïeve, intensieve mediagebruikers zijn. In de media verschijnen met enige regelmaat berichten die het bestaan van een dergelijk verband onderstrepen. Er gaan stemmen op voor media-educatie (Dibi, 2007)² en een gedragscode voor de media (Dijsselbloem & Van Dam, 2006; Plasterk, 2007).

Waar gaat de discussie over?

Onder andere over de al dan niet vermeende seksualisering, over wat 'goede' en 'slechte' seks is en sekse- en genderstereotypen die daarbij aan de orde komen.

Vooraf aan het begrip 'seksualisering van de samenleving' worden verschillende betekenissen gehecht. Sommigen verstaan er onder dat seks een (te) grote rol speelt in het openbare domein, anderen de genderstereotiepe beelden van seks in de media.

In paragraaf 2.2 Begrippenkader, geven wij onze omschrijving van dit begrip.

De 'seksualiseringskritiek' omvat minstens drie verschillende soorten van kritiek.

Er is ten eerste kritiek op de (te) grote mate waarin seksueel getinte uitingen in de media voorkomen. Het feit dat er steeds meer porno steeds gemakkelijker beschikbaar is en dat

¹ Op zaterdag 5 april 2008 verscheen de korte versie van het Slow Sex Manifest in Trouw. Het boek [Slow sex: een erotisch beschavingsoffensief](#), waar het manifest van is afgeleid, is gepresenteerd op maandag 7 april (<http://www.slowsex.nl/>, gezien op 11 maart 2009).

² Zie bijvoorbeeld <http://tweedekamer.groenlinks.nl/nieuws/2007/07/06/groenlinks-lanceert-initiatiefwet-media-educatie> (gezien op 11 maart 2009).

ook steeds meer 'gewone' media-uitingen seksueel getint zijn, is voor velen een reden tot zorg.

Er is ten tweede kritiek op de manier waarop mannen en vrouwen worden afgebeeld. De eenzijdige, beperkte en genderstereotiepe manier waarop seksualiteit wordt verbeeld - meisjes en vrouwen als lustobject en gewillig, jongens en mannen als dominant, vrouwonvriendelijk en onderdrukkend - is niet alleen feministen een doorn in het oog. Er ligt een sterke nadruk op een mooi, sexy uiterlijk, vooral voor meisjes en vrouwen, hetgeen kan leiden tot frustratie en minderwaardigheidsgevoelens bij jongens en vooral meiden die niet kunnen voldoen aan de eisen. En omdat de gepresenteerde schoonheidsidealën onrealistisch zijn (de beelden worden immers doorgaans bewerkt), zijn ze vrijwel onhaalbaar zonder hulp van cosmetische chirurgie (APA Taskforce, 2007). Er wordt ten derde kritiek en zorg geuit over het beeld van seksualiteit dat wordt neergezet. Zo is in het gangbare aanbod bijvoorbeeld maar weinig ruimte voor de emotionele kant van seks en de fysieke en psychische gezondheidsrisico's (Nikken, 2007).

Zijn de zorgen over mogelijke (negatieve) gevolgen voor jongeren van seksueel getinte beelden in de media terecht?

Allereerst moet dan de vraag beantwoord worden of seksueel getinte beelden in de media gevolgen hebben voor het gedrag van jongeren. Naast signalen van maatschappelijke organisaties zijn er ook wetenschappelijke gegevens die aangeven dat contact met, of gebruik van, geseksualiseerde uitingen in de media inderdaad invloed kunnen hebben op gedrag van jongeren. Het Amerikaanse onderzoek van Collins et al (uit 2004) toont bijvoorbeeld aan dat jongeren die meer dan gemiddeld naar televisiebeelden met een seksuele inhoud kijken qua seksueel gedrag 9 tot 17 maanden voorlopen op jongeren die daar gemiddeld of minder vaak naar kijken. Uit Nederlandse cross-sectionele studies komt naar voren dat jongeren die meer in contact komen met seksuele getinte media-uitingen, ruimere opvattingen hebben over onder andere seks zonder verliefde gevoelens, seks als ruilmiddel en grensoverschrijding, dan anderen (De Graaf et al., 2007; Nikken, 2007).

Ten tweede moet de vraag beantwoord worden of de invloed van seksueel getinte beelden op jongeren als negatief betiteld moet worden, en (dus) reden tot zorg geven. Zowel vanuit maatschappelijke organisaties als vanuit de wetenschap zijn er signalen dat het zien van genderstereotiepe seksuele beelden jongeren leidt tot genderstereotiepe ideeën bij jongeren, of deze bevestigt. Uit enkele Nederlandse experimentele studies kwam naar voren dat de onderzochte jongens na het zien van seksueel objectiverende videoclippen vaker instemmen met stellingen als "een vrouw hoort thuis achter het aanrecht" (Schwinghammer, 2007) of "een sexy uiterlijk is belangrijk voor meisjes" (Ter Bogt, 2008) dan na het zien van neutrale mediabeelden. Niet iedereen zal een dergelijke invloed als negatief zien, maar voor de Nederlandse overheid, die een actief emancipatiebeleid voert en uitgaat van gelijke rechten en kansen voor mannen en vrouwen, moet een anti-emancipatorische invloed van genderstereotiepe seksuele beelden wel als negatief gezien worden, en dus reden tot zorg. Er is verder enige steun voor de hypothese dat genderstereotiepe seksuele beelden een negatieve invloed hebben op het welzijn van meisjes. Op basis van een uitgebreide literatuurstudie concludeert de Amerikaanse APA Taskforce (2007) dat de sterke nadruk op vrouwelijk schoon in de media zou leiden tot een preoccupatie met het eigen uiterlijk ('zelfobjectivering') bij meisjes, hetgeen vervolgens negatieve gevolgen zou hebben voor het psychosociaal welzijn van meisjes en vrouwen.

Al met al zijn er veel aanwijzingen voor (negatieve) invloed van met name genderstereotiepe seksuele beelden op de attitudes en het gedrag van jongens en meisjes, maar niet meer dan dat. Er is geen 'bewijs'. De literatuurstudie van de APA Taskforce (2007) schetst een verontrustend beeld van de Verenigde Staten, maar het is niet gezegd dat de beschreven verbanden ook gelden voor Nederland, waar een veel liberaler seksueel klimaat bestaat (Braeken, Rademakers & Reinders, 2002). Bovendien zijn jongens in de APA-studie geheel buiten beschouwing gelaten. Nederlandse cross-sectionele studies tonen slechts een verband aan met eerder seksueel actief worden of met attitudes over seks. Hierbij is onduidelijk wat de richting is van het gevonden verband: zo is het goed mogelijk dat jongeren die al verder zijn op seksueel gebied dan hun leeftijdgenoten vaker seksueel getinte media-uitingen opzoeken, en dus niet eerder seksueel actief worden omdat zij seksueel getinte media-uitingen zien.. Bovendien zijn dergelijke verbanden niet zonder meer negatief te noemen, omdat ze niets zeggen over seksueel risicovol gedrag of grensoverschrijding. Van het beschikbare experimentele onderzoek is weliswaar duidelijk wat de kip is en wat het ei, maar er zijn slechts attitudes gemeten. Het is de vraag in hoeverre de gemeten attitudes zich laten vertalen in daadwerkelijk seksistisch of seksueel intimiderend gedrag.

Daarnaast is het zo dat seksualisering zich niet alleen in de media manifesteert, hoewel de maatschappelijke discussie anders doet vermoeden. Denk bijvoorbeeld aan de invloed van ouders, die wellicht veel waarde hechten aan het uiterlijk van hun dochter of die meebetalen aan plastische chirurgie, of aan de druk van de vrienden- en vriendinnengroep om er goed uit te zien. Tot slot, er is nog weinig onderzoek naar, en inzicht in, de beleving van jongeren. Daar gaat deze onderzoeksrapportage over.

2.1.1. Verkennend onderzoek in Nederland

In november 2008 hebben de Rutgers Nisso Groep, het Nederlands Jeugdinstituut en MOVISIE het onderzoek 'Seksualisering: Reden tot zorg? Een verkennend onderzoek' (De Graaf et al., 2008) uitgebracht aan het ministerie van OCW. In het rapport wordt verslag gedaan van vier Nederlandse deelstudies naar de rol van seksualisering in het leven van jongeren: 1) een literatuurstudie, 2) secundaire analyses op bestaande data, 3) een kwantitatieve studie (panelonderzoek) onder 1294 jongeren en hun ouders en 4) een kwalitatief onderzoek (focusgroepen) onder 28 jongeren en 20 professionals.

De studies leverden elkaar aanvullende – en soms uiteenlopende – inzichten op. Ze verschilden van elkaar, zowel methodisch als voor wat betreft de groepen jongeren die eraan hebben deelgenomen. Kwantitatief onderzoek is bij uitstek een methode die geschikt is om statistische verbanden te berekenen en moet in principe representatief zijn voor een grote groep. Kwalitatief onderzoek geeft vooral inzicht in de belevingswereld van de betrokkenen - in dit geval jongeren - en daarmee in de verbanden die jongeren vanuit hun eigen context zelf leggen. Aan het kwantitatieve onderzoek bleken achteraf vrijwel uitsluitend autochtone jongeren deelgenomen te hebben met een, naar het zich liet aanzien, relatief gunstige gezinsachtergrond. Het is daarom niet, hoewel dat wel de opzet was, representatief voor 'de' jongeren in Nederland. Er heeft immers slechts een zeer beperkt aantal allochtone jongeren in geparticipeerd. Waardoor er op basis van dit onderzoeksgedeelte geen uitspraken gedaan kunnen worden over mogelijke verbanden tussen seksualisering en seksueel en psychosociaal welzijn van 'de' jongeren in Nederland. De RNG en E-quality voeren daarom in 2009 een kwantitatief vervolgonderzoek uit.

Aan het kwalitatieve onderzoek met focusgroepen hebben vrijwel uitsluitend laagopgeleide jongeren met een allochtone (hoofdzakelijk Turkse of Marokkaanse) achtergrond, wonend in 'probleemwijken', deelgenomen, en professionals die in hun dagelijkse werk veel in aanraking komen met jongeren. Het was dusdanig klein van opzet dat het onvoldoende inzicht gaf in de belevingswereld van verschillende groepen jongeren. Het ontbrak in het onderzoek met name aan jongeren van Surinaamse, Antilliaanse en Nederlandse afkomst (en van specifieke groepen zoals jongeren met een verstandelijke beperking en jongeren met lesbische of homoseksuele gevoelens). Ook verschaftte het onderzoek geen zicht op mogelijke verschillen naar opleidingsniveau. Daarom is dit aanvullende kwalitatieve onderzoek gedaan. Doel daarvan is 'de stem' van een bredere groep jongeren te laten horen en een beter zicht te krijgen op de belevingswereld en de behoeften van jongeren wanneer het gaat over de veelheid aan seksueel getinte en genderstereotiepe beelden in de media. Waarbij rekening is gehouden met de diversiteitsfactoren sekse, etnische achtergrond, opleidingsniveau alsmede persoonlijke en contextuele factoren.

Van de vervolgonderzoeken in 2009 door RNG en E-quality enerzijds en MOVISIE anderzijds wordt ditmaal geen gezamenlijk rapport gemaakt. Wel worden gezamenlijke conclusies geformuleerd op grond van het kwantitatieve en het kwalitatieve vervolgonderzoek.

2.1.2 Uitgangspunten

Hieronder lichten we een aantal belangrijke uitgangspunten bij dit onderzoek toe. Deze zijn bepalend geweest in de keuzes die we hebben gemaakt bij het opzetten en uitvoeren van het onderzoek en de analyse van de gegevens.

Jongeren staan centraal

In dit onderzoek staat de beleving en verschillende perspectieven van jongeren ten aanzien van seksualisering centraal.

In de huidige discussie over seksualisering speelt vooral de zorg over verschuivingen in de seksuele moraal en de wijze waarop vrouwen en mannen worden neergezet in de media. De discussie wordt gedomineerd door volwassenen die zich zorgen maken over de seksuele moraal en het daarbij horende gedrag van jongeren. Wij zien voor jongeren een belangrijke rol weggelegd in het bijdragen aan kennisontwikkeling. We zijn geïnteresseerd in de veelheid aan perspectieven die jongeren op dit terrein hebben: 'waarom doen ze de dingen die ze doen, zoals ze die doen?' Hoe beleven jongeren de seksueel getinte beelden in de media en de wijze waarop seksualiteit verbeeld wordt? Het uitgangspunt is dan ook: de dialoog aangaan, het uitwisselen en in beeld brengen van verschillende perspectieven, maar ook oog hebben voor de context waarbinnen bepaalde gebeurtenissen en bepaald gedrag plaatsvinden. Inzicht hierin kan een belangrijke bijdrage leveren aan de emancipatie van meisjes en jongens en de preventie en aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Naast het aangaan van de dialoog met jongeren ten behoeve van kennisontwikkeling, zien wij ook een rol voor hen weggelegd in een eventuele aanpak van de problematiek.

Seksuele en reproductieve rechten

In de discussie over de seksuele moraal van jongeren zijn wij van mening dat de seksuele en reproductieve rechten van jongeren voorop dienen te staan. Dit betekent dat keuzevrijheid bij seksualiteit en het krijgen van kinderen het uitgangspunt is. Bijvoorbeeld de keuze of je seks wilt hebben, met wie en wanneer. Wederzijds respect en gelijkheid tussen partners zijn van belang bij deze keuzes. Ze moeten vrij zijn van discriminatie, stigma of vooroordelen.

Seks is leuk

Seks is leuk, of zou dat in ieder geval moeten zijn. In onze benadering van jongeren vinden we een positieve insteek van groot belang. We willen seksualiteit niet problematiseren maar de prettige kanten ervan benadrukken, met aandacht voor de eigen wensen, gevoelens en verlangens. Daarbij hechten we belang aan waarden als respect voor jezelf en anderen en rekening houden met eigen en andermans waarden, wensen, grenzen en mogelijkheden.

Als seks niet langer leuk is

Maar als grenzen worden overschreden, is seks niet meer leuk. Een negatieve seksuele ervaring kan tot een trauma leiden, met negatieve gevolgen voor psychisch en lichamelijk welbevinden. Uit onderzoek blijkt dat seksuele dwang onder jongeren relatief vaak voorkomt (De Graaf et al., 2005). Ook professionals melden regelmatig dat ze zich zorgen maken over de manier waarop jongeren met elkaar omgaan. MOVISIE onderkent deze problematiek en werkt in haar projecten aan het tegengaan van seksuele dwang en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zo benadrukken wij het belang van het voorkomen van seksueel grensoverschrijdend gedrag door het leren herkennen, aangeven en verwoorden van de eigen wensen, gevoelens en verlangens, om van daar uit ook grenzen aan te kunnen geven en grenzen van anderen te respecteren.

Emancipatie

Als het om seksueel gedrag gaat, is ons uitgangspunt dat iedereen, man of vrouw, jongen of meisjes, vorm moet kunnen geven aan haar of zijn eigen seksualiteit. Daarin moeten zij niet beperkt of gedwongen worden door ideeën en beelden die bestaan over wat seksualiteit en seksuele rollen behoren te zijn. Het zelf vorm kunnen geven aan de eigen seksualiteit is een mensenrecht (en dus ook een recht van jongeren).

Opvattingen, gedrag en beleving van seksualiteit worden beïnvloed door individuele en sociale factoren

Seksualiteit neemt in het leven van de meeste mensen een belangrijke plaats in. Dat geldt zeker voor jongeren. Het is een leerproces waarin verschillende factoren de opvattingen over, het gedrag en de beleving van seks beïnvloeden. Zowel individuele psychologische factoren spelen een rol (karakter, de individuele levensgeschiedenis, de individuele levensbeschouwing) als sociale factoren (sekse, seksuele voorkeur, sociale klasse, etnisch-culturele achtergrond, leeftijd, het al dan niet hebben van een beperking). (Zie ook www.sensoa.be < beleving).^[1]

Voor de analyse van de uitkomsten van de focusgroepen hebben we een emancipatorische visie gehanteerd, die gebaseerd is op het kruispuntdenken (Wekker & Lutz, 2001). Het

kruispuntdenken gaat er vanuit dat iedereen zich bevindt op een aantal belangrijke 'assen' van maatschappelijke betekenisgeving, zoals sekse en etniciteit. Deze worden diversiteitfactoren genoemd: factoren die aangeven dat mensen onderling van elkaar verschillen. Deze diversiteitfactoren hebben een invloed op verschillende terreinen van het leven van mensen. In de analyse van de onderzoeksgegevens spelen deze factoren een belangrijke rol. Zo kijken we in dit onderzoek in hoeverre verschillen tussen jongens en meisjes, opleidingsniveau en etniciteit een rol spelen op het gebied van seksualisering en de mogelijke invloed ervan.

1.2 Begrippenkader

In het maatschappelijke debat worden verschillende termen gehanteerd die nadere toelichting behoeven. Het zijn termen die vaak terugkomen, maar waarvan de betekenis niet altijd even duidelijk is. Het gaat om de termen 'seksualisering', '(zelf)objectivering', seksueel grensoverschrijdend gedrag en psychosociaal welbevinden van jongeren.

Op basis van de uitkomsten van de focusgroepen zullen we nagaan of de gehanteerde definities aangescherpt dienen te worden, en zo ja, op welke manier.

1.2.1 Seksualisering

Zoals als in de inleiding is opgemerkt, wordt in de maatschappelijke discussie het begrip 'seksualisering' gebruikt om verschillende fenomenen te beschrijven. Soms heeft het begrip uitsluitend betrekking op de media, soms wordt het veel breder getrokken en gaat het over 'de geseksualiseerde maatschappij'. Soms gaat het alleen over beelden van seks en bloot, op andere momenten gaat het over de manier waarop mannen en vrouwen(rollen) worden afgebeeld, of over het onrealistische schoonheidsideaal van vooral vrouwen in de media. In dit onderzoek omschrijven we seksualisering als 'de toename van seksuele en seksueel getinte beelden en andere uitingen in alle aspecten van het maatschappelijke leven'.

In dit onderzoek beperken we ons tot seksuele en seksueel getinte beelden en andere uitingen in de media die een seksestereotiep karakter hebben. Als onderzoekers stonden wij in 2008 voor de uitdaging het begrip seksualisering zodanig in te vullen dat het begrip 'meetbaar' werd. Daarom hebben we ons beperkt tot media-uitingen: dat zijn de uitingen van seksualisering die het meest zichtbaar zijn en waar de discussie zich vooral op richt. Op basis van literatuuronderzoek en uitgebreide discussie is er voor gekozen om ons te richten op twee mogelijk problematische kanten aan media-uitingen die vaak onder de noemer van seksualisering geplaatst worden. Het gaan dan als eerste om de overmaat aan seksueel getinte, eenzijdige, schenderstereotiepe uitingen in de media. Dit benoemen wij als *seksualisering*. Het gaan als tweede om de onrealistisch 'mooie, sexy' beelden van (vooral) vrouwen in de media. Sinds de komst van de plastische chirurgie en het 'photoshoppen' zijn deze beelden nog onrealistischer geworden. In bepaalde media-uitingen is een 'mooi' uiterlijk van vrouwen van veel groter belang dan andere kenmerken (gevoelens, gedachten, vaardigheden). Wij noemen deze overmatige nadruk op het uiterlijk van een vrouw of man, in combinatie met een beperkte aandacht voor andere kenmerken, *objectivering*. Wanneer iemand deze objectivering internaliseert, dus wanneer iemand zelf ook overmatig veel

waarde hecht aan het eigen uiterlijk, of meer waarde hecht aan het eigen uiterlijk dan aan andere persoonlijke kenmerken, spreken we van *zelfobjectivering*.

Objectivering en seksualisering komen vaak in combinatie met elkaar voor. In bepaalde videoclips worden bijvoorbeeld vrouwen zowel geobjectiveerd (ze hebben zuiver een uiterlijke, decoratieve functie) als geseksualiseerd (ze hebben weinig kleding aan, de focus ligt vooral op borsten en billen, en de bewegingen zijn seksueel getint).

1.2.2 Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Onder seksueel grensoverschrijdend gedrag verstaan we seksuele dwang: het fysiek of psychisch gedwongen worden om seksuele dingen te doen of toe te staan die iemand niet wil. Of een ander daartoe dwingen. Het gaat dan niet uitsluitend om gedwongen geslachtsgemeenschap, maar ook om een gedwongen tongzoen of een andere seksuele handeling die iemand niet wil. Ook vormen van subtiele drang en dwang vallen eronder, zoals iemand overhalen tot seks en manipulaties.

De grens tussen 'vrijwillig' en 'gedwongen' is niet eenduidig vast te stellen. Wel zijn er criteria te formuleren op basis waarvan bepaald kan worden of seksueel (getint) gedrag al dan niet grensoverschrijdend is. Er is sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag als in seksueel contact aan één of meerdere van de volgende drie criteria niet wordt voldaan: gelijkwaardigheid, toestemming en vrijwilligheid (Frans, 2008).

In de sociale wetenschappen en de hulpverlening vallen onder de term seksueel grensoverschrijdend gedrag doorgaans alle lichte en zware vormen van seksueel geweld zoals het gedwongen worden iemand geslachtsdeel te zien (exhibitionisme), seksuele opmerkingen te krijgen, aanranding en verkrachting.

1.2.3 Psychosociaal welbevinden

Onder psychosociaal welbevinden verstaan we in het kader van dit onderzoek het volgende: het welbevinden en de gezondheid van een persoon, betrekking hebbend op het psychische voor zover dit wordt bepaald door sociale factoren en invloeden. Ook doelt de term psychosociaal welbevinden op de afwezigheid van psychosociale problemen: dat zijn problemen op het gebied van bewustzijn, beleving en gedrag van individuen. Daartoe behoren ook het afwezig zijn van problemen tussen mensen onderling, in het gezin en in andere samenlevingsverbanden; problemen van mensen met aspecten van het openbare leven (school, werk en dergelijke); problemen tussen generaties en groepen (Van Dale 1999, Koenen 2006, Wolters 1998).

1.3 Doelstellingen en leidende vragen

Aangezien dit onderzoek een vervolg is op het eerder verrichtte onderzoek (De Graaf et al., 2008), sluiten de doelstellingen en leidende vragen nauw aan bij het voorgaande onderzoek. Er zijn enkel aanpassingen gedaan wat betreft de onderzoeksgroep, omdat het hier uitsluitend gaat om jongeren en niet, zoals in het vorige onderzoek, ook om professionals.

1.3.1 Doelstellingen

Doel van dit aanvullende kwalitatieve onderzoek is meer inzicht te verwerven over seksualisering door 'de stem' van een brede groep jongeren te laten horen.

De doelstellingen zijn:

1. Inzicht krijgen in het verband tussen seksualisering enerzijds en zelfobjectivering en psychosociaal (niet) welzijn anderzijds bij jongeren in Nederland.
2. Inzicht krijgen in het verband tussen seksualisering en objectiverende en grensoverschrijdende interacties tussen jongeren.
3. Inzicht krijgen in de visie op en beleving van seksualisering door jongeren en hun eventuele behoefte aan ondersteuning.
4. Factoren identificeren die een rol spelen bij de invloed van seksualisering op jongeren.

Deze inzichten vormen input voor beleid dat aansluit bij de beleving en behoeften van jongeren.

1.3.2 Vraagstelling

De volgende vragen zijn leidend bij dit onderzoek³:

1. Hoe wordt seksualisering in Nederland beleefd door jongeren?
2. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen seksualisering in de media enerzijds en seksueel (grensoverschrijdend) gedrag anderzijds bij jongeren?
3. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen objectivering door media, ouders en leeftijdsgenoten en zelfobjectivering anderzijds bij jongeren?
4. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen zelfobjectivering enerzijds en psychosociaal welbevinden en seksueel (grensoverschrijdend) gedrag anderzijds bij jongeren?
5. Welke beschermende en risicofactoren spelen een rol bij de invloed van seksualisering op jongeren?
6. Welke (groepen) jongeren zijn het meest kwetsbaar voor de invloed van seksualisering?
7. Welke behoeften hebben jongeren?

1.4 Onderzoeksopzet

1.4.1 Onderzoeksgroep

Het onderzoek richt zich op jongens en meisjes in de leeftijd van 13 tot 16 jaar, met aandacht voor verschillen naar etniciteit en opleidingsniveau. We hebben daarom gekozen voor een werkwijze waarbij jongens en meisjes uit verschillende etnische groepen en van verschillende opleidingsniveaus met elkaar konden worden vergeleken. Om tot vergelijking te kunnen komen, hebben we getracht de onderzoeksgroep te beperken tot jongens en

³ De vraag "Wat zijn witte plekken in het bestaande onderzoek naar de invloed van seksualisering op jongeren?" die in het onderzoek uit 2008 wél is gesteld, is geschrapt omdat het vrijwel niet mogelijk is deze vanuit kwalitatief onderzoek goed te beantwoorden.

meisjes met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse achtergrond en autochtone jongeren. In de praktijk bleek het onmogelijk om de focusgroepen te beperken tot enkel jongeren met deze etnische achtergronden⁴ (zie paragraaf 2.4.2).

Om iets te kunnen zeggen over seksualisering – opleidingsniveau hebben we deelnemers geworven op, en onderscheid gemaakt tussen, vmbo- en havo-scholen. Waarbij voor havo is gekozen en niet voor vwo vanwege het grotere aantal allochtone jongeren op de havo (CBS 2008).

De onderzoeksgroep bestond uiteindelijk uit 58 jongeren. De verdeling naar sekse, etniciteit en opleidingsniveau is terug te vinden in de onderstaande tabellen, 2.4.1 en 2.4.2.

Tabel 2.4.1 Sekse en etnische afkomst deelnemers VMBO

Etnische afkomst	Jongens	Meisjes
Nederlands	2	4
Marokkaans		3
Surinaams Creools	2	8
Surinaams Hindoestaans	1	
Turks	1	
Antilliaans	4	
Ghanees / Surinaams		1
Italiaans / Nederlands		1
Moluks / Nederlands		1
Indonesische / Surinaams	1	
Totaal	11	18

Tabel 2.4.2 Sekse en etnische afkomst deelnemers HAVO

Etnische afkomst	Jongens	Meisjes
Afghaans	2	1
Nederlands	10	7
Congolees		1
Marokkaans	3	
Turks	1	2
Engels / Zuid-Amerikaans		1
Italiaans / Pakistaans	1	
Totaal	17	12

Een overzicht van (fictieve) namen, etnische afkomst en leeftijd van de jongeren met wie wij gesproken hebben, is opgenomen in bijlage 9.3.

⁴ Aan het eind van de bijeenkomst werden de jongens en meisjes gevraagd hun etnische achtergrond aan te geven. Hieronder verstaan we het land van herkomst van beide ouders.

1.4.2 Methode

Er is gekozen voor een kwalitatief onderzoek middels focusgroepen om meer inzicht te krijgen in de belevingswereld van jongeren ten aanzien van seksualisering. Centraal in deze benadering staat de betekenis die mensen, jongeren in dit geval, zelf geven aan de beelden en gebeurtenissen in hun wereld. Het gaat er om de leefwereld te leren kennen en begrijpen van de onderzoeksgroep (Migchelbrink, 2004).

Focusgroepen

De opdrachtgever heeft gekozen voor een uitbreiding van de focusgroepen, met als doel ook zicht te krijgen op de belevingswereld en behoeften van laag opgeleide en hoog opgeleide Antilliaanse, Surinaamse en autochtone jongeren. Het betreft een kortdurend onderzoek met een doorlooptijd van acht weken. Dit heeft gevolgen voor de methode en reikwijdte van het voorgestelde onderzoek.

Focusgroepen zijn bij uitstek geschikt voor het achterhalen van belevingsaspecten en de totstandkoming van deze beleving in onderlinge interacties. Behalve efficiëntie in tijd en geld, kennen focusgroepen de volgende voordelen:

- Inzicht in hoe er over thema's wordt gesproken in een bepaalde doelgroep.
- Inzicht in hoe een doelgroep op elkaars meningen en ideeën reageert.

Het werken met focusgroepen heeft echter ook een aantal nadelen, zoals eventuele groepsdruk onder jongeren en een beperkte mogelijkheid om diep in te gaan op de individuele beleving van de participanten. Individuele interviews bieden de mogelijkheid om de individuele belevingswereld van jongeren in beeld te brengen en hiermee ook meer diepgang te verkrijgen. Bovendien is groepsdruk dan niet aanwezig. Een onderzoekspopzet gebaseerd op individuele interviews was echter in een tijdsbestek van acht weken niet mogelijk.

In aanvulling op de eerder georganiseerde focusgroepen in 2008, werden vier bijeenkomsten op scholen georganiseerd, elk bestaande uit drie onderdelen. Net zoals in het voorgaande onderzoek werden er drie focusgroepen op een dag georganiseerd: een naar sekse gemengde, een meisjes- en een jongensgroep

Aandacht voor diversiteit

In de focusgroepen in 2008 zijn vooral Turkse en Marokkaanse jongeren in het vmbo aan het woord geweest. In aanvulling op de bijeenkomsten die we in 2008 uitgevoerd hebben, werden er vier bijeenkomsten georganiseerd, waarvan twee op vmbo-scholen en twee op havo-scholen, met onder meer Antilliaanse, Surinaamse en Nederlandse jongeren. Bij de werving van de leerlingen uit het havo-onderwijs is gestreefd naar het waarborgen van heterogeniteit wat betreft etnisch-culturele achtergrond. De realiteit van het hoger voortgezet onderwijs (havo / vwo) is dat jongeren met een allochtone afkomst hier ondervertegenwoordigd zijn. Daardoor was het moeilijk om specifiek op deze doelgroepen te werven. Jongeren van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst zijn in de focusgroepen vertegenwoordigd, maar jongeren van Nederlandse afkomst zijn oververtegenwoordigd.

Werving via scholen

We hebben ervoor gekozen de jongeren te werven via scholen. Dat heeft voor- en nadelen. Een voordeel is dat op zeer korte termijn jongeren geworven kunnen worden voor deelname aan groepsgesprekken. Docenten spelen hierin een belangrijke rol. Zij staan in nauw contact met de leerlingen, en hebben gewoonlijk redelijk goed zicht op welke jongeren willen deelnemen en bijdragen aan een onderzoek. Door groepsgesprekken te laten plaatsvinden op school, kan het probleem van 'no show' (jongeren die zich aanmelden voor een groepsgesprek, maar niet komen opdagen) voor een groot deel voorkomen worden. Bovendien worden jongeren die op het laatste moment afhaken of zich ziek melden, door de docent vaak vervangen door een andere leerling.

Maar er zijn ook nadelen. Scholen worden al overvraagd; naast hun toch al zeer drukke werkzaamheden, worden docenten (te) vaak gevraagd om aan onderzoek of projecten deel te nemen. Het was dan ook niet gemakkelijk om scholen te vinden die mee wilden werken aan het onderzoek. Dit leek in eerste instantie te komen door de aanwezige werkdruk: docenten hebben veel taken en het meedoen aan een onderzoek betekent voor hen nog een extra verantwoordelijkheid. Ook de leerlingen hebben vaak een druk programma. Het is niet gemakkelijk om in een vol rooster tweeënhalf uur vrij te houden voor deelname aan een onderzoek.

Een tweede drempel om mee te werken aan het onderzoek, was de gevraagde etnische diversiteit in de focusgroepen. Aan de docenten werd gevraagd om een leerlingengroep samen te stellen met een specifieke etnische achtergrond: conform de opdracht werd aan vmbo-docenten gevraagd een groep samen te stellen met autochtone leerlingen en leerlingen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond; aan havo-docenten werd gevraagd een etnisch diverse groep samen te stellen.

De vraag naar etnische selectie stuitte op veel weerstand bij teamleiders en docenten. De meesten vinden het niet wenselijk om een groep van leerlingen samen te stellen op basis van etniciteit. Voor hen is het niet prettig om hun leerlingen allereerst te checken en te labelen op hun etnische afkomst, en vervolgens hen op basis van dit 'etnische label' al dan niet te selecteren voor deelname aan een focusgroep. Deze weerstand is begrijpelijk: op zo'n moment wordt van docenten en teamleiders gevraagd om datgene te doen wat wij als samenleving veroordelen, namelijk onderscheid maken op basis van etnische afkomst. Ook al werd aan docenten de bedoeling van het onderzoek uitgelegd, toch besloten veel scholen om niet mee te doen vanwege de vraag naar etnische selectie.

De docenten en teamleiders die aangaven wel bereid te zijn een groep samen te stellen op basis van etnische afkomst, vergisten zich soms in de afkomst van leerlingen. Zo is het voor docenten en teamleiders niet altijd duidelijk of een leerling van Surinaamse of van Antilliaanse afkomst is. En ook jongeren van Marokkaanse, Afghaanse en Turkse afkomst worden soms door elkaar gehaald. Het was dan ook moeilijk om alleen met jongeren te spreken van de gewenste etnische afkomst. Hoewel we zeer duidelijke richtlijnen voor de werving hebben gehanteerd ten aanzien van de gewenste groepssamenstelling, hadden we door al deze factoren niet volledig in de hand wie er in de focusgroepen terechtkwamen.

Gesprekvoering

Voor de focusgroepen met jongeren werden identieke vragen gehanteerd als bij de gespreksvoering in 2008. In aanvulling hierop werd bij het gedeelte over beïnvloedende factoren, expliciet gevraagd naar de mogelijke rol van cultuur en religie op dit terrein.

Daarnaast werden de jongeren uitgenodigd waar mogelijk te nuanceren (zie ook de vragenlijst, bijlage 8.2).

Wanneer het gaat om verbanden is onderzocht of jongeren deze verbanden zelf leggen. Grensoverschrijdend gedrag zou door jongeren bijvoorbeeld aangeduid kunnen worden als een mogelijk gevolg van seksualisering, maar naar dat verband is niet expliciet gevraagd. Waar mogelijk hebben we wel getoetst of jongeren zelf een verband zien tussen seksualisering en grensoverschrijdend gedrag.

Daarnaast is onderzocht welke factoren jongeren zelf naar voren brengen, die volgens hen een rol spelen bij de (mogelijke) invloed van seksualisering. Het doel is om risico- en beschermende factoren te inventariseren. Hierbij is aandacht voor zowel positieve als negatieve invloeden. Ook is gekeken naar wat volgens jongeren mogelijk kwetsbare groepen jongeren zijn als het gaat om (mogelijke) invloed van seksualisering.

Tot slot hebben we geïnterviewd wat jongeren denken nodig te hebben om met de overmaat aan veelal eenzijdige en genderstereotiepe, seksueel getinte uitingen in de media (beter) om te kunnen gaan en welke verantwoordelijkheid de overheid daarin zou kunnen nemen (behoefden).

Seksespecifieke benadering

Een onderzoek naar seksualisering, waarin het draait om de invloed van seksestereotiepe beelden in de media, vraagt om een seksexplicitie benadering. De focusgroepen met meisjes werden dan ook door vrouwelijke interviewers uitgevoerd en de focusgroepen met jongens door mannelijke interviewers. Bij de naar sekse gemengde groepen waren de vier onderzoekers aanwezig: een mannelijke en vrouwelijke interviewer voerden het gesprek; de andere onderzoekers noteerden en observeerden.

Drie naar sekse gemengde groepen zijn begeleid door een man van Palestijnse afkomst en een Nederlandse vrouw; een naar sekse gemengde groep door een man van Surinaamse afkomst en een Nederlandse vrouw. Bij deze groepen waren twee observatoren aanwezig: de man van Surinaamse afkomst of een Nederlandse man, en een vrouw van Belgische afkomst. De meisjesgroepen zijn begeleid door deze twee vrouwen, die afwisselend als gespreksleider of observator optraden, de jongensgroepen door de Palestijnse, de Surinaamse en de Nederlandse man, die in wisselende samenstelling als gespreksleider of observator optraden.

In de hulpverlening is bekend dat de sekse en de etniciteit en andere achtergrondkenmerken van de hulpverlener het gesprek met de cliënt beïnvloeden (Noordenbos, 2007). Mogelijk is dit ook het geval buiten de hulpverlening, in dit kwalitatieve onderzoek bijvoorbeeld. Het zou kunnen dat de allochtone meisjes gemakkelijker praten tegen de allochtone mannelijke gespreksleider dan tegen de Nederlandse en Belgische vrouwelijke gespreksleiders. Maar ook is het mogelijk dat de meisjes juist opener durven te zijn tegen de Nederlandse interviewer, omdat ze minder bang zijn dat deze roddels verspreidt in de eigen gemeenschap.

Beelden en vragen

Elke bijeenkomst bestond allereerst uit een gemengde focusgroep, waarna jongens en meisjes uiteen gingen en simultaan twee seksspecifieke focusgroepen plaatsvonden. In de gemengde groep werd begonnen met uitleg aan de jongeren dat er vaak beelden van sexy vrouwen en mannen op tv zijn en dat zij daarvan een aantal voorbeelden te zien zouden krijgen. De jongeren kregen een powerpointpresentatie te zien met verschillende afbeeldingen die vaak worden aangemerkt als 'geseksualiseerd' (zie bijlage 8.1). Allereerst kregen de jongeren plaatjes te zien van bekende muzikartiesten. Het ging om foto's van Justin Timberlake, Madonna, The Pussy Cat Dolls, Beyonce en Usher. Allen zijn gekleed in een weinig verhullende outfit en poseren sexy. Ook waren er foto's van 50 Cent en Snoop Dogg, beiden omringd door schaars en sexy geklede vrouwen. Vervolgens was er een gedeelte van de songtekst te zien van Baas B waarin onder andere stond: "Moppie, ik strik je, ik kus je, ik lik je." Daarna volgde een aantal afbeeldingen van twee tv-programma's: het WK lingerie en Spuiten & Slikken. Deze werden gevolgd door afbeeldingen van de bekende billboards van Sloggi en de omstreden Scarlett-reclame met daarop een vrouw en klein meisje in identieke bikini's en sexy pose staan afgebeeld. Daarna volgden er enkele covers van tijdschriften: FHM, een jongensblad met daarop een vrouw in bikini, Men's health, een mannenblad met daarop een man met een ontbloot gespierd bovenlijf en Cosmo Girl, een glossy voor meisjes met daarop een jonge vrouw met een aangekleed bovenlijf en een goed verzorgd uiterlijk. Als laatste kregen de jongeren een deel van de videoclip 'Candy shop' te zien van 50 Cent. Hierin is te zien hoe de mannelijke rapper 50 Cent omringd wordt door allerlei schaars geklede, dansende vrouwen.

Na het zien van de beelden, kregen de jongeren open vragen voorgelegd (zie bijlage 8.2).

De groepsgesprekken werden op geluidsband opgenomen. Na het uitvoeren van de groepsgesprekken werden de meest opvallende zaken die naar voren gekomen waren besproken en uitgewerkt in een 'highlights' verslag. Vervolgens werden de groepsgesprekken woordelijk uitgewerkt.

2 Seksualisering: beleving en behoeften van jongeren in Nederland

In dit hoofdstuk presenteren we de onderzoeksresultaten. Om te beginnen geven we de uitkomsten van de focusgroepen weer. Dit doen we per opleidingsniveau. Paragraaf 3.2 gaat over de focusgroepen op het vmbo. In 3.2.1. worden de gemengde groepen behandeld, in 3.2.2. de meisjesgroepen en 3.2.3 de jongensgroepen. Paragraaf 3.3 gaat over de focusgroepen op de HAVO, met in 3.3.1 de gemengde groepen, 3.3.2 de meisjesgroepen en in 3.3.3. de jongensgroepen.

Als jongeren geciteerd worden, staan daarbij een (fictieve) naam en (bij de gemengde groepen) hun geslacht vermeld. In bijlage 9.3 staat een volledig overzicht van namen, geslacht, etnische afkomst en leeftijd van de jongeren.

2.1 Algemene observaties

De gesprekken in de focusgroepen zijn goed verlopen. De meeste jongeren vonden het thema interessant en namen actief deel aan het gesprek, de één uiteraard meer dan de ander. In de gemengde groepen namen de jongens doorgaans vaker het woord dan de meisjes, in één groep was het juist andersom. In de seksehomogene groepen – alleen jongens of alleen meisjes - namen meer verschillende jongeren het woord dan in de gemengde groepen. Zowel de jongens als de meisjes gaven aan dat ze het prettig vonden om alleen met seksegenoten te praten.

In de ene focusgroep voelde de sfeer veiliger dan in de andere. Dit lijkt onder andere te maken te hebben met de sfeer op de school als geheel. Op de ene school leek er meer vertrouwen tussen de leerlingen onderling te zijn dan op de andere. Ook was het op sommige scholen gebruikelijk om op een open manier over seksualiteit te spreken en op andere niet. Op deze scholen vonden leerlingen het gemakkelijker om met elkaar over seksualiteit en seksualisering te praten.

2.2 Vmbo-jongeren

2.2.1 De twee naar sekse gemengde groepen

Lekkere wijven/halfnaakte vrouwen

Gevraagd naar wat voor beelden de jongeren gezien hebben, wordt al gauw door een aantal jongens geroepen dat zij “lekkere wijven” of “lekkere meiden” hebben gezien. Ook worden de “lekkere” lichaamsdelen benoemd: “dikke billen” en “grote borsten”. Een aantal meisjes zeggen “(half)naakte vrouwen” te hebben gezien. In beide groepen wordt er door de meisjes iets gezegd over de manier waarop de vrouwen in de video van 50 Cent bewegen en de manier waarop ze kijken op de foto's: ze bewegen “sexy” en kijken “geil”. In de ene groep wordt door de meisjes ook iets gezegd over de mannen die ze hebben gezien. Die worden “gespierde mannen” genoemd. In de andere groep wordt er door meisjes niet over mannen gesproken. De jongens maken geen opmerkingen over de mannen.

Normaal

Als aan de jongeren gevraagd wordt wat ze van de beelden vinden, wordt in eerste instantie gezegd dat ze het “erg normaal” vinden.

“Ik ben er wel een beetje aan gewend geraakt, het is normaal aan het worden”. (Lotte, meisje)

Het zijn vooral de vrouwen die je halfnaakt ziet, valt de jongeren in beide focusgroepen op.

“Je raakt er wel aan gewend; zo'n beetje nu wel bij elke clip die je ziet, zie je naakte vrouwen, seksuele bewegingen...”
(Sharda, meisje)

Er zijn ook jongeren die meteen aangeven de beelden niet leuk te vinden.

“Zo seksistisch. Ze doen alsof ze (...) elke dag seks hebben. Gewoon niet normaal. Ik vind het niet normaal.” (Jennifer, meisje)

Toch vindt het merendeel van de jongeren de beelden in de media in eerste instantie niet zo'n probleem. Daarbij maken zij wel onderscheid tussen verschillende beelden. Zo worden de foto's van de beroemde vrouwen die in een sexy outfit poseren door de meeste meisjes uit de eerste groep vrij normaal gevonden, maar andere mediabeelden, zoals videoclippen met veel vrouwelijk naakt, keuren zij af. In de tweede groep geeft een Surinaamse jongen aan dat hij dance-clips soms erger vindt dan hiphop-clips. Ook reageren in deze tweede groep een aantal meisjes negatief op de afbeelding van vrouwen die in lingerie penalty's schieten (zie bijlage 8.1). Een meisje dat zelf voetballt legt uit dat hiermee problemen heeft

“... als je dan meisjes er [in lingerie] inzet, dan gaat het nòg meer lijken alsof het alleen voor mannen is.” (Shanti, meisje)

In de andere groep koppelen een aantal jongeren de beelden direct aan de invloed die ze aan deze beelden toekennen: ze zeggen dat deze niet goed zijn voor kinderen.

“Het kan rare ideeën opwekken bij kleine kinderen; vooral shocken.” (Vanessa, meisje)

Ook zijn er in beide groepen een aantal jongeren die aangeven geen problemen te hebben met de beelden, omdat 'je er voor kan kiezen om er naar te kijken'.

Invloed

In de eerste focusgroep zeggen jongens en meisjes in eerste instantie dat het wel meevalt met de invloed van de media. Maar wanneer het gesprek verder vordert, noemen zij toch verschillende vormen van invloed. In de tweede focusgroep is deze visie al aan het begin van het groepsgesprek te horen.

In beide focusgroepen denken zowel jongens als meisjes dat meisjes meer beïnvloed worden door de beelden dan jongens. Meisjes gaan zich sexier kleden, denken ze.

“Ik vind eerder dat veel meisjes, hier bijvoorbeeld [op school], beïnvloed zijn door zulke beelden; ik zie echt veel dezelfde meisjes, weet je, allemaal dezelfde stijl en ik vind 't allemaal terug in die videobeelden, dus het heeft echt heel veel invloed.” (Jay, jongen)

Al gauw wordt naar voren gebracht dat dit niet voor alle meisjes geldt. De jongeren in beide focusgroepen denken dat het vooral de onzekere meisjes zijn die beïnvloed worden door de beelden. Daarbij denken ze dat dat de meisjes zijn die graag de aandacht van jongens willen trekken. Meisjes doen de beelden dus niet zomaar na, ze doen dit met als doel jongens te verleiden, aldus de meeste jongens en meisjes in de eerste focusgroep.

“Ze willen gewoon dat ... boys, ze willen gewoon neuken.” (Mandy, meisje)

Meisjes die de beelden in hun kleding nadoen worden niet positief beoordeeld door de jongeren, net zomin als de meisjes in de videoclip. Beter is ‘om gewoon jezelf te zijn’. De meisjes in de gemengde groep geven aan dat de beelden geen invloed op henzelf hebben: zij zoeken niet zozeer de aandacht van jongens en zijn daarbij ook niet zo onzeker. Als er gevraagd wordt wat ze in hun directe omgeving zien, komen er wel voorbeelden naar voren van beïnvloeding.

“... ik heb het zelf een paar keer meegemaakt met vriendinnen; dan hoort [een vriendin] een jongen zeggen over een billboard: ‘Oh, die meisjes zijn echt lekker...’. En dan zien ze bijvoorbeeld een meisje staan in een te kort truitje met een navelpiercing, met een korte hotpants. (...) En toen kwam ze de volgende dag met bijna precies hetzelfde aan. (...) Dus het heeft wel invloed.” (Karila, meisje)

Niet alleen gaan sommige meisjes zich anders gedragen, vinden een aantal jongeren in de tweede focusgroep, de media veranderen in het geheel je beeld over hoe vrouwen er uit moeten zien.

“Ik vind dat als je zulke clipjes ziet, dat je wel een ander beeld over vrouwen krijgt.” (Shanti, meisje)

Meisjes krijgen volgens deze jongeren het idee dat ze er perfect uit moeten zien, zoals de vrouwen in de media. Zo hebben de vrouwen in de media volgens hen altijd stijl haar en zijn ze allemaal erg lang en mooi. Een van de jongens legt uit hoe dat volgens hem werkt.

“Je denkt volgens mij dat het normaal is, om dan zo te zijn, en als je niet zo bent, dan vind je dat minder.” (Milan, jongen)

Dat de beelden van de ‘perfecte’ vrouwen en mannen moeilijk zijn te evenaren, daar zijn de jongeren in de tweede focusgroep van overtuigd: de meeste plaatjes zijn immers gefotoshopt. Volgens hen is dat voor veel meisjes wel duidelijk, maar willen de meeste meisjes er toch graag uitzien zoals de vrouwen op de plaatjes.

Of jongens beïnvloed worden door de beelden, staat veel meer ter discussie. In beide focusgroepen. Van de geprononceerde buikspieren ('wasbordje' of 'sixpack') die op een aantal foto's te zien zijn, zeggen enkele meisjes die erg leuk te vinden:

"Jongens die denken: 'ja, meisjes houden echt van sixpacks' en die gaan trainen." (Lotte, meisje)

Een jongen geeft aan dat hij niet zal proberen een sixpack te krijgen omdat dat als ideaalbeeld in de media te zien is. Hij geeft aan dat hij zich eerder iets van zal aantrekken als een meisje dat hij leuk vindt zegt waarde te hechten aan een sixpack.

Omgeving

Steeds als het gaat over de invloed van de media, wijzen de jongeren in beide focusgroepen er op dat het niet alleen gaat om media. Het gaat om een algemene groepsdruk onder jongeren. Jongens en meisjes doen veel van elkaar na, zo maakt een aantal van hen duidelijk.

"...als je ziet van andere mensen... iedereen vindt het leuk dat je ringen draagt, dan ga jij ook ringen dragen. Omdat iedereen het leuk vindt (...). Dat verandert jouw beeld ook eigenlijk een beetje. Dus jij gaat het ook anders zien. Omdat de rest het ook zo ziet. Je kan niet echt je eigen manier gaan, 'ik vind dit', want dan ben jij alleen.... Dat wil je niet." (Solange, meisje)

Vooraf vrienden en vriendinnen spelen in dit proces een belangrijke rol. Als je eigen vriendengroep de clips niet leuk vindt, trek jij je er ook weinig van aan, vertellen jongeren in de tweede focusgroep. Ook ouders spelen volgens de jongeren een rol. Als je ouders ver van huis zijn, heeft het misschien meer invloed op je, zo denken verschillende jongeren.

2.2.2 De meisjesgroepen vmbo (twee)

Schoonheidsnormen

De vrouwen in de media zien er vaak erg mooi uit, vertellen de meisjes in beide focusgroepen. De vrouwen hebben platte buiken, ronde billen en grote borsten. Ook hebben de meeste vrouwen lang en stijl haar. Veel meisjes willen er zelf ook graag zo uitzien.

"De meeste zwarte meisjes die ik ken... willen allemaal lang, stijl haar hebben." (Solange, meisje)

De perfecte vrouwen in de media kunnen meisjes erg onzeker maken over zichzelf. De meisjes in de beide focusgroepen vertellen over hoe zij dit zelf ervaren. Verschillende meisjes geven aan dat ze niet helemaal tevreden zijn met zichzelf. De een wil grotere borsten en de ander vindt zichzelf te dik.

"Ik voel me gewoon dik. Dat voelt niet goed. Ik eet gewoon te veel." (Mandy)

De meisjes lijken deze ontevredenheid over hun eigen lijf als vrij normaal te beschouwen.

“Iedereen heeft wel iets dat-ie aan zichzelf wil veranderen.”

(Lotte)

In beide meisjesgroepen komen verschillende voorbeelden naar voren van hoe meisjes proberen zoveel mogelijk aan het ideaalbeeld te voldoen. Vooral autochtone meisjes doen aan de lijn om dunner te worden, sommige Surinaamse meisjes doen een zwembroekje tussen hun billen zodat die dikker lijken. De meisjes zeggen dat dit niet zozeer wordt gedaan om te voldoen aan het ideaalbeeld uit de media, maar meer om de aandacht van jongens te krijgen. En jongens, denken de meisjes, willen graag een meisje dat er mooi uitziet en voldoet aan het ideaalbeeld. Zo zegt een van de meisjes over jongens:

“Ja, want ze willen er meer van. Ze denken ‘nu heb ik het een keer gezien, nu wil ik meer’ en dan gaan ze vaker kijken ... en ‘ik wil ook een vriendin die er zo uitziet’ “. (Shanti)

Meisjes willen graag in de smaak vallen bij de jongens, dus gaan zij proberen er uit te zien als de vrouwen in de media. Meisjes onderling maken ook opmerkingen over elkaars uiterlijks, zo wordt verteld, wat meisjes weer stimuleert worden om meer op de ideaalbeelden te lijken.

Toch kijken de meisjes tegelijkertijd ook erg kritisch naar de beelden uit de media die ze proberen na te streven. In de tweede focusgroep vinden de meeste meisjes dat je maar beter tevreden met jezelf kunt zijn.

“Soms denk ik ook wel: dat zou ik graag willen hebben, maar ik weet dan dat het gewoon niet bij me past” (Mira)

In de tweede focusgroep wordt ook verteld dat schoonheidsnormen cultureel bepaald zijn. In Suriname, bijvoorbeeld, worden dikke vrouwen juist mooi gevonden. Er zijn veel verschillen tussen vrouwen, concluderen de meisjes. Ook in de eerste focusgroep zijn deze geluiden te horen. Een meisje dat aangeeft grotere borsten te willen hebben, ziet dat topmodellen juist weer kleinere borsten hebben dan zijzelf. Dit lijkt haar wens te relativiseren. Meisjes geven ook aan dat het niet altijd leuk is om te voldoen aan de schoonheidsnormen. Je krijgt dan veel aandacht van jongens, en die aandacht vinden ze niet altijd gewenst. Zo vertelt een meisje dat - zowel naar eigen zeggen als volgens de andere meisjes in de groep - grote borsten heeft, dat ze daar vaak vervelende opmerkingen over krijgt:

“Als je in de klas zit, dan voel je gewoon dat sommige mensen gewoon naar je kijken. En sommige mensen zeggen ook gewoon dingen. En dan denk ik: hou je mond (...) Bijvoorbeeld een jongen uit mijn klas, daar zat ik naast, en die zei: Hey Lot, grote tieten! Dan denk ik echt: Hoe kan je dat zeggen?” (Lotte)

De meisjes hebben ook veel kritiek op de sexy kleding en sexy ‘looks’ in de media, die volgens hen door verschillende meisjes wordt nagedaan. Geen enkel meisje in de focusgroepen zegt overigens zelf deze sexy ‘looks’ na te streven. Sterker nog, ze keuren dit streven sterk af. Vrouwen in schaarse kleding in de media, zoals een foto van Britney Spears die we tonen, vinden de meeste meisjes ‘niet goed’. Vooral de sexy pose van

vrouwen op foto's vinden zij 'irritant'. Ook gevoelens van schaamte spelen hierbij een grote rol.

"Als ik eerlijk moet zijn, als ik zulke meisjes zie, dan schaam ik me. Ik schaam me echt dood voor die meisjes. (...). Dat ze er zo bijlopen, en dat ze ook nog met een trotse rotglimlach op hun gezicht, zo een beetje seksistisch zitten te doen. Daar kan ik gewoon niet tegen." (Solange)

De meisjes in beide focusgroepen vinden dat veel vrouwen in de media zichzelf 'verkopen'. Daarbij doelen ze niet alleen op vrouwen zich naakt tonen in de media. Het gaat hen vooral om de pose die een vrouw aanneemt. Een vrouw die 'normaal' kijkt, dat is acceptabel. Een vrouw die 'uitdagend' kijkt niet. Fotomodel zijn is dus niet verkeerd, als je er maar niet 'geil' op staat, zo wordt gezegd. Deze opvatting komt voor onder meisjes van elke afkomst, maar sterker onder meisjes met een islamitische achtergrond.

Over de grens

Voor de meisjes in de focusgroepen, bij elke etnische afkomst, is het duidelijk dat jongens het leuk vinden om naar videoclippen te kijken.

"Ze raken opgewonden." (Shanti)

Jongens willen graag zijn zoals 50 Cent, zeggen de meisjes. Ze willen net als 50 Cent veel meisjes kunnen krijgen. Maar volgens de meisjes vertekenen de clips ook het beeld van de werkelijkheid. Ze zeggen dat jongens van die clips het idee krijgen dat alle meisjes seks willen.

"Dat ze gewoon alle meisjes kunnen pakken die ze maar willen."
(Moniek)

In een clip zie je nooit dat een meisje 'stop' zegt, vertelt een meisje in de tweede focusgroep. Volgens de meisjes in de eerste focusgroep gaan de jongens door het zien van die clips meisjes lastig vallen.

"Als die jongens (...) naar die beelden kijken, dan denken ze dat het lekker is en willen ze het ook uitproberen. En dan denken die jongens – niet allemaal – van: Ja, wat maakt het uit hoe het meisje eruit ziet, wie ze is, als ik 'r maar kan pakken. En dan, als ze het hebben gedaan, dan (...) denkt het meisje misschien: Oh, ik heb de liefde van m'n leven gevonden. En dan gaat [hij bij haar] weg (...) en dan is zij gebruikt. Dat kan ook allemaal door die clips komen." (Rahma)

Maar wat precies de invloed is van de media, vinden de meisjes moeilijk om aan te geven. Want de meisjes in beide focusgroepen zijn van mening dat jongens eigenlijk altijd seks willen.

"Jongens zeggen nooit 'stop'." (Sharda)

De meisjes in de tweede focusgroep geven aan dat daarom een meisje de taak heeft om de grenzen aan te geven in seksueel contact. Een van hen geeft hierbij aan dat meisjes daardoor macht over jongens hebben:

"Meisjes hebben toch altijd wel meer macht dan jongens. Als meisjes zeggen: Oké, als je (...), aan het vrijen bent en dat je dan zegt: Nu, stop, nu wil ik gewoon niet meer'. (Lotte)

In de tweede focusgroep vertellen meisjes van elke etnische afkomst dat het ook belangrijk is dat je duidelijk 'nee' zegt tegen een jongen. De meisjes laten aan de interviewers zien hoe je dat kunt doen. Hun ervaring is dat hier meestal wel goed naar geluisterd wordt. 'Een goede jongen stopt dan ook'. Maar niet altijd. Soms gaan jongens over de grenzen van een meisje heen. Als de interviewster vraagt of het te maken heeft met de media, dat meisjes de grenzen moeten aangeven en jongens geen grenzen kennen, weten de meisjes daarop geen duidelijk antwoord te geven. Na enige tijd nagedacht te hebben komt één van hen tot de conclusie dat ze verband ziet tussen de media en de manier waarop meisjes en jongens in haar eigen omgeving met elkaar omgaan:

"Je ziet niet in een videoclip dat een meisje alleen maar jongens heeft (...). Dat zie je echt gewoon niet. Dat heb ik volgens mij nog nooit gezien of zo. Dat valt me nu wel op, nu ik er zo over nadenk." (Shanti).

Geven de meisjes in de tweede focusgroep aan dat de meeste jongens meestal luisteren naar een duidelijk 'nee' van een meisje, de meisjes in de eerste focusgroep kennen veel verhalen over jongens die over de grenzen heen gaan van een meisje. De meisjes uit deze focusgroep vertellen over hoe jongens hen regelmatig benaderen via MSN en vragen naar webcamseks. Deze jongens blokkeren ze meteen op MSN, zeggen ze. De meisjes kennen ook verhalen van meisjes die, zoals ze het zelf noemen, slachtoffer zijn geworden van een groepsverkrachting.

"Dan vragen ze je of je [hun haren wilt] vlechten op MSN of zo, maar dan hebben ze afgesproken met vrienden dat ze daar naartoe komen en dan ben je het enige meisje.... Dan kom je daar en word je gepakt." (Jennifer)

Volgens dit meisje heeft een vriendin van haar iets dergelijks meegemaakt. Ook de andere verhalen over dwang hebben de meisjes gehoord van vriendinnen. Zij hebben zelf nooit zoiets meegemaakt, zeggen ze.

Dat de grenzen worden overschreden van een meisje, ligt vaak aan het meisje zelf, denken de meisjes in de tweede focusgroep. Meisjes kleden zich erg sexy: dit doen zij na van de media, wordt gezegd. Zoals eerder beschreven hebben deze meisjes veel kritiek op de schaars geklede vrouwen in de media. Ze hebben nog meer kritiek op de meisjes die deze vrouwen nadoen in hun kledingkeuze.

"Die mensen in die clip zien er ook een beetje tè uit, te ordinair. Je kan niet zo over straat lopen. (...) Wel een rokje of zo, maar ... dat is echt te ordinair." (Laila)

De meisjes die dit nadoen, willen op deze manier de aandacht van jongens trekken, zo denken de meeste meisjes in de eerste focusgroep. Jongens reageren hierop en gaan aan meisjes zitten.

“Die meisjes die bijvoorbeeld op straat gaan lopen, dan vragen ze er ook om. Als een jongen naar hun toe komt, gaan ze zeggen van nee. Maar ze vragen erom. Zij willen zo lopen en die jongens gaan ... zich dan voelen van ‘ja, haar wil ik pakken, want ze loopt zo over straat’. En dan gebeurt het.” (Rahma)

De redenering lijkt te zijn dat meisjes zich door de videoclippen bloter gaan kleden, waardoor jongens hen meer gaan lastig vallen. Een aantal meisjes uit de eerste focusgroep vindt dat dit meisje door haar kleding grensoverschrijdend gedrag uitlokt bij jongens. Twee meisjes van Turkse en Marokkaanse achtergrond gaven dit aan, alle andere meiden in beide focusgroepen waren het hiermee eens.

Er zijn meisjes die zich met opzet zo sexy kleden, juist omdat ze de aandacht van jongens willen trekken, denken de meisjes. Dat vinden de meeste meisjes verkeerd. Maar van de andere kant, denken jongens ook al erg snel dat meisjes hoeren zijn. Het ligt volgens hen dus ook aan de jongens.

“Nee, het is niet zo veilig op straat, want als je een kort rokje aan hebt, dan denken ze meteen ‘zij is een hoertje’ ”. (Jennifer)

De meisjes vertellen dat je tegenwoordig al snel lastig gevallen wordt door jongens. Ook als je je niet zo bloot kleedt. Vooral op straat hebben de meisjes hier last van. Ze worden regelmatig voor ‘hoer’ uitgemaakt, er lijkt geen ontkomen aan:

“Als je niet kijkt, vinden ze je een hoer. En als je wel kijkt, vinden ze je ook een hoer.” (Karila)

Bij grensoverschrijdend gedrag spelen meisjes en jongens allebei een rol, vindt men. De interviewer vraagt een paar keer of dit grensoverschrijdende gedrag komt door de clips. Veel meisjes vinden van wel:

“... soms gaan meisjes zich kleden zoals in die clip en vaak, als jongens die clip ook hebben gezien, dan (...) beginnen ze een beetje te flirten op de verkeerde manier.” (Karila)

Maar er zijn ook andere meningen:

“Het heeft er echt niet mee te maken. Helemaal niet.” (Sharida)

In beide focusgroepen geven veel meisjes aan dat volgens hen de media van invloed zijn op grensoverschrijdend gedrag, maar dat er meerdere factoren een rol spelen:

“Voor de helft heeft het er wel mee te maken, maar voor de andere helft is het gewoon je eigen keus.” (Rahma)

Dubbele moraal

In de eerste focusgroep lijkt het er op dat de meisjes van alle afkomsten de rolverdeling zoals ze die zien in de clips voor kennisgeving aannemen. Ze hebben vooral een mening over de manier waarop de vrouwen in de geseksualiseerde media zich gedragen. Het valt één van de meisjes wel op dat iemand als 50 Cent nooit uit de kleren gaat, terwijl de vrouwen waarmee hij zich omringt, altijd schaars gekleed zijn. Maar dat jongens en meisjes verschillend worden beoordeeld op hun seksuele gedrag, lijken de meisjes in deze groep niet te zien.

In de tweede focusgroep zijn de meisjes veel kritischer. Zij constateren dat je in clips alleen maar mannen ziet met veel vrouwen en niet andersom. En één meisje merkt op dat er in clips alleen maar dingen te zien zijn die jongens leuk vinden, zoals auto's. Ze noemen ook ongelijkheden op in de omgang tussen jongens en meisjes. Zo geeft één meisje aan dat jongens zich meer kunnen permitteren tegenover meisjes dan andersom:

“Wat me ook opvalt, is dat jongens met een meisje erbij gewoon praten van ‘die chick is echt lekker en haar wil ik ...’, maar als een meisje zegt ‘wow, die jongen is echt leuk’, dan worden die jongens helemaal opstandig.” (Solange)

Ook geven enkele meisjes aan dat meisjes sneller een slechte naam krijgen dan jongens:

“Als een jongen veel vriendinnen heeft gehad, dan is hij gelijk een mooiboy, maar als een meisje veel vriendjes heeft gehad is ze gelijk een slet of hoer.” (Glenn)

Als meisje heb je volgens een aantal meisjes in de tweede focusgroep de verantwoordelijkheid om jongens te begrenzen. Dat moet je vooral heel erg duidelijk doen, anders zal de jongen er niet mee stoppen. En als je jongens niet begrenst, loop je het risico om een ‘sletterige’ uitstraling te krijgen.

“En dan hebben jongens geen respect voor je.” (Solange)

Ook realiseren enkele meisjes zich dat er voor meisjes heel veel scheldwoorden zijn, maar voor jongens bijna niet:

“Jongens is gelijk stoer: pimp of pooier.” (Solange)

Omgeving

Je eigen persoonlijkheid speelt een grote rol in hoe je omgaat met je eigen uiterlijk en met seksualiteit, denken de meisjes in beide focusgroepen. Maar ook de

omgeving speelt een grote rol. Ouders en familie spelen een grote rol, denken de meeste meisjes in beide focusgroepen. Meisjes vertellen over de verschillende manieren waarop hun ouders willen dat ze omgaan met seks en hoe dat jongeren beïnvloedt in hun denken.

“Mijn moeder heeft liever niet dat ik het voor een bepaalde leeftijd ga doen (...). Alles gebeurt steeds eerder. Maar voor mij geldt dat als ik een vriendje heb die ik vertrouw, en hij mij, en het gebeurt dan, dan vind ik het geen probleem. Maar hij moet het niet doen terwijl ik niet wil.” (Solange)

De islamitische meisjes in de eerste focusgroep, allemaal van Marokkaanse afkomst, brengen de opvoeding door hun ouders sterk in verband met religie.

“Ligt er ook aan hoe je opgevoed bent. Als je ouders hebt die niet zo gelovig zijn, of zo, die echt zo van die tatoeages dragen en piercings en ze laten alles toe...” (Laila)

Voor de Marokkaanse meisjes in deze focusgroep is seks voor het huwelijk taboe. De niet-islamitische meisjes in deze focusgroep geven dan ook aan dat zij wel seks mogen hebben voor het huwelijk omdat zij ‘geen religie hebben’.

“Ik heb geen geloof. Ik mag ... mijn moeder zal, denk ik, heel boos worden als ik zeg ‘ik heb het gedaan’, maar (...) stel ik ben 16 en ik doe het; het is mijn keus. Niemand heeft me ooit verteld: Voor het huwelijk geen seks”. (Karila)

Een van de meisjes geeft aan dat meerdere factoren tegelijkertijd een rol spelen. De andere meisjes lijken hier mee in te stemmen.

“Belangrijkste is toch echt geloof, familie en vrienden. Dat zijn de drie bases... Want als je vrienden het vet vinden, maar je familie niet en jij niet (...). Het moet gewoon allemaal in één pakket.” (Laila)

In de tweede focusgroep zijn er geen meisjes die aangeven dat ze religieus zijn. Zij kennen wel islamitische meisjes en zien dat er verschillen met hen zijn.

“Voor sommigen geen seks voor het huwelijk. En meisjes doen vreselijke dingen om te laten zien dat ze geen seks hebben gehad.” (Sharda)

De meisjes beoordelen dit gedrag veelal als ‘hypocriet’. Voor de meisjes in de tweede focusgroep speelt religie in hun omgeving niet of nauwelijks een rol. Zij denken eerder aan de invloed van vrienden en ouders. Vrienden kunnen zowel een goede als een slechte rol spelen. Goede vriendinnen kunnen je beschermen, zo zegt een aantal van hen. Aan het eind van het gesprek worden ook de media nog een keer genoemd.

“Sowieso omgeving, maar media spelen sowieso altijd de grootste rol, altijd een groot stuk er in.” (Glenn)

Wat kan er gedaan worden (behoefden)

Als de meisje gevraagd wordt of ze vinden dat er iets gedaan moet worden aan de sexy beelden in de media, komen er uit de beide focusgroepen heel verschillende antwoorden. In de eerste focusgroep geeft één van de meiden aan dat er wat haar betreft niets veranderd hoeft te worden.

“Er hoeft niks aan gedaan worden. Als je het wil, dan kijk je ernaar. En als je het niet wil, dan haal je het weg. Er zijn ook andere programma’s.” (Sharida)

Maar daar zijn niet alle meisjes het mee eens. Enkelen van hen willen “minder bloot” of minder “minder geile acties”. Vooral meisjes afkomstig uit traditionele eerculturen willen dit. Maar het geldt niet voor alle media.

“Gewoon tijdschriften en zo, die kun je wel houden, maar clips, ik hou er gewoon echt niet van.” (Karila)

Andere meisjes vinden dat de clips gewoon mogen blijven bestaan. De meisjes zijn het wel met elkaar eens dat de beelden later moeten worden uitgezonden. Ze vertellen hoe ze ’s avonds maar tot negen uur naar commerciële zenders kunnen kijken en dat er daarna ‘echt rare dingen’ uitgezonden worden. Dat zouden de meisjes graag anders willen. ‘Ze zouden beelden van blote vrouwen pas na twee uur ’s nachts moeten uitzenden, bijvoorbeeld’. Vooral voor kinderen is dat belangrijk, geven ze aan. Als de interviewster vraagt of zij als kind werden beïnvloed door blote beelden, vertelt een meisje:

“Ik wist toen toch niet wat het was. Dus ja, het boeide niet.”

“Ik denk niet dat m’n broertje er op let, maar als ouders zijnde of zus zijnde kijk je er heel anders tegen aan.” (Moniek)

Nadat dit meisje dit heeft gezegd, wordt er door de andere meisjes meer benadrukt dat zij zelf de beelden ‘s avonds niet prettig vinden.

‘Wat ook goed werkt, is een onderzoek zoals dit’, zegt een meisje. En de andere lijken daarmee in te stemmen. Maar ze willen dan wel over meer thema’s dan alleen de media praten.

De meisjes in de tweede focusgroep zijn eensgezind: zij willen meer realistische beelden in de media. Zo mogen ook volslanke vrouwen in de media. Het gaat er volgens hen om dat er meer diversiteit te zien zou moeten zijn.

“Ik denk dat de media dat wel zouden doen, wel realistische dingen [laten zien], als dit zo doorgaat ... heeft iedereen op een gegeven moment neptieten en grote billen.” (Chevelle)

De reclamespot van Dove wordt dan ook erg gewaardeerd. Ook een liedje van de zanger Mika, 'Big girl, you are beautiful', een lofzang op de volslanke vrouw, wordt genoemd als 'goed'.

"Van allebei krijg je zo'n warm gevoel" (Lotte)

Een aantal meisjes denkt dat het goed is om beelden te verbieden. De reden hiervoor is dat zij denken dat er anders niets verandert.

"Ik weet niet of je hier nog iets aan kan veranderen; het is volgens mij al te laat. Als je echt wil veranderen moet je alles weghalen" (Chantal)

De andere meisjes zijn het hier niet mee eens. Verbieden heeft volgens hen toch geen zin. 'Dan gaan mannen alleen maar protesteren', zo geeft een van hen aan. Andere meisjes vinden het veel belangrijker dat het duidelijk wordt dat veel beelden niet echt zijn en bewerkt door middel van Photoshop. Als de interviewster vraagt of zij een voorstander zijn van een Photoshop-logo, zeggen zij volmondig 'ja'. Het zou volgens hen ook goed zijn om een reclame uit te zenden waarin je ziet dat veel beelden 'nep' zijn. Ze verwijzen naar een Dove-reclame: Dove heeft een filmpje gemaakt waarin je ziet hoe foto's bewerkt zijn. Hierover zijn de meisjes erg te spreken. Ze zouden meer van dit soort reclamespots willen zien. De overheid zou volgens hen hiervoor moeten zorgen.

"De Tweede Kamer zou een reclamespot moeten maken en het op elk kanaal laten zetten. Ze moeten daarin laten zien hoe zo'n meisje er eigenlijk uitziet." (Lotte)

Daarnaast wordt ook de plakactie van Beperkt Houdbaar⁵, waarbij stickers werden geplakt over reclameborden die nep zijn, genoemd als een goed initiatief. Erover praten met elkaar, zoals gebeurt in de focusgroep, is volgens de meisjes ook erg belangrijk. "Heeft dit zin?", vraagt de interviewster. Hierop wordt enthousiast gereageerd:

"Ja, want wij zijn de toekomst!" (Solange)

De andere meisjes juichen met haar mee. Wat de meisjes vooral niet willen, is dat er nog meer 'nepbeelden' komen in de media. Duidelijk wordt dat de meisjes zich graag met dit thema bemoeien. Ze willen er zelfs voor naar de Tweede Kamer.

2.2.3 De twee Vmbo-jongensgroepen

Een sterke man

De jongens in de eerste focusgroep geven aan tevreden te zijn met hun eigen uiterlijk. Ze hebben niet het idee dat de beelden uit de media veel invloed hebben op de manier waarop ze naar hun eigen uiterlijk kijken. Maar ze kennen misschien wel andere jongens die hun best doen om te voldoen aan het ideaalbeeld van de gespierde man in de media:

⁵ Zie <http://www.beperkthoudbaar.info/Photoshop%20Vrij/>

“... sommige jongens van deze school drukken zich elke dag op en zo. Om ook zo gespierd te worden.” (Aaron)

De algemene visie van de jongens in deze eerste focusgroep is dat de media weinig invloed hebben op de manier waarop jongens naar hun uiterlijk kijken. Ook in de tweede focusgroep zijn een aantal jongens die dat vinden.

“Ik weet niet, ik vind gewoon... Ik trek me er niks van aan, van deze beelden, ik trek aan wat ik wil, ik doe mijn haar zoals ik wil. Zoals ik het zie, niet veel mensen hebben gewoon dit kapsel, ik ben de enige ...” (Jay)

De andere jongens in deze tweede focusgroep denken wel dat jongens beïnvloed worden in de manier waarop ze kijken naar hun eigen uiterlijk. Zie zien dit vooral in relatie tot meisjes: meisjes willen graag een man die voldoet aan het ideaalbeeld van een gespierde man. En jongens willen graag voldoen aan het ideaalbeeld van meisjes.

“Ik merk een beetje dat ze [als ze zulke] plaatjes zien, denken ze, van ja, zo’n man wil ik ook, ze willen niet iemand die slap is, die hun niet kunnen optillen. Echt een sterke man.” (Johnson)

De jongens in deze groep vinden dit ideaalbeeld niet prettig. Een jongen had zelf een nare ervaring hiermee.

“Ik vind dat wel heel vervelend, want ik had een vriendin, die tegen mij zei, je zou eigenlijk veel leuker zijn als je buikspieren had. Dan denk ik van: ik ga toch ook niet tegen jou zeggen, dat je eigenlijk naar de dokter moet om grotere borsten te krijgen, of zoiets. Dat ga ik toch ook niet tegen jou zeggen....” (Hesday)

De jongens hebben ideaalbeelden over vrouwen. Zo geven een aantal jongens aan dat ze wel zouden willen dat alle vrouwen er zo zouden zien als het model op de voorkant van het magazine FHM, dat aan hen is getoond. Maar een aantal zou het toch wel erg saai vinden als alle vrouwen er hetzelfde uit zouden zien. De jongens zeggen ook dat de media invloed hebben op het ideaalbeeld van een vrouw dat zij hebben.

Hesday: “Ik vind het wel mooi, ja, volgens mij ligt het ook aan ... je hebt zo’n beeld van zo’n smal gezicht, niet...”

Milan: “Je ziet het heel duidelijk in die make-over programma’s. Dan komt het naar voren en dan kijken ze zó, en op die foto daarna staan ze zó.”

Interviewer: “Dus eigenlijk zeggen we, beelden kunnen wel invloed hebben”

Hesday: “Zeker wel...”

Maar volgens de jongens heb je het niet altijd in de gaten dat je door de media wordt beïnvloedt.

“Dat het niet zomaar zo bewust gaat, denk ik. Het gaat wel een beetje onbewust.” (Milan)

De beelden zijn volgens de jongens niet realistisch. Meisjes zien er in het echt helemaal niet zo uit. Ook volgens de jongens in de eerste focusgroep zijn de beelden nep.

“Tijdschriften zijn allemaal nep. Haar gezicht is wel mooi, vind ik. Maar haar borsten zijn nep. En ik hou niet echt van nep, dus daarom. Ze is wel een mooie vrouw.” (Matthew)

De jongens uit deze groep zeggen dat de beelden hen daarom niet zo veel doen, de vrouwen zijn immers toch niet echt. Veel leuker vinden ze het om een meisje in het echt te ontmoeten.

De jongens in beide focusgroepen hebben het idee dat meisjes proberen te voldoen aan het ideaalbeeld van vrouwen zoals dat in de media voorkomt. In beide groepen wordt aangegeven dat meisjes zich bloter gaan kleden, net zoals in de media. De meisjes doen dit volgens de jongens om de aandacht te krijgen van jongens. In de eerste focusgroep worden deze meisjes gezien als ‘sletten’ of ‘hoeren’.

“Ze doen het om de jongens te krijgen naar hun kant... Zoals die meisjes daar gekleed waren, dat vind ik eigenlijk een beetje sletterig, hoerig. Want als ze zich zo gaan kleden, dan gaan ze eigenlijk diezelfde richting op. Terwijl ze het zelf niet eens in de gaten hebben.” (Surender)

De meeste jongens in de eerste focusgroep bestempelen meisjes die zich onder invloed van media bloter gaan kleden en de schaars geklede vrouwen in de media zelf als negatief. Over het uiterlijk van jongens wordt minder negatief geoordeeld. Volgens de jongens uit de eerste focusgroep zien de jongens op hun school er ‘gewoon normaal’ uit. Als er verder wordt gevraagd door de interviewer wat een meisje een slet maakt, wordt geantwoord dat het gaat om een meisje die jongens geil maakt en met hen naar bed gaat. De interviewer vraagt of jongens ook sletten kunnen zijn. De jongens antwoorden dat dit geldt voor ‘gays’, maar niet voor heteromannen.

“Dan is hij geen slet. Eigenlijk gewoon meer een player.”
(Aaron)

Desgevraagd bevestigen de jongens dat de term ‘player’ een positievere betekenis heeft dan de term ‘slet’. Als je een jongen een player noemt, dan is dat geen belediging. In de tweede focusgroep wordt er geen oordeel gegeven over meisjes en jongens die zich bloot kleden. De jongens in deze groep lijken er minder problemen mee te hebben dan die uit de eerste groep. Een aantal jongens geven zelfs aan dat ze het normaal vinden als meisjes hun uiterlijk mooier maken voor jongens.

“Het moet niet, maar ik vind het best wel logisch dat mensen er leuker uit willen zien.” (Milan)

Seksuele opwinding en seksueel gedrag

De jongens in beide focusgroepen geven aan dat zichzelf en/of andere jongens het leuk vinden om naar de billen en borsten te kijken van de vrouwen in de media. Ook gezicht en benen doen er toe.

“De meeste mannen kijken alleen naar de billen, de borsten en het gezicht. En misschien haar benen.” (Adrion)

Verschillende vrouwen op de meegebrachte foto's worden door de jongens aantrekkelijk gevonden. Maar als er wordt gevraagd naar de invloed op hun gedrag, vinden de jongens dit moeilijk aan te geven. Gaan ze anders om met meisjes of met seksualiteit door deze beelden? In de eerste focusgroep weten de jongens niet goed wat ze hierop moeten zeggen. Zij lijken weinig bezig te zijn met meisjes en seksualiteit. In de tweede focusgroep leidt de vraag tot nadenken. Enkele jongens wijzen op uiteenlopende invloeden van de media op hun eigen seksuele gedrag en hun omgang met meisjes. Een jongen vertelt dat porno voor hem een informatiebron is over wat je met een meisje kunt doen.

“Nou, ook bijvoorbeeld met pornobeelden. Als jij pornobeelden ziet, dan ga je ook wel denken, van het lijkt wel of die jongen het naar zijn zin heeft. Dus dan wil ik ook wel bijvoorbeeld mijn meisje dit laten doen. Dus die beelden hebben zeker wel invloed.” (Hesday)

Een andere jongen geeft aan dat hij eerder bij een van zijn broers te rade zou gaan als hij wil weten wat hij met een meisje in bed kan doen dan porno zou gaan kijken. Maar als het gaat om versieren van meisjes, denkt hij, net als de anderen, dat de media erg handig zijn. In videoclip en songteksten kun je immers tips opdoen over hoe je een meisje kunt versieren, vertellen enkele jongens.

“Dat je bijvoorbeeld in een clip ziet dat Baas B. op een manier tegen een meisje praat, of een zin zegt, waar meisjes gewoon op reageren. Dan ga je dat ook wel gewoon in de praktijk doen.” (Milan)

Maar deze beelden worden niet klakkeloos overgenomen, zeggen de jongens. Ze worden uitgetest in de praktijk.

“Je ziet het in een film of een videoclip, maar je weet niet zeker of het echt is. Dus je gaat bijvoorbeeld eerst naar een meisje toe, en je vraagt het eerst gewoon, of het ze aantrekt of zo. En als zij ja zegt, kan je het wel misschien gebruiken.” (Johnson)

Maar de beelden in de media zijn niet allemaal positief, vinden de jongens. Zo vindt een aantal van hen dat er in media respectloos wordt omgegaan met vrouwen. De media kunnen je dus ook een verkeerd beeld geven, zoals over de beschikbaarheid van meisjes.

Johnson: "Ja, je gaat denken dat je ze [meisjes] allemaal zo makkelijk kunt krijgen."

Milan: "Precies!"

Waar ligt de grens?

De jongens in beide focusgroepen vinden sommige media-uitingen erg overdreven en niet leuk. Zo vinden de jongens in de tweede focusgroep bepaalde songteksten niet kunnen. Zij benoemen dit als 'porno in een liedje'. Toch wordt uit het gesprek in deze focusgroep duidelijk dat de meeste jongens wel naar porno kijken. Maar de jongens waarderen niet alle pornobeelden. Ze zien daarin soms dingen die ze niet graag zelf zouden doen, vertellen enkelen van hen. Porno maakt hen ook bewust van wat ze niet willen op het gebied van seks. Zo vertelt een jongen dat hij geen wil seks wil met 'poep en zo', zoals hij dat heeft gezien in een film. De interviewer vraagt aan de jongens of hij hieruit mag concluderen dat de jongens ook grenzen hebben op het gebied van seksualiteit. De jongens beamen dit en het gesprek gaat verder over seksuele handelingen die zij liever niet uitvoeren.

Er wordt ook gesproken over seksuele handelingen waarvan de jongens denken dat meisjes ze niet leuk vinden en daarom misschien liever niet willen doen.

"Maar ook klaarkomen op een vrouw, dat vind ik allemaal een beetje ... echt niet nodig. Hoe zeg ik dat, eigenlijk vind ik het een beetje onrespectvol naar vrouwen toe. Dat soort dingen gebeurt, in het gezicht spuiten of op hun mond of zo."
(Hesday).

Hierdoor komt het gesprek in deze tweede focusgroep op hoe je als jongen weet wat een meisje wil. In sommige gevallen is het heel duidelijk:

"Als ze begint te schreeuwen van 'wat doe je nou' en begint te slaan en zo. Dan weet je dat ze het niet leuk vindt."
(Johnson)

Maar meestal vinden de jongens het moeilijk om op te merken wat een meisje wel of niet wil.

"Als ze het niet wil, moet je het gewoon niet doen. Maar als ze zeggen 'ik wil het wel', (...) misschien dat zij dat wel fijn vinden, dat weet je eigenlijk niet."
(Milan)

"Je weet het nooit, ze kunnen tegen jou zeggen 'ik wil het wel', maar dan weet je eigenlijk niet of het nou wel of niet is. Dus dan kun je eigenlijk geen rekening houden met het respect voor die vrouw."
(Hesday)

Daarbij, zo vinden de jongens, is het moeilijk om terwijl je seks hebt na te denken. Wanneer er wordt gesproken over het klaarkomen in het gezicht of de mond van een meisje, zoals de jongens dat veelvuldig zien in porno, geven de jongens aan dat dit 'gewoon vanzelf' gaat. Het is moeilijk te stoppen. Ook omdat het onbewust gaat, aldus de jongens.

“Want omdat je in porno ziet dat het ongeveer normaal lijkt, ga je het onbewust ook gewoon doen. Want als dat niet in je hoofd zat, zou je wel op het moment van klaarkomen je omdraaien. (...) Het heeft zeker wel invloed op je, hoe je het ook wendt of keert.” (Milan)

Een aantal andere jongens beamen dit. De jongens uit deze focusgroep geven ook aan dat ze pornobeelden vaak erg liefdeloos vinden. De meesten denken dat ze geen seks kunnen hebben zonder liefde, maar dat weten ze niet zeker. Wanneer zij zich in een verleidelijke situatie bevinden, weten ze niet zeker of ze 'nee' zullen zeggen.

Wie wordt meer beïnvloed?

De meisjes worden meer beïnvloed door de mediabeelden dan jongens, denken de jongens in beide focusgroepen. Dit geldt met name voor onzekere meisjes.

“Ik denk meer bij meisjes, want meisjes zijn ... ik weet niet... ze praten over alles. Dat als ze een meisje zien, dan denken ze, zo wil ik ook zijn. Maar bij jongens komt het niet echt voor.” (Matthew)

Meisjes hebben hier ook last van, denken de jongens. In de tweede focusgroep denken de jongens zelfs dat de meisjes het jongens kwalijk nemen dat zij naar die beelden kijken, omdat zij daar onzeker van worden.

“Nou, ik denk, diep in hun hart nemen ze [de meisjes] het ons een beetje kwalijk, want door [de media] wordt dat beeld automatisch in ons [jongens] gezet, en dan denken hun weer, dat zij daar een soort van de dupe van zijn. Ze denken dat jongens minder snel op hen vallen, waardoor ze ons [de jongens] minder leuk gaan vinden.” (Milan)

Ook in de eerste focusgroep zeggen de jongens dat meisjes negatief over hen praten, maar dat zou eerder zijn omdat meisjes denken dat jongens verkrachten.

Cultuur speelt een rol in de mate waarin je beïnvloed wordt door de media, denken de jongens in beide focusgroepen. In de eerste focusgroep geven ze in eerste instantie aan dat dit geen invloed heeft. Maar bij verder doorvragen zien deze jongens toch culturele verschillen. Turken en Marokkanen worden genoemd als groepen die weinig praten over seksualiteit en misschien anders omgaan met de beelden. Er wordt ook verwezen naar de Turkse jongen die een moment eerder de focusgroep verliet. Er wordt gezegd dat hij zich misschien schaamt of dat hij niet van zijn ouders naar die beelden mag kijken. Als de jongens wordt gevraagd naar hun eigen ouders, vertellen ze dat hun moeders het niet goed vinden dat ze er naar kijken. Maar dit geldt niet voor alle jongens:

“Mijn ouders vinden het normaal, als je gewoon zo loopt. Op de Antillen, waar mijn moeder vandaan komt, kun je gewoon zo lopen. Dat is echt mode daar. Als je poseert, zoals Beyoncé daar”. (Matthew)

De jongens in beide focusgroepen denken dat vrienden ook bepalen of je beïnvloed wordt door de media of niet. Maar het is individueel: het verschilt van persoon tot persoon. In de tweede focusgroep zien de jongens nog meer factoren die van invloed zijn. Zo vertellen de jongens dat als je seksuele handelingen die je ziet in de media vies vindt, je die niet snel zult nadoen. En als je heel erg verliefd bent, ga je eerder iets nadoen uit de media om de aandacht te krijgen van een meisje. Leeftijd wordt ook genoemd: als je jong bent doe je minder snel seksuele handelingen na uit de media. Daarnaast wordt aangegeven dat het uitmaakt wat je hebt meegemaakt in je leven, of je ziek bent of gezond en hoeveel geld je hebt. Een jongen denkt dat het gaat om de gehele omgeving.

Wat kan er gedaan worden (behoeften)

Verschillende jongens uit zowel de eerste als de tweede focusgroep vinden dat de sexy beelden in de media geen probleem zijn. ‘Ik vind het niet erg’ of ‘ik zie het niet als een probleem’ wordt er gezegd. Volgens hen hoeft er dus ook niets aan gedaan te worden. Maar in beide focusgroepen zijn er ook jongens die het wel een probleem vinden. In de eerste focusgroep zegt één van hen bijvoorbeeld:

“Ik vraag me eigenlijk af waar het goed voor is. Alleen voor het geld gaan ze het misschien doen, of voor drugs. Maar ik snap ook niet zo goed waarom zoveel mensen ernaar kijken. Wat voor zin heeft het? Kijken... klaar. Je gaat ze toch niet in het echt ontmoeten. Ik vind het verkeerd. Eigenlijk vind ik het helemaal niet kunnen.” (Surender)

Later licht deze jongen toe dat hij vooral de grote hoeveelheid aan beelden storend vindt.

“Ja, omdat je het bijna overal treft. Ga je in de supermarkt, dan heb je tijdschriften, in de kiosk (...), op de televisie, de computer, kranten, heb je het in de ochtend. Het zal wel nog meer zijn.” (Surender)

Maar ook een andere jongen vindt het een probleem. Beide jongens vinden daarom dat de beelden minder moeten worden.

“Ze moeten het gewoon weghalen.” (Erol)

De andere jongens uit deze focusgroep, die allemaal niet, zoals de beide hierboven aangehaalde jongens, afkomstig zijn uit traditionele eerculturen, vinden het minder een probleem. Zij zijn dan ook geen voorstander van het verbieden van dit soort beelden, onder andere omdat ze denken dat er niets aan te doen valt. Maar ook in de tweede focusgroep zijn er jongens die vinden dat de beelden verboden moeten worden.

“Ik vind gewoon dat sommige dingen verboden moeten worden, bijvoorbeeld als 50 Cent zo’n clip uitgeeft, en hij brengt hem naar MTV, en hij zegt “Zend dit uit”, dat zij ook gewoon moeten kunnen zeggen “Nee, dit zenden we niet uit”. Hun bepalen toch of ze dat doen? Of de mensen die zulke dingen uitbrengen, publiceren...” (Hesday)

Een ander idee dat wordt geopperd is om het bij de beelden te vermelden als ze bewerkt zijn. Ook denken de jongens in deze tweede focusgroep dat het goed zou zijn om de beelden niet overdag uit te zenden. De reden hiervoor is dat kleine kinderen het dan niet kunnen zien. Een jongen zegt bij zijn zusje van 8 jaar te merken dat ze nu al beïnvloed wordt.

“Niet op televisie brengen, of bijvoorbeeld na 12 uur. Op een uur dat ze [kleine kinderen] al lang moeten slapen. Dan kun je het doen.” (Johnson)

Ook wordt er genoemd dat het belangrijk is om veilig internet te hebben.

Het praten erover vinden de jongens in deze tweede focusgroep ook erg leuk. Ze hebben op school “Beperkt Houdbaar” gezien. Dat vonden ze ook erg goed.

2.3 HAVO jongeren

2.3.1 De twee naar sekse gemengde groepen

Lekkere wijven en mooie auto's

Als de jongeren wordt gevraagd wat ze allemaal hebben gezien in de beelden, wordt in beide focusgroepen gezegd dat er ‘schaars geklede dames’, ‘seks’, ‘sexy vrouwen’ of ‘lekkere wijven’ (de laatste opmerking is van een jongen) te zien waren. Al snel kaarten zowel jongens als meisjes aan dat de mensen op de foto’s er wel erg perfect uitzien. Zowel jongens als meisjes zien dat de vrouwen allemaal ‘heel dun’ zijn, met ‘hele grote borsten’ en ‘hele mooie huidjes’: ‘alles lijkt perfect bij die mensen’ concluderen ze. In de eerste focusgroepen weten de jongeren wel hoe dat komt: Photoshop. In beide focusgroepen valt het vooral de jongens op dat er ook mooie materiële zaken zoals auto’s te zien zijn. De meisjes zeggen hier minder over.

Het went

In beide focusgroepen gaat het gesprek over wat de jongeren hebben gezien al snel over in wat ze van de beelden vinden. Opvallend is dat zowel jongens als meisjes in beide focusgroepen aangeven dat er meer bloot is te zien in de media dan vroeger. Zelf merken de jongeren, jongens en meisjes, van alle afkomsten, dat ze hier aan wennen.

“Misschien is het wel zo, als je kijkt naar de clip van Toxic, ook van Britney Spears, toen je het voor het eerst zag, dacht je van ‘ooh’, maar als je er nu naar kijkt, dan denk je van ‘wat is er eigenlijk mis mee’”. (Kelly, meisje)

Het is zo normaal dat je er nog maar weinig bij stil staat.

“Als je er naar kijkt op Internet of op TV, dan heb je niet echt door wat voor beelden er in voor komen, dat beseft je niet, je beseft het pas als je er over gaat praten, dan zie je pas wat het inhoudt. “ (Mo, jongen)

In beide focusgroepen wordt aangegeven dat deze beelden worden gemaakt omdat ze nu eenmaal verkopen. En uiteindelijk draait het volgens de jongeren allemaal om verkoop.

Kritisch

De jongeren in beide focusgroepen valt het op dat het vooral vrouwen zijn die schaars gekleed zijn in de media. Enkele meisjes geven aan dat er ook mooie mannen te zien zijn. Verschillende meisjes, van alle afkomsten, geven aan dat ze mooie mannen wel leuk vinden, maar dat je ook niet moet overdrijven.

“Ja, ik vind het wel mooi, maar dat vind ik t ...Maar een beetje een sixpack, dat vind ik leuk. Als iedereen zo overdreven perfect zou zijn, dan zou het ook niet leuk zijn, vind ik”. (Marieke, meisje)

Met name over de overdaad van blote vrouwen is een aantal jongeren, opnieuw zowel jongens als meisjes en van alle afkomsten, in beide focusgroepen vrij kritisch. Er wordt in beide groepen ook opgemerkt dat de vrouwen in de media vaak te dun zijn. Dat vinden jongens en meisjes vooral van vrouwen op de catwalk. Een aantal van hen geeft aan dat ze dit er niet mooi vinden uitzien. Ook is er kritiek op videoclip: in beide focusgroepen zeggen jongens en meisjes dat het vaak om de clip draait en niet zozeer om het liedje.

“Het gaat niet meer om het liedje, maar om wat ze in de clip draagt. Het gaat om de modellen, om hoe ze zich hebben gekleed.” (Hulya, meisje)

Dit meisje gaf aan dat ze om deze reden niet of nauwelijks naar videoclips kijkt maar alleen muziek luistert. Ook andere jongeren gaven een zelfde mening. Toch zijn er in beide groepen veel jongeren die de beelden op zich geen probleem vinden. In de eerste focusgroep zeggen jongens van verschillende afkomsten dat het van persoon tot persoon wisselt, of je het een probleem vindt of niet.

“[het] is bij iedereen anders. Ja het is een probleem want een op de twintigduizend mensen doet het... ja... het is gewoon puur persoonlijk of het probleem is of niet” (Andrew, jongen)

“Het ligt er ook aan als het te ver gaat. Bijvoorbeeld bij anorexia. Als een paar mensen anorexia krijgen door die beelden, dan gaat het te ver. Dan moeten ze wel

afschaffen die video's. Tja en als dat niet gebeurt.... “
(Munir)

Deze jongens vinden het een probleem als beelden uit de media een negatieve invloed hebben op jongeren. Ook in de tweede focusgroep is deze visie te horen: ook hier vinden een aantal jongens en meisjes de beelden vooral een probleem als jongeren hierdoor onzeker worden over hun eigen lichaam.

In de eerste focusgroep kaarten jongeren ook aan dat de manier waarop in videoclippen mannen met vrouwen omgaan problematisch vinden. Gevraagd naar wat ze van die omgang vinden, zeggen ze:

Ralf, jongen: “Of dat ze [de vrouwen in de clip] van hem [50 Cent] zijn. Want hij heeft er keiveel. “
Eline, meisje: “Alsof het een voorwerp is. Alsof je zo kunt oppakken en.... “
Madina, meisje: “Respectloos.”

De andere jongeren stemmen hier mee in.

Onzeker over je eigen lijf

Volgens de jongeren in de tweede focusgroep kan een invloed van de media zijn dat jongens en meisjes zich onzeker gaan voelen en dat hun zelfbeeld verandert.

“Ja, op je eigendunk, je zelfbeeld. Je denkt ik zie er niet uit als die vrouw of die man, je denkt dat je lelijk bent en dan krijg je die problemen.” (Jochem, jongen)

Er wordt in beide focusgroepen allereerst gesproken over de invloed op meisjes.

Lianne, meisje : “Meisjes zeggen sneller dat ze dik zijn”.
Mo, jongen: “Dat komt door wat je ziet op tv, dat je slanke vrouwen, strakke buiken...”

Verschillende meisjes, zowel autochtoon als allochtoon, uit beide focusgroepen, geven aan hun eigen lijf te vergelijken met de lijven van de vrouwen in de media.

“Wel dat je je afvraagt, heb ik zo een mooi lichaam....”
(Afryea, meisje)

Als er wordt gevraagd naar de invloed op jongens, wordt gezegd dat dit voor jongens veel minder speelt.

“Vooral meisjes, bijvoorbeeld te dik. Als ik naar Usher kijk, dan denk ik niet ‘ik wil ook zo’n lichaam, ik ga afvallen’. Vrouwen hebben dat eerder.” (Munir, jongen)

In de eerste focusgroep wordt gezegd dat jongens simpelweg minder kijken naar afbeeldingen van knappe mannen.

“Dat is gewoon gedrag van meisjes en jongens. Vrouwen praten wel over andere vrouwen, die is mooi. Bij jongens is dat niet zo.” (Munir, jongen)

Maar er zijn ook meisjes die denken dat jongens simpelweg niet durven toegeven dat ze in de manier waarop ze naar hun eigen uiterlijk kijken beïnvloed worden door de media.

“Ik denk dat mannen het wel belangrijk vinden. Meisjes vallen sneller op een knappe en gespierde man. Misschien kunnen ze dat niet gewoon toegeven.” (Hulya, meisje)

Ook geven enkele jongeren, jongens en meisjes, aan dat jongeren niet geassocieerd willen worden met homoseksualiteit. Daarom houden ze zich liever niet veel bezig met afbeeldingen van mannen. En vergelijken zich ook niet met andere jongens.

“Ze [de jongens] denken dan: ‘Dadelijk denken ze dat ik homo ben’.” (Marcha, meisje)

In de tweede focusgroep zijn de jongeren van mening dat mannen zich minder spiegelen aan de ideaalbeelden in de media, omdat het uiterlijk van jongens van minder belang is. Om die reden worden jongens minder door de media beïnvloed als het gaat om hun uiterlijk.

“Jongens worden door dat soort dingen ook minder beïnvloed, want ze weten dat meisjes meer geven om innerlijk dan jongens.” (Michiel, jongen)

Jongens en meisjes verschillen hierin van elkaar, denken de jongeren in deze tweede focusgroep.

Sletten en players

In beide focusgroepen worden door de jongens en meisjes ook andere verschillen tussen meisjes en jongens aangesneden. Zoals het feit dat een meisje een ‘slet’ of een ‘hoer’ wordt genoemd als ze met veel jongens verkeer heeft, zoent of naar bed gaat, en een jongen eerder stoer wordt gevonden als hij veel meisjes versiert. Zulke jongens worden ‘player’ genoemd of ‘pimp’, en dat is niet een negatieve term, geven de jongeren aan. Terwijl ‘slet’ en ‘hoer’ dat wel zijn.

Ralf, jongen: “Een ‘pimp’ heeft veel status omdat hij veel vrouwen heeft. Maar een ‘hoer’ heeft geen veel status omdat ze veel mannen heeft”.

Munir, jongen: "Omdat die mannen haar gebruiken."

Ralf, jongen: "Of zij gebruikt die mannen. "

"Als een meisjes alleen maar jongens heeft als vrienden, dan wordt ze gezien als een hoer. Andersom hoor je hier niet zoveel van." (Marcha, meisje)

Dit verschil constateren vrijwel alle jongeren, ongeacht geslacht of afkomst. Een aantal geeft aan zelf ook verschillend te oordelen over meisjes en jongens met veel seksuele contacten, vooral bij jongens.

"Ja, bij meisjes heb ik dan toch wel, ze is een slet. Bij een jongen is het stoer." (Sohrab, jongen)

Er zijn ook een paar jongens en meisjes die het zowel voor meisjes als jongens slecht vinden om veel relaties of veel seks te hebben. Die jongeren geven aan dat de verschillende beoordeling van meisjes en jongens, als het gaat om seks, komt doordat de vriendinnen van een meisje anders reageren dan de vrienden van een jongen.

"Meisjes onder elkaar vinden het erg als een meisje 'de slet' gaat uithangen. Als een vriend van mij met 16 meisjes op een avond gaat zoenen, dan feliciteer ik hem daarmee, dan heeft hij een leuke avond gehad." (Michiel, jongen)

Als gevraagd wordt of de media ook een rol spelen in die verschillende beoordeling van meisjes en jongens, kunnen de jongeren daar in eerste instantie niet goed op antwoorden. Een aantal denkt van wel, een aantal van niet. Ze constateren wel dat vrouwen veel schaarser gekleed zijn en dat er in videoclips vaak veel meer vrouwen rond lopen dan mannen.

Wanneer aan de jongeren wordt gevraagd of ze het terecht vinden dat er verschil gemaakt wordt tussen meisjes en jongens als het gaat om veel verschillende seksuele contacten, geven de meeste jongeren, zowel jongens als meisjes, aan dat ze het hier niet mee eens zijn. De oorzaak zoeken een aantal jongeren onder andere in de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen vroeger. Volgens een meisje is deze ongelijkheid er nog steeds, althans in de cultuur waar zij vandaan komt.

"In onze cultuur [Afghaanse] hebben jongens nog steeds meer vrijheid dan meisjes. Jongens mogen wel een vriendinnetje hebben, is helemaal niet erg." (Madina, meisje)

Nadoen

Enkele jongeren in beide focusgroepen geven verschillende voorbeelden van de manier waarop gedrag uit videoclips of andere media wordt nagedaan door andere jongeren. Zo vertellen de jongeren in de eerste focusgroep dat meisjes op Hyves vaak een foto zetten zoals te zien is in de media.

"Ze hebben allemaal van die mislukte kusmondjes." (Brian, jongen)

Ook valt de jongeren in beide focusgroepen op dat meisjes de kleding nadoen uit de media. Maar ook bij jongens kan dit het geval zijn. Verschillende jongeren, zowel jongens als meisjes geven aan dat ze ook zelf kleding die ze zien in de media kopen. Voorwaarde daarbij is wel dat ze het zelf mooi vinden, zo wordt verteld in de eerste focusgroep. In de tweede focusgroep wordt aangegeven dat meisjes door de media zich vooral bloter gaan kleden.

“Vooral de kleding, nou ja vooral meisjes dan, jongens letten daar niet op, als je naar een feestje gaat, die trekken soms amper kleren aan, soms, ja niet altijd.” (Najib, jongen)

In deze focusgroep valt de jongeren ook op dat de bewegingen uit videoclippen vaak worden nagedaan in de disco of op feestjes.

“Als er clips zijn van een liedje waar heel sexy in gedanst wordt, en die wordt afgespeeld in de disco, dan gaan ze in de disco ook zo dansen.” (Jason, jongen)

Een andere jongen nuanceert dit en zegt dat het ook ligt aan wat voor feest of disco het is.

“Het ligt aan de sfeer, als er echt uitdagend wordt gedaan, dan komt het eerder aan op pakken en zo, maar als het echt een rustig feestje is, dan is het niet zo.” (Omhar, jongen)

Ook andere jongens, zowel allochtoon als autochtoon, geven aan dat jongens bij het uitgaan vaak gericht zijn op ‘pakken wat je pakken kunt’. Dit ligt volgens de jongens niet zozeer aan de media. Vrienden spelen hierbij wel een belangrijke rol.

Kwetsbare jongeren

Jongens en meisjes in beide focusgroepen zijn het erover eens dat met name meisjes worden beïnvloed door de media. Daarbij zijn het met name onzekere meisjes die beïnvloed worden.

“Het hangt er een beetje van af hoe je zelf bent. Als je erg onzeker bent, ga je misschien ook wel een beetje nadenken of je er ook zo wilt uitzien...” (Emma, meisje)

Jongeren die gepest worden, die net naar de middelbare school gaan, of gewoon in de puberteit zijn, zijn volgens zowel de meisjes als de jongens extra kwetsbaar. Ook jongeren die hun eigen lichaam niet accepteren, worden eerder beïnvloed door de media, zo wordt geopperd in de tweede focusgroep. Maar als er in beide focusgroepen verder over wordt doorgesproken, zijn er verschillende jongeren die tot de conclusie komen dat alle jongeren wel in meer of mindere mate worden beïnvloed door de media:

Lianne, meisje: “Ik denk dat je er stiekem toch altijd wel een beetje door wordt beïnvloed.”

Michiel, jongen: “Zonder dat je het in de gaten hebt...”

Marieke, meisje: "Dat je er toch altijd wel liever zo uit had willen zien, maar dat je jezelf toch accepteert met het lichaam dat je toch hebt. Maar als je zou mogen kiezen..."

Cultuur en opvoeding

In beide focusgroepen komen cultuur en religie naar voren als belangrijke factoren die bepalen in welke mate je beïnvloed wordt door de media. In de eerste focusgroep wordt aangegeven dat in islamitische culturen blote kleding ongebruikelijk is, vooral voor meisjes. Maar dat ook de opvoeding thuis een grote rol speelt:

"Ik denk dat ik het van mijn ouders niet mag, dus het heeft geen invloed op mij. Omdat het sowieso niet mag." (Hulya, meisje)

Dit meisje van Turkse afkomst geeft aan dat ze de blote kleding uit de media om deze reden niet kopieert. Maar volgens een ander Turks meisje passen allochtone jongeren zich aan de Nederlandse cultuur aan en gaan zij zich ook anders kleden:

"Maar je past je wel aan. Je kan niet zo... Als je bij andere mensen strakke broeken ziet en zo, dan pas je jezelf aan. Ga je dat ook doen." (Gulden, meisje)

In de tweede focusgroep denken de jongeren in eerste instantie dat je jezelf dan minder snel bloot gaat kleden als je religieus bent. Maar dat wordt door religieuze jongeren zelf gerelativeerd.

"Nou, het heeft er niet zoveel mee te maken. Ik ben zelf ook gewoon gelovig, christelijk, maar ik hoef niet per se een uniform aan naar school. Dus het valt wel mee. Je krijgt natuurlijk niet mee in je opvoeding van 'je moet uitdagende kleding aan'." (David, jongen)

Toch denken veel jongeren dat 'een opvoeding met veel normen en waarden' er voor zorgt dat je minder snel de media gaat nadoen.

"Ik denk dat als je ouders vrijer zijn met jou, dan word je volgens mij eerder beïnvloed door de media dan wanneer ze strenger zijn." (Omhar, jongen)

Maar andere jongeren zijn het hier niet mee eens.

Mo, jongen: "Jongens worden door regeltjes beïnvloed, als het ware. Ze denken: "De regels zijn gemaakt om ze te overtreden". Zo denken jongens, zou ik zeggen. Als mij, als jongen, iets wordt verboden, dan denk ik: "Ik ga het juist doen, om te kijken wat er gebeurt, want je weet niet wat goed is totdat je het fout hebt gedaan."

Rianne, meisje: “Illegale dingen zijn toch ook veel leuker om te doen dan legale.”

De jongeren komen hier niet helemaal uit.

2.3.2 *De havo meisjesgroepen (twee).*

Schoonheidsidealen

“Waarom zijn wij niet zo mooi?” (Madina)

Voor bijna alle meisjes in de twee havo-focusgroepen staat deze vraag centraal als het gaat om het omgaan met geseksualiseerde beelden in de media. Het gegeven dat vooral meisjes aan schoonheidsidealen moeten voldoen, speelt in beide focusgroepen, zowel bij autochtone als allochtone meisjes. Daarbij denken ze allemaal dat die beelden invloed hebben op hun denken daarover:

“Onbewust word je toch wel beïnvloed door de mooie lichamen en die leuke kleding.” (Esmee)

Het valt veel meisjes daarbij nadrukkelijk op, dat er in de media meer vrouwen dan mannen in beeld komen, en dat mannen en vrouwen in een bepaalde relatie tot elkaar staan.

“... je [hebt] veel meer vrouwen op tv, in tijdschriften, reclames... het zijn altijd meer vrouwen dan mannen. En mannen zie je ook veel vaker met vrouwen.” (Eline)

Het valt de meisjes in de eerste focusgroep vooral op dat al die mooie vrouwen erg op elkaar lijken:

“Ze zijn allemaal hetzelfde” (Afyrea)

En dat vrouwen die niet voldoen aan schoonheidsidealen negatief gelabeld worden:

“Je ziet alleen maar mooie meisjes. En als er dan een lelijk meisje is, dan is het meteen iemand die minder is.” (Marcha)

Wat de meisjes als hun schoonheidsideaal beschouwen, vertoont verschillen die voor een belangrijk deel samenvallen met afkomst. Daarbij valt op dat meisjes met een autochtone afkomst de nadruk op slank zijn leggen en allochtone meisjes prijs stellen op een wat ‘voller’ uiterlijk.

“... ik heb niks met slank worden. Ik wil juist meer... (...) ik heb niet, als ik een dun meisje zie, dat ik dan denk: ‘Dat wil ik ook’.(...) Volle vrouwen vind ik veel mooier dan dunne.” (Gulden)

Wat vrijwel alle meisjes met elkaar delen is, dat als ze zich met de beelden van vrouwen in de media vergelijken, ze constateren dat ze niet aan die beelden voldoen.

“Ik heb ook echt zo van: ‘Oh, ik ben eigenlijk veel te dik’...” (Marieke)

“Waarom ben ik niet zo dun als haar? Dan kan ik ook kleren aan, die staan me dan leuker.” (Madina)

Die constatering leidt vervolgens bij vrijwel alle meisjes tot ontevredenheid over het eigen uiterlijk:

“Maar dan zie je zo’n vrouw. Dan ga je jezelf minder stellen. Dus van tevreden ga je naar minder tevreden.” (Marcha)

De meeste meisjes zijn er zich van bewust dat ze niet kunnen voldoen aan dat ideaalbeeld, omdat de beelden zijn gemanipuleerd.

“Vaak weten meisjes wel, het is gefotoshopt. (...) En toch denk je: ‘Zo moet ik er ook uitzien’ “. (Eline)

De ontevredenheid met het eigen lichaam leidt tot een andere vorm van ontevredenheid die daarvan afgeleid is: ontevredenheid over het feit dat je niet tevreden bent over jezelf. Want ook dat behoor je te zijn.

“Je kunt wel plastische chirurgie [laten doen], maar ik vind toch dat je tevreden moet zijn met jezelf. Iedereen moet accepteren wie je bent.” (Hulya)

“Dat hebben niet veel meisjes, hoor [tevreden zijn met jezelf]. Als je dat hebt, kun je echt trots zijn op jezelf.” (Marcha)

Mannelijke ideaalbeelden

Niet alleen ideaalbeelden van vrouwen hebben invloed, ook die van jongens lijken invloed te hebben op meisjes. Daarbij constateren enkele meisjes, dat jongens die aan het mannelijk ideaalbeeld voldoen zich arrogant opstellen.

“Mooie jongens hebben zo’n uitstraling, van ‘ik ben mooi’.” (Kelly, meisje)

“Ja, en ik kan toch wel krijgen wie ik wil. Ik hoef alleen maar met mijn vingers te knippen en dan...” (Kim)

Hierdoor gaan meisjes ervan uit dat ‘mooie’ jongens veel meisjes hebben gehad, wat tot gevolg kan hebben dat meisjes mooie jongens juist gaan ontwijken.

“... [meisjes] zeggen: ‘oh, wat een knappe jongen, die kan ik toch niet krijgen, ik ga wel voor iemand anders’”. (Marieke)

Ervaren gevolgen

De meeste meisjes zijn het erover eens, dat de beelden in de media invloed hebben op de manier waarop ze naar hun eigen lichaam kijken. De meningen gaan uiteen lopen als het gaat over de (mogelijke) gevolgen daarvan op hun gedrag. In de eerste focusgroep gaf een aantal meisjes aan hun (eet)gedrag onder invloed van die beelden te veranderen:

Madina: "Als ik chocolade aan het eten ben, dan leg ik dat weg. Dan kom ik weer aan..."

Afryea: "Ja, dat heb ik ook."

In de tweede focusgroep gaven enkele meisjes aan hun (eet)gedrag onder invloed van die beelden juist niet aan te passen:

"...[het] is eigenlijk ook wel zo dat ik eigenlijk helemaal geen zin heb om te gaan afvallen (...). Als ik een reep chocola zie, dan denk ik gewoon, 'oh, lekker', niet dat ik denk 'oh, ik moet afvallen' ". (Marieke)

In deze groep gaf een aantal meisjes aan, dat ze de mening van hun directe familie over hun uiterlijk veel belangrijker vonden dan de beelden uit de media:

"Het is wel iets anders als je moeder zegt: 'je bent dik'. Als je ouders je dik vinden, dan heb ik wel zoiets van mmm." (Rianne)

Als het om kleding gaat, dan geven in beide focusgroepen een aantal meisjes aan dat de media daarop invloed hebben, maar in beperkte mate: belangrijker is de omgeving, school en de vriendengroep. De media zijn dan één van de informatiebronnen waaruit je kunt putten om te zien wat er in de mode is.

"... als je mooie kleren ziet (...) onbewust kijk je rond, op school, (...) en dan denk ik van 'oh ja, die heeft ook wel mooie kleren'. (Emma)

De invloed van media op de jongens

Over de –mogelijke– invloed van beelden in de geseksualiseerde media op jongens geven meisjes aan dat daarin verschillen voorkomen voor wat betreft het onderwerp. Als het om mode gaat, denken veel meisjes dat die invloed klein is:

"Jongens denken er ook wel minder aan, die doen gewoon wat aan." (Emma)

Maar als het over de manier gaat waarop jongens tegen meisjes aankijken gaat, denken meisjes dat die invloed groot is.

"... dat [jongens] denken van: 'ze moet wel dikke tieten hebben', (...) zo wordt er gekeken." (Marieke)

"Stel, een jongen heeft een vriendin. Het is een mooi meisje en hij ziet [in de media] een mooiere vrouw, dan vind hij [zijn vriendin] ineens veel lager." (Gulden)

Meisjes maken daarin wel onderscheid tussen verschillende jongens.

“Mijn vriendje maakt het geen drol uit.” (Rianne)

Maar zo'n houding lijkt eerder uitzondering te zijn. Veel meisjes geven voorbeelden van jongens die het uiterlijk van hun vriendinnen wel nadrukkelijk naast de beelden uit de media leggen.

“Mijn (...) vriend had dat wel eens. (...) Op tv zag hij dan een meisje. En dat was een hele mooie meid. Dan zie je hem zo kijken... zo vergelijken.. zo van: 'wat is dat nou?' (...) Ik voel me dan zo vernederd. Ik voel me dan zo klein. Dan wil ik ook zo zijn. Ik moet zijn aandacht trekken.” (Marcha)

Meisjes gaan er van uit, dat alle jongens een meisje willen hebben dat aan de ideaalbeelden uit de media voldoet.

“Je hebt er wel die denken 'ik moet wel een mooi meisje hebben'.”
(Rianne)

Daarbij lijken ze er van uit te gaan dat ook groepsdruk bij jongens een rol speelt. En dat het dan absoluut niet om het innerlijk van het meisje gaat.

“Ook jongens onder elkaar. (...) staan ze allemaal te kijken. 'Oh kijk, een lekker wijf'. En het maakt ze niks uit, ook al is ze heel arrogant, omdat ze een knap meisje is.” (Marcha)

Ook constateren enkele meisjes uit de tweede focusgroep dat groepsdruk er voor zorgt dat jongens zich in een groep anders gedragen dan individueel.

“Het is ook vaak als je met een groepje jongens bent, dan zijn ze allemaal stoer en gemeen, maar als je met één staat, dan zijn ze heel lief, een ander karakter.” (Selma)

Een aantal meisjes afkomstig uit traditionele eerculturen, vooral in de eerste focusgroep, geeft aan dat ze het idee hebben dat er voor jongens een zeker machtsaspect meespeelt.

“Alle jongens willen machtig zijn.” (Gulden)

En beelden in de geseksualiseerde media stimuleren dat volgens enkele meisjes:

“Als jongens zo'n video zien, dan denken ze 'ik kan ook zo'n meisje gebruiken'...” (Madina)

Vooraf meisjes uit traditionele eerculturen geven aan het gevoel te hebben dat jongens hen als wegwerpartikel gebruiken.

“Als speelgoed, daar kun je mee spelen. En dan heb je er genoeg van en dan gooi je het weg. Een wegwerpartikel.” (Hulya)

“Ik heb een broer en die zie ik dan op MSN en dan zegt hij ‘heb je al met haar gebald?’ En tegen vrienden ‘heb je met haar wel eens geneukt? Dat is wel een lekkere’ (...) Ik denk dan ‘waarom praten zij zo over meisjes?’ Wij zijn ook mensen. Ik praat toch ook niet over jongens van ‘ik neuk hem effe en dan gooi ik hem weg.’” (Madina)

Dit gedrag van jongens wordt in beide groepen verklaard uit wat je zou kunnen omschrijven als ‘de natuur van de man’:

“Jongens willen eigenlijk één ding en dat is seks.” (Madina)

“Het hoort bij hun karakter.” (Afyrea)

In de tweede focusgroep gaven enkele meisjes aan, dat er ook meisjes zijn die op een vergelijkbare manier met jongens omgaan.

“Dan lijkt het alsof jongens met heel veel meisjes gezoend hebben, maar meestal is het juist omgekeerd, dat meisjes juist met veel meer jongens hebben gezoend...” (Kelly)

Tegelijkertijd constateren meisjes dat jongens in dit opzicht zich veel meer kunnen permitteren dan zijzelf. Een meisje dat veel (seksuele) contacten heeft met jongens kan snel de reputatie van ‘slet’ krijgen. Met een jongen die veel (seksuele) contacten heeft met meisjes gebeurt het omgekeerde: zijn sociale status stijgt.

“Als een meisje dat doet, dan wordt je gelijk als slet gezien en bij een jongen is het van ‘goed gedaan’.” (Marieke)

Er lijkt zelfs een zekere consensus te zijn over hoe ‘sletten’ er eigenlijk uitzien: die hebben blond haar en blauwe ogen. Voor een aantal meiden in de tweede focusgroep betekende het hebben van deze uiterlijke kenmerken al een zekere statusverlaging.

“Blond haar en blauwe ogen vind ik meer een beetje sletterig, zeg maar.” (Lianne)

“Ja, heel hoogblond vind ik een beetje ordinair.” (Emma)

Terwijl een meisje van gemengd allochtone afkomst uit deze groep haar van dit ideaalbeeld afwijkende uiterlijk als zeer negatief zag:

“... dan denk ik, waarom ben ik niet zo mooi [met blond haar en blauwe ogen], daar sta ik dan gewoon een beetje buiten.” (Selma)

In beide focusgroepen constateren meisjes dat het zijn van een ‘slet’ slecht is voor je sociale status, waarbij de meisjes uit traditionele eerculturen dat het meest pregnant lijken te ervaren.

“Meisjes worden eerder afgeschilderd als hoer, als ze iets fouts doen, in de ogen van andere mensen. En jongens, daar wordt niet zoveel op gelet als meisjes. Mensen kijken anders naar meisjes dan naar jongens.” (Gulden)

Dat heeft voor het meisje dat op zo'n manier bekend staat gevolgen:

“Dan denken ze dat eigenlijk elke jongen bij haar langs kan omdat ze toch al met iemand naar bed is gegaan. Dus kan iedereen het wel met haar doen.” (Hulya)

Maagdelijkheid en, meer specifiek, de mythe van het maagdenvlies speelt voor hen een belangrijke rol.

“Als een meisje gaat trouwen, wordt in het ziekenhuis nagekeken of ze nog maagd is of niet.” (Madina,)

Voor mannen speelt dat niet, bij hen kun je maagdelijkheid niet 'nachecken'. Ook schaamte lijkt meisjes uit traditionele eerculturen een rol te spelen:

“Ik vind het al schaamtevol als ik een vriendje heb. Bij ons in de cultuur is dat niet echt normaal. Dus als ik in de stad een moslimmeisje zie die hand in hand loopt met haar vriend, dan vind ik dat ook niet heel normaal. Je kunt wel iets met een jongen hebben, maar laat het dan niet zo merken.” (Madina)

Bij een aantal van deze meisjes lijken de beelden van vrouwen in de media juist een omgekeerd effect te hebben:

“Ik ben dan trots op mijzelf als ik zoiets niet doe. Ik denk dan, 'ik ben tenminste nog maagd, ik ben nog niet met jongens'. Als ik hun dan zo zie, dan denk ik (...) 'ik ben echt een goed meisje'. “ (Gulden)

Soorten media

Bij meisjes lijken de glossy bladen meer invloed te hebben op ideaalbeelden voor hun eigen uiterlijk en kleding dan clips. Meisjes kijken in die bladen om te zien wat er in de mode is. De vrouwen die ze daarin zien, beschouwen ze niet als sletterig. Dat doen ze wel met de vrouwen die in videoclippen te zien zijn.

“Ze kunnen ook gewoon fotomodel worden, waar mooie foto's van gemaakt worden. In plaats daarvan gaan ze een beetje goedkoop tegen een jongen aanrijen in zo'n videoclip.” (Lianne)

“Modellenfoto's, dat is wel leuk. Dat is een beetje normaal.” (Kelly)

De vrouwen in de videoclippen worden niet gezien als 'normaal' en moreel afgekeurd:

“Die kiezen niet voor respect maar voor betaald krijgen. (...) Die meisjes hebben weinig respect voor henzelf.” (Madina).

Seksueel gedrag

In de eerste focusgroep was het kijken naar porno (en dus ook de mogelijke invloed op seksueel gedrag) niet bespreekbaar (dat gold overigens ook voor de jongensgroep op deze school). De meisjes in de tweede focusgroep geven aan dat ze (vrijwel) nooit naar pornografie kijken. Een aantal van hen vindt het niet interessant: dat heeft te maken met het ontbreken van mannelijk naakt en het denigrerende vrouwbeeld dat er vaak in wordt neergezet.

“... er zijn pornofilms waarin je alleen maar meisjes ziet, de jongens zijn wel bezig, maar niet dat je hun lul ziet, dat is een echt een voorbeeld dat meisjes het minder interessant vinden, en meisjes worden er vaak minderwaardig door gezien, door die films.” (Rianne)

Geen van de meisjes geeft aan dat ze promiscue gedrag vertonen. Maar ze kennen wel meisjes die dat wel doen.

“Er zijn wel meisjes die dat doen. Dat zijn meestal de onzekere meisjes. Die denken dat ze dan aanzien krijgen.” (Madina)

In de eerste focusgroep gaven een aantal meisjes aan, zoals al eerder aangehaald, dat clips als die van 50 cent bij jongens ertoe kunnen leiden dat ze denken dat ze meisjes kunnen misbruiken. In de tweede focusgroep denken meisje dat de vraag, of jongens de grenzen van meisjes overschrijden, vooral van persoonlijke kenmerken afhangt:

“[Het] hangt af van het meisje en van de jongen. Want de ene jongen is heel verlegen en de andere jongen heeft iets van ‘we gaan er gelijk overheen’. En het ene meisje heeft iets van ‘kom maar, het maakt me niet uit’ en het andere meisje heeft iets van ‘ho, daar wil ik nog even mee wachten’.” (Kelly)

Enkele meisjes hadden ervaring met achternagezeten worden 's avonds laat op straat. Voor hen was dat reden om in de avond niet meer alleen over straat te gaan. Markant is dat in de tweede focusgroep één van de meisjes de verantwoordelijkheid voor seksueel grensoverschrijdend gedrag (deels) bij meisjes, als ze pleit voor minder ‘blote’ kleding:

“... dan gaan ze dat aandoen en dan worden ze een keer verkracht en dan gaan ze zeggen: ‘die heeft mij verkracht’ ... ja, je lokt het dan zelf uit.” (Gulden)

Deze opmerking werd door de andere meisjes niet afgekeurd.

In deze focusgroep gaf één van de meisjes ook aan dat ze denkt dat jongens onzekerder zijn dan meisjes, maar dat ze dat niet willen toegeven: ze moeten immers aan hun imago ten opzichte van hun vrienden moeten denken:

“Jongens willen toch stoer overkomen” (Marieke)

De meiden uit de eerste focusgroep lijken ook een dergelijke houding te zien:

“Er zijn ook jongens die alleen maar opscheppen, terwijl ze het nog nooit gedaan hebben” (Eline)

Wie wordt meer beïnvloed?

Alle meisjes geven aan dat je familie en de cultuur waaruit je stamt veel invloed hebben op je (seksuele) gedrag. In beide groepen wordt de mening van ouders ter harte genomen. Veel autochtone meisjes geven aan dat in hun gezin van herkomst seksualiteit een onderwerp van gesprek is.

“Wij praten er thuis gewoon over. Ik zeg dan tegen mijn moeder, ‘als ik dat wil, dan doe ik dat’. En dan zegt mijn moeder, ‘als je dat echt wilt dan doe je dat, meisje’.” (Marcha)

Veel allochtone meisjes geven aan dat in hun gezin van herkomst seksualiteit onbespreekbaar is:

“Ik ga er niet met mijn ouders over praten”. (Gulden)

Communicatie vind dan vaak plaats door middel van het opleggen van (strengere) regels. Zo zijn er meisjes die niet mogen uitgaan. Een aantal van hen ervaart dat als een gemis:

“Wij missen een stukje vrijheid dat erbij hoort. Dus ik zou het mijn dochter wel laten doen. Omdat ik heb gezien hoe het is om dat stukje vrijheid niet te hebben.” (Madina)

Anderen vinden deze regels een houvast bieden, waardoor ze grenzen kunnen stellen.

“Ik ben zelf een moslimmeisje. De islam is best streng op seksueel gebied. Maar ik houd mij daar dus aan.” (Hulya)

Dat wil niet zeggen dat dit voor alle meisjes met deze achtergrond geldt.

“Ik zie niet dat Turkse mensen zich altijd aan de regels houden. Want er zijn ook Turkse meisjes die van hun ouders gewoon met jongens naar bed mogen gaan. Dat heeft toch weer te maken met je ouders, je familie, hoe je bent opgevoed. Die zijn dan meer ruimdenkend.” (Hulya)

Verder gaven in de tweede focusgroep de meisjes aan dat leeftijd ook een belangrijke factor is bij de mate van beïnvloeding door beelden uit de media:

“Ik denk dat kinderen die in de puberteit zitten, rond 13, 14, dat die er wel veel last van hebben.” (Kelly)

Ook de buurt waarin je opgroeit is volgens enkele meisjes uit de tweede focusgroep een factor:

“Het ligt er ook wel aan in wat voor buurt je woont. Want als je in een beetje ordinaire buurt woont... en je ziet al die videoclipps... mijn nichtje, die woont in zo'n buurt en die kleedt zich soms, die is 10, 9, 8 en die kleedt zich soms dat ik denk van 'wat heb jij aan'?" (Lianne)

Wat kan er gedaan worden (behoeften)

De meisjes in de tweede focusgroep vinden verbieden van geseksualiseerde beelden geen optie. Als hen gevraagd wordt wat de overheid vooral niet moet doen om problemen die hieruit voortkomen te voorkomen, zijn de meisjes het snel eens:

“Taboe maken en verbieden.” (Kelly)

Want als je dat doet, geven enkele meisjes aan, dan gaan het stiekem gebeuren. Veel meisjes willen graag met elkaar over seksualisering en geseksualiseerde beelden praten:

“Ik vind het ook wel goed dat er (...) over wordt gepraat. Dat je bij maatschappijleer er een debat over hebt. Dan hoor je andere meningen erover.” (Emma)

Ook in de eerste focusgroep geven de meisjes aan wel iets te zien in praten, maar geven ze tegelijkertijd ook de beperkingen aan:

“Maar onderling heeft geen nut.” (Hulya)

Zij zien meer in een rol voor de media op dit gebied, bijvoorbeeld door over dit onderwerp tv-programma's te maken. Daarbij denken ze dat vooral meisjes bereikt zullen worden, want jongens 'kun je niet echt veranderen', zoals één van hen opmerkte. In beide focusgroepen gaven meisjes aan dat ze meer diversiteit in vrouwbeelden willen zien in de media.

“Reclames waarin staat dat je niet altijd perfect (...) hoeft te zijn. Gewoon ook een model dat er iets voller uitziet.” (Eline)

Verder zien beide focusgroepen wel iets in het aangeven dat een foto gefotoshopt is. Ze vinden dat vooral van belang voor jonge kinderen, omdat die er zich niet van bewust zijn dat foto's worden bewerkt.

“Sommige meisjes letten er niet op dat het nep is.” (Afyrea)

Ook al te veel bloot wijzen beide groepen af. Een meisje in de eerste focusgroep oppert de mogelijkheid om te magere fotomodellen te verbieden op te treden.

“Als je er ... meer dan vijf kilo onder zit, niet mee laten doen. (...) anders ga je mensen alleen maar aansporen om anorexia te krijgen.” (Marcha)

Zij vinden dat er voorlichting in tijdschriften en op televisie moet komen over de gevolgen van ondergewicht:

“Zeggen: dit is nu anorexia, zo moet je er nooit uit komen te zien.” (Eline)

Sowieso vinden de meiden in de eerste focusgroep dat de overheid wat steviger mag ingrijpen. Dat konden ze immers met tabaksreclame: die is inmiddels verboden. Zij wijzen nadrukkelijk op de ‘macht van de media’: die vinden zij erg groot. Deze willen ze ook inzetten: gevraagd naar wat de overheid op dit gebied kan doen, zeggen ze:

“Reclames. Hoe je respectvol met elkaar omgaat.” (Marcha)

“Jongens en meisjes evenveel op televisie laten zien. Met respect voor elkaar.”
(Madina)

2.3.3 De havo jongensgroepen (twee).

Eigen uiterlijk

In de eerste focusgroep denken de jongens dat jongens in meer of mindere mate beïnvloed worden door de media in de manier waarop ze kijken naar hun eigen uiterlijk. Ze willen graag aan het ideaalbeeld van de gespierde man voldoen, maar weten dat dit vaak niet haalbaar is. Om die reden proberen ze het niet actief na te streven.

“Nee. Ik ben niet zo, dat ik een gespierde man, dat ik dan.... ja, zo wil je natuurlijk wel zo zijn. Dat is altijd wel zo. Maar ik neem er niet de moeite voor om er zo uit te gaan zien. Ze moeten mij maar nemen zoals ik ben, anders dan... laat maar.” (Ralf)

De jongens vinden het erg belangrijk dat meisjes niet van alles aan hen willen veranderen. De jongens zijn ook niet erg bezig om met hun uiterlijk indruk te maken op meisjes, zo vertellen ze.

“Ik trek kleren aan die ik zelf wil, in mijn eigen stijl. Ze hebben me maar te nemen.” (Aiden)

“Het boeit me niet wat wijven vinden. Ik trek gewoon aan wat ik zelf wil, ik hoef geen indruk te maken.” (Ilker)

Een andere reden waarom de jongens het niet actief nastreven om te voldoen aan het gespierde mannelijke ideaalbeeld is dat zij denken dat meisjes meer geïnteresseerd zijn in het innerlijk van een jongen dan in zijn uiterlijk. Toch denken de jongens wel dat meisjes in de manier waarop ze naar mannen kijken door de media beïnvloed worden. Meisjes willen graag zo'n stoere gespierde man zoals ze in de media zien, maar zulke gespierde jongens, zo beredeneren de jongens in deze eerste focusgroep, zien de meisjes in het 'echt', hier op school, toch niet. De jongens maken zich niet te veel zorgen over hun eigen lichaam, dat

niet overeenstemt met het ideaalbeeld uit de media. Daarbij duurt het voor de jongens veel te lang om zo'n gespierd lijf te krijgen, vertellen ze, en het lijkt hen ook helemaal niet goed voor je lichaam om zulke spieren te gaan kweken als je nog in de groei bent.

De jongens in de tweede focusgroep vertellen dat uit de media, en dan vooral uit videoclips, een mannelijk ideaalbeeld naar voren komt dat niet alleen sterk en gespierd is maar ook stoer en rijk. Zowel meisjes als jongens willen dit volgens hen graag zo zien:

“Die rappers zoals 50 cent en Snoop Dogg hebben twee dingen die ze moeten doen, aan jongens om te verkopen: laten zien dat ze vrouwen hebben en geld en zo. En om aan meisjes te kunnen verkopen moeten ze laten zien dat ze breed zijn en sterk en dat ze geld hebben.” (Michiel)

Dit is volgens de jongens een reden waarom een nummer als 'Candyshop' van 50 Cent zo goed scoort. 'Die clip heeft het allemaal'. Maar de jongens denken niet dat zij zelf of andere jongens hier in hun denken over hun eigen uiterlijk sterk door worden beïnvloedt. Alleen een paar jongens, die zich onzeker voelen, zouden misschien beïnvloed worden.

“Onzekere types worden daar door beïnvloed. Macho types, die zien zichzelf als een persoonlijke status. Die denken 'ik ben een macho, en niet hij.'” (Mo)

Opvallend is dat de jongens van verschillende afkomsten in beide focusgroepen wel denken dat meisjes in meer of mindere mate beïnvloed worden door de media in de manier waarop ze kijken naar hun eigen uiterlijk. Als er in de tweede focusgroep wordt gevraagd aan de jongens wat ze denken van de invloed op jongens wordt er meteen verwezen naar de invloed op meisjes.

“Ik denk het niet echt. Ik denk dat meisjes het eerder hebben als ze zo'n meisje in een clip zien, dan een jongen die zo'n man ziet.” (Jason)

“Ik denk niet dat een jongen jaloers is op een 50 cent of Ne-Yo type, maar een meisje zal eerder jaloers zijn op, b.v. Doutzen Kroes.” (Mo)

Meisjes gaan zich door die beelden op tv eerder onzeker voelen, is het idee dat de jongens hebben. De jongens in de eerste focusgroep denken dit ook, maar zijn toch minder overtuigd van de invloed van de media op meisjes. Zij zien wel dat sommige meisjes anorexia krijgen maar weten niet allemaal zeker of dit te maken heeft met de media.

“Ik denk, gewoon onzeker. Mijn nichtje heeft ook anorexia gehad, ze was gewoon onzeker over hoe mensen over haar dachten. Ze dacht dat ze heel erg dik was en dat de mensen op de middelbare school haar daardoor zouden uitlachen. Ik denk niet dat de tv echt invloed heeft gehad, maar gewoon onzekerheid over jezelf, niet goed in je vel zitten.” (Andrew)

Jongeren die onzeker zijn over zichzelf en hun eigen uiterlijk zul je altijd hebben, volgens de jongens in de eerste focusgroep. Daar kun je niet zo veel aan veranderen.

Beeld van vrouwen

In beide focusgroepen geven jongens aan de beelden van schaars geklede vrouwen leuk te vinden. In de tweede focusgroep noemen ze de beelden in de media veelal 'geil'. De jongens in de eerste focusgroep houden zich meer op de vlakke. Ze gebruiken geen woorden als 'geil' maar geven bijvoorbeeld aan dat ze superster Beyoncé op een van de meegebrachte foto's erg aantrekkelijk vinden. Maar, zo zeggen ze, het uiterlijk is niet alleen van belang. Een 'krenge' of een 'bitch', daar zitten ze niet op te wachten. Het draait voor hen niet alleen om het uiterlijk, al is dat wel het eerste wat opvalt, zeggen ze. Over Beyoncé wordt gezegd:

“Ze is gewoon een bitch. Misschien ziet ze er wel mooi uit en zo, maar als het gewoon echt zo'n krenge is, dan wil je er ook niks mee.” (Brian)

Toch geven de jongens aan dat bij de 0900-reclames op tv zij allerlei 'gedachtes' en 'fantasieën' krijgen.

In de tweede focusgroep geven de jongens aan dat de beelden van vrouwen in de media hen vooral opwinden als de vrouw in het beeld 'je aankijkt'.

“Het klinkt misschien raar, maar op foto's kijken ze je meestal aan. Ze kijken je verleidelijk aan. Dat verleidt jou om naar die foto te kijken of naar een vrouw.” (Mo)

Maar gaan jongens hierdoor ook anders om met vrouwen in het echte leven? Dat vinden de jongens in beide groepen een moeilijke vraag om te beantwoorden. Duidelijk wordt dat de jongens denken dat meisjes en jongens sterk van elkaar verschillen; maar dit wordt in eerste instantie niet toegeschreven aan de media. Zo denken in de eerste focusgroep (vooral autochtone) jongens dat meisjes veel gevoeliger zijn dan jongens.

Ralf : “Ik denk dat een vrouw het rustig aan wil, maar ik denk dat een man het snel wil. Gewoon hard.”

Andrew: “Die houden van actie”.

Ralf: “Vrouwen zijn eerder van gevoel en mannen van actie.”

Het is niet duidelijk of ze deze ideeën uit de media halen. In de tweede focusgroep denken jongens van verschillende afkomsten ook dat jongens en meisjes sterk van elkaar verschillen. Hier wordt meer een ongelijkheid aangekoppeld. Als de interviewer vraagt wat belangrijk is aan een vrouw voor een man, wordt er op deze ongelijkheid gewezen:

Mo: “Een meisje moet ook aardig zijn. Als een meisje niet aardig is, dan heb je er denk ik niks mee. Als jongen wil je niet onder de plak zitten, of dat een meisje of je vriendin boven je staat.”

Michiel: "Dat zij de broek aan heeft, zoals dat zo mooi heet."

Interviewer: "Is zij niet gelijkwaardig dan?"

Mo: "Het is misschien niet gelijkwaardig, maar een jongen heeft toch altijd een gevoel van 'ik ben de man'. Ik wil er ook wel boven staan. Ik denk ook niet dat als u getrouwd zou zijn, dat uw vrouw het meer voor het zeggen heeft. Dat heeft u toch liever niet?"

Volgens deze jongens heeft het idee, dat een man in een relatie meer macht dan een vrouw behoort te hebben, niet zozeer met de media te maken. Allereerst komt dat omdat het door anderen van je verwacht wordt.

"Het is ook het beeld naar buiten. Dat de man de baas is in die relatie. Hier op school als je iets hebt met een meisje, dan weet iedereen het, tenminste veel mensen weten het. Dan moet toch een beetje het beeld naar buiten zijn dat jij het voor het zeggen hebt." (Jason)

Maar oorspronkelijk komt dit volgens een jongen voort uit de natuur.

"Je ziet het ook bij beesten. In de natuur zie je dat mannetjes eerder vechten. Als je een hond neemt dan is een teefje veel makkelijker op te voeden dan een reu. Een mannetjeshond loopt gewoon weg als ie zin heeft." (Michiel)

De andere jongens, van verschillende afkomsten, lijken hier mee in te stemmen. Deze jongens geven ook aan dat er anders wordt gereageerd op vrouwen die veel seks hebben dan op mannen.

"Een jongen die op een avond meerdere meisjes heeft gezoend wordt als een held gezien, een meisje dat hetzelfde heeft gedaan wordt een slet genoemd." (Najib)

Ook andere jongens, zowel autochtoon als allochtoon, geven dit aan. Als er aan de jongens gevraagd wordt wat dit met de media te maken heeft, antwoordt een jongen:

"Je kunt het wel een beetje vergelijken. Het is niet iets wat daar vandaan komt. Dat je het op tv gezien hebt, en denkt zo moet ik ook leven." (Mo)

Toch geven deze jongens aan dat gedrag dat ze zien in videoclip, soms ook te zien is op de dansvloer. In eerste instantie geven ze aan dat dit gebeurt onder invloed van andere jongeren. 'Je ziet dat zij het doen, dat ga je dan nadoen'. Later in het gesprek geven ze aan dat toch wel jongeren, jongens en meisjes, zien die de clips nadoen. Wat je precies nadoet, heeft te maken met het 'type' liedje.

"Het ligt er net aan wat voor liedje. Bijvoorbeeld bij

‘Candyshop’ [clip van 50 cent] kun je je wel voorstellen dat dat [schuren] kan. Het is net dat type liedje. Het is niet bij elk liedje dat je zo gaat dansen.” (David)

De jongens zien dit niet als een directe beïnvloeding.

In de eerste focusgroep geven de jongens aan dat ze de manier waarop 50 Cent omgaat met vrouwen niet oké is. Ze vinden hem een ‘player’ en een ‘gangster’. Iemand die geen respect heeft voor vrouwen.

“Maar het gaat om de manier waarop, ze hebben schijt aan die vrouwen. En ze gebruiken ze, echt zo’n player.” (Munir)

Van deze jongens identificeert er zich geen met een man als 50 Cent.

Seksueel gedrag

De jongens in de tweede focusgroep praten met andere jongens over seks waardoor ze op die manier meer te weten komen over seks. Ook halen ze hun informatie van internet en televisieprogramma’s, zoals ‘Spuiten en Slikken’. Als er gevraagd wordt op welke andere manier zij informatie over seks krijgen roepen verschillende jongens ‘porno!’. Dat zien ze vooral op internet maar op televisie

“Bij mij op de tv. Er is 24 uur per dag keiharde porno op Dichtende.” (Jochem)

Als aan de jongens gevraagd wordt hoe ze de grenzen van een meisjes inschatten, verschillen ze van mening. De een denkt dat je dit vanzelf merkt en een ander denkt van niet. In ieder geval zijn ze het er wel over eens, dat het verschilt of het gaat om een langdurige relatie of een ‘one night stand’. In een relatie heb je het erover wat je wilt en of je er aan toe bent. ‘Want je gaat niet zomaar iets doen bij je vriendin wat zij niet wil.’ Dat is anders als je maar één keer seks met iemand wil:

“Bij een one night stand is het van beide kanten dat je van bil wilt en daarna weg. Maar bij een relatie heb je het erover. Ik ben er aan toe. Want je gaat niet zomaar iets doen bij je vriendin wat zij niet wil.” (Mo)

In de tweede focusgroep lijken de jongens veel minder met seks bezig te zijn. Dat is er misschien de verklaring voor dat ze moeilijk kunnen aangeven of de media invloed hebben op hun seksuele gedrag. Eén jongen geeft aan een voorkeur te hebben voor ‘keihard ballen’ maar of dat onder invloed van de media is, wordt niet duidelijk. Een andere jongen bevestigt, er direct naar gevraagd, de stelling dat de media eerder aanzetten tot seks.

Cultuur en andere factoren

Cultuur en geloof spelen volgens de jongens in beide focusgroepen een rol in de manier waarop je omgaat met geseksualiseerde media. De islamitische jongens in de tweede

focusgroep leggen uit dat vanuit hun cultuur schaamte een rol speelt bij het bekijken van de beelden. Dit geldt echter alleen als er ouders bij zijn.

“Ik ben van huis uit Islamitisch, en dan is het schaamte en mag het gewoon niet. Als jij naast je ouders een film zit te kijken en er komt een seksscène langs, dan is het normaal dat je wegzapt. We krijgen het van huis uit al mee.” (Mo)

De andere islamitische jongens geven ook aan dat er thuis wordt weggezapt als er seks op tv komen. Ook een autochtone christelijke jongen geeft aan dat dit bij hem thuis ook gebeurt.

“Het geloof zegt er niet echt iets over. Het is vaak als je met ouders zit te kijken, dan is het even wegzappen.”
(David)

Bij jongens waar religie een minder belangrijke rol speelt komt dit minder voor, al vinden enkele (autochtone) jongens het moeilijk om naar seksuele beelden te kijken met (bepaalde) familieleden in de buurt.

“Ik ga niet opzettelijk iets opzetten of zo. Maar als het voorbijkomt, laten we het gewoon staan. Het is geen probleem als ik met m'n vader of broers kijk. Mijn moeder die loopt meestal naar de keuken om dan even iets te drinken te pakken.” (Dylan)

De jongens uit de tweede focusgroep denken ook dat opleidingsniveau een verschil maakt in hoe je met de beelden omgaat. Jongens op het vmbo hebben volgens deze havo-jongens eerder seks en worden meer beïnvloed door de media. Een jongen die eerder op het vmbo heeft gezeten geeft aan verschil te merken.

“Ik heb zelf op het vmbo gezeten, en je merkt dat het anders is. Je ziet meer mensen die vaak wat wijzer willen doen. Op de havo is het toch anders, wat serieuzer. Het is niet bedoeld om lullig te doen tegenover mensen die op het vmbo zitten. Jongens willen wat stoerder doen, zeker de jongens van het platteland.” (David)

In de eerste focusgroep gaan twee jongens uit traditionele eerculturen er van uit dat het voor Nederlandse jongeren het heel gebruikelijk is om vroeg seks te hebben maar dat dit voor hen niet zo is.

“Dat is je religie. De islam. Het is niet goed om voor je huwelijk seks te hebben. Sommige meisjes blijven denken dat het niet goed is. En het is niet slecht om zo te denken. Dat is gewoon je religie. Bij Nederlanders is het gewoon normaal. Dat je op je 15^e al seks hebt. Dat is voor hun normaal.” (Munir)

Omdat van zijn religie seks voor het huwelijk niet mag, zo lijkt de redenering van deze jongen te zijn, hebben seksuele beelden uit de media minder invloed op hem en andere islamitische jongeren

Wat kan er gedaan worden (behoeften)

Een aantal jongens vindt het niet goed als geseksualiseerde beelden in de media 24 uur per dag te zien zijn. Ze willen dat ze 's avonds pas na een bepaalde tijd vertoond mogen worden. Sommigen zien daar de zin niet van in:

“Wat moet je anders laten zien op TMF?
Sesamstraat?”(Jochem)

Maar de meeste jongens zouden toch liever zien dat beelden later worden uitgezonden, vooral omdat het niet goed is als kinderen ze zien. Ook de jongens uit de andere focusgroep denken dat.

“Ze kunnen het beter na een bepaalde tijd uitzenden. Als je nu 's middags naar TMF kijkt, dan krijg je ook al 50 cent te zien. Dan kunnen de kleine kinderen het ook zien. Als je het na 9 uur uitzendt... voor de rest kun je het niet weghalen.” (Aiden)

Wat de jongens in beide focusgroepen een goed idee vonden was om er met elkaar over praten. Vooral de jongens in de tweede focusgroep vonden dit.

“ Fijn om erover te praten. Je hoort er bijna nooit iets over op school, op straat, thuis. De overheid doet er ook niet veel aan. Goed om er zo open met klasgenoten over te praten, mensen waar je eigenlijk voor zou schamen om erover te praten. Vind ik eigenlijk best goed.” (Mo)

Door over het thema te praten, veranderen sommige jongens ook hun visie.

“Het is goed om het erover te hebben omdat je er dan anders naar kijkt.” (David)

Een jongen suggereerde om het thema meer aandacht te geven binnen maatschappijleer of zelfs het vak maatschappijleer als geheel te schrappen zodat er aandacht kan worden besteed aan dit thema.

3 Analyse

3.1 Beleving van de invloed van media

Er kwamen in dit onderzoek geen grote verschillen naar voren tussen de jongeren van het vmbo en de havo. Wel spelen sekseverschillen een belangrijke rol. Jongens en meisjes gaan anders om met de geseksualiseerde media en beleven deze ook anders. Op sommige gebieden zijn ook verschillen langs etnische en religieuze lijnen zichtbaar.

Normaal of niet?

In alle groepen is de algemene opvatting dat jongeren in grote mate seksueel getinte beelden zien. Door de veelheid aan deze beelden geven de jongeren aan dat er een zekere gewenning ontstaat, de beelden zijn overal om hen heen aanwezig. Maar net als in de focusgroepen uit het vorige onderzoek, gaven ook nu veel jongeren aan dat ze, door over geseksualiseerde beelden te praten en te discussiëren, erover gaan nadenken en een preciezer mening gaan vormen. Dat geldt voor alle jongeren, van alle etnische afkomsten en bij zowel havo als vmbo. Wel zijn het vooral de meisjes die de beelden problematisch vinden.

De jongeren hebben ook het idee dat seksualisering een ontwikkeling is die je moeilijk kunt stoppen. Ze zien het aantal geseksualiseerde beelden steeds meer toenemen en verwachten dat het in de toekomst alleen nog maar meer zal worden.

Dat de jongeren aangeven de beelden als normaal te beschouwen, betekent overigens niet dat ze de inhoud van de beelden daarmee goedkeuren. Beelden die worden ervaren als vrouwonvriendelijk worden bijvoorbeeld vooral door de meisjes afgekeurd.

Beïnvloed?

Jongeren geven aan dat ze geseksualiseerde beelden in de media vooral problematisch vinden als ze invloed hebben. Het idee van beïnvloeding vinden ze negatief. Dat hangt samen met het idee van jongeren, dat je minder 'jezelf bent' als je wordt beïnvloed, dat je dan niet je eigen keuzes maakt. 'Jezelf zijn' vinden veel jongeren belangrijk. Dat kan o.a. verklaren dat veel jongeren, enigszins nonchalant, stellen dat ze zich 'niks van de media aantrekken'.

Toch geven jongeren aan dat ze merken dat gedrag dat te zien is in de media wordt gekopieerd, door henzelf en (vooral) door anderen. Daarnaast geven ze aan dat er naast de media nog tal van andere factoren zijn die invloed hebben op het gedrag van jongeren. Het is belangrijk om hierbij op te merken dat er sprake was van een proces, dat zich in de loop van de groepsgesprekken afspeelde. Gaandeweg de gesprekken gaven jongeren zelf aan verbanden te zien tussen beelden in de media en het gedrag en de belevingswereld van jongeren.

De jongeren zien dat kleding uit magazines, videoclipps of andere beelden uit de media worden nagedaan door jongeren – in hun omgeving of door henzelf. Hetzelfde geldt voor bewegingen op de dansvloer die vaak worden gekopieerd uit videoclipps.

Als het gaat om de omgang tussen jongens en meisjes en met seksualiteit wordt het voor jongeren ingewikkelder om iets te zeggen over de invloed van de media hierop. In eerste instantie ervaren zij de invloed van de media op dit terrein veel minder direct. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zowel in de VMBO- als HAVO-groepen, jongeren aangeven dat de

manier waarop mannen en vrouwen, jongens en meisjes zich ten opzichte van elkaar gedragen 'nu eenmaal zo is' en dat jongens en meisjes zich nu eenmaal 'zo (behoren te) gedragen'. Deze opvattingen sluiten vrijwel naadloos aan bij klassieke mannelijkheids- en vrouwelijkheids coderingen (Van Oosten & Van der Vlugt, 2002). Veel van de jongeren schrijven hun seksestereotiepe opvattingen toe aan bestaande verhoudingen in de natuur ('bij dieren zijn mannetjes ook de baas') of historisch gegroeide verhoudingen tussen mannen en vrouwen. De jongeren vinden het moeilijk om op dit gebied de invloed van de media te zien, omdat ze er van overtuigd zijn dat deze verhoudingen tussen mannen en vrouwen weinig of nauwelijks te veranderen zijn. Ook hier viel op dat in de loop van de groepsgesprekken de jongeren aangaven dat ze zich gingen realiseren dat klassieke opvattingen over mannen en vrouwen weerspiegeld worden in de media. Het is opvallend dat in de gemengde groepen de meisjes veel meer dan de jongens aangeven zelf beïnvloed te worden door de media. Ook jongens zijn van mening dat meisjes veel meer beïnvloed worden. Jongens zeggen eerder dat de beelden hen niets doen en zeggen dat vooral in de gemengde groepen, waar de meisjes bij zijn. Een verklaring hiervoor kan zijn, dat jongens zich niet graag al te kwetsbaar opstellen, vooral in de aanwezigheid van meisjes. Één jongen in een HAVO-focusgroep verwoordde deze opvatting letterlijk: hij gaf aan het belangrijk te vinden dat jongens toch een beetje 'de overhand' hebben op meisjes. Een andere verklaring kan groepsdruk zijn: onder invloed van anderen (jongens en/of meisjes) geven jongens niet gemakkelijk toe dat ze worden beïnvloed. Mogelijk dat jongens, als ze individueel waren geïnterviewd, wel hadden aangegeven dat ze beïnvloed worden door de media. In de meisjesgroepen zeggen veel meisjes dat de invloed van de media op jongens groter is dan op meisjes, vooral op het gebied van seksueel gedrag. De meisjes denken dat jongens dat niet durven toe te geven.

3.2 Seksestereotiepe beeldvorming en opvattingen van jongeren

Seksestereotiepe opvattingen

Er heersen heel wat opvattingen onder jongeren die we als kunnen classificeren als seksestereotiep, in overeenstemming met de klassieke mannelijkheids- en vrouwelijkheids coderingen.:

- Jongens hebben altijd zin in seks, meisjes moeten hun grenzen aangeven.
- Meisjes zijn meer gericht op de relatie dan op seksualiteit.
- Jongens zijn meer gericht op het uiterlijk van vrouwen.
- Meisjes zijn meer gericht op het innerlijk van mannen.
- Dubbele moraal: een jongen met veel meisjes is 'stoer', een meisje met veel jongens is een 'hoer'.
- Als jongen hoor je de overhand te hebben over een meisje.

In bijna iedere focusgroep kwamen deze seksestereotyperingen naar voren, hoewel per focusgroep de mate en de vorm waarin we deze opvattingen tegen kwamen verschillend was. Deze opvattingen lijken jongeren vaak te belemmeren in het kritisch kijken naar de mogelijke invloed van de media op hun eigen gedrag. Ze gaan er in eerste instantie vanuit dat mannen en vrouwen nu eenmaal zo zijn, dus dat dit niets met de media te maken heeft. Maar in de loop van de gesprekken gaan jongeren vaak opvattingen over sekse die zij zelf hanteren, herkennen in mediabeelden. Door over de inhoud van de beelden met elkaar te

praten en erover na te denken, gaven een aantal jongeren aan, invloed van de media te herkennen op hun eigen opvattingen en gedrag.

Twee van deze genderstereotiepe opvattingen, die in alle focusgroepen pregnant naar voren kwamen, worden hieronder nader behandeld: 'jongens hebben altijd zin in seks, meisjes moeten hun grenzen aangeven' en de 'dubbele moraal'.

Jongens hebben altijd zin in seks

In alle focusgroepen kwam naar voren dat jongens worden verondersteld altijd zin te hebben in (hetero)seks en daarin geen grenzen te kennen. Dat gaven zowel jongens als meisje (autochtoon en allochtoon, binnen HAVO én VMBO) aan. Van jongens wordt ook verwacht dat ze altijd op zoek zijn naar seks. Sommige meisjes duiden hen zelfs aan als 'jagers'. Die opvatting delen veel jongens zelf ook. Echter, er lijkt sprake te zijn van een mythe, die inhoudt dat jongens onbedwingbare seksuele lusten hebben die meisjes al dan niet moeten indammen.

Opvallend is dat in het merendeel van de focusgroepen met alleen jongens, de jongens wèl een aantal grenzen benoemden. Pas nadat de interviewer hen daarop wees, realiseerden zij zich dat jongens wel degelijk grenzen kennen op seksueel gebied.

Als jongens verondersteld worden 'jagers' te zijn, zou dat meisjes tot 'prooi' maken. Verschillende meisjes hebben het letterlijk over 'gepakt worden'. Maar dat kan (ook) betekenen dat meisjes zich expres 'laten pakken'. Meisjes vertelden ook over ervaringen waarin zichzelf of andere meisjes ongewenst seksueel benaderd zijn door jongens, variërend van lastig gevallen worden op MSN tot groepsverkrachtingen. Bij dit laatste voorbeeld werd aangegeven dat dit anderen betrof. Het is voor meisjes onduidelijk in hoeverre de media invloed hebben op seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Opvallend was dat enkele meisjes zich realiseerden dat ze macht over jongens hebben: omdat jongens altijd seks willen, kunnen zij jongens seks weigeren, of niet. Dat legt de verantwoordelijkheid daarvoor wèl exclusief bij het meisje: door al dan niet grenzen te stellen, bepaalt zij hoever seks en seksuele handelingen gaan. Meisjes hebben niet het idee dat jongens grenzen stellen, ze leggen die verantwoordelijkheid bij henzelf. Ook jongens leggen die verantwoordelijkheid bij de meisjes. En verwachten dat meisjes expliciet hun grenzen aangeven. De meeste jongens gaven aan daqt ze moeite hebben om subtiele grensafbakening van meisjes te zien. Ze verwachten zéér expliciet gedrag van meisjes op dit gebied (slaan, schoppen, 'nee' zeggen). Toch realiseert een aantal jongens zich dat ook minder expliciet gedrag op 'niet-willen' kan wijzen. Of ze ingaan op dit minder expliciete gedrag werd niet duidelijk.

In de focusgroepen viel het verschillende jongeren op dat in de media vrijwel geen andere beelden dan van onbedwingbare mannelijke lust en vrouwen die daarop ingaan te zien zijn.

Dubbele moraal

Op basis van de mythe van de 'onbedwingbare lust van jongens/mannen' lijken jongens minder streng beoordeeld te worden op hun seksuele gedrag dan meisjes. In alle focusgroepen komt dit naar voren. Er wordt met twee maten gemeten: een meisje is een 'hoer' of 'slet' als ze veel jongens heeft, een jongen is eerder een stoere 'player' als hij veel meisjes heeft gehad. De termen 'hoer' en 'slet' hebben een negatieve connotatie, de termen 'player' en 'pimp' niet, aldus de meeste jongeren.

Deze dubbele moraal werd in het eerdere onderzoek (De Graaf et al., 2008) al gesignaleerd onder met name allochtone jongeren van vooral Turkse en Marokkaanse afkomst. Ook nu valt op dat jongeren (jongens én meisjes), op zowel het vmbo als de havo, uit culturen waar familie-eer⁶ belangrijk is (o.a. de Afghaanse, Turkse, Surinaams-Hindoestaanse en Marokkaanse cultuur) meisjes eerder als 'hoer' classificeren dan jongeren uit andere culturen. Meisjes die zich (te) uitdagend (oftewel 'hoerig') kleden lokken seksueel grensoverschrijdend gedrag van jongens uit, geeft een aantal van hen aan. Promiscu gedrag van jongens wordt door hen minder als een probleem beschouwd. De meisjes uit deze culturen geven, net als in de vorige focusgroepen, aan dat zij van hun familie minder vrijheid dan jongens krijgen op het gebied van relaties en seksualiteit. Het wordt hen bijvoorbeeld vaak verboden om vòòr het (hetero)huwelijk een relatie (verkering) te hebben. Zij doen het seksueel uitdagende gedrag van vrouwen zoals ze dat in de media zien, dan ook niet na, zeggen ze, omdat zij dat niet mogen. Op zich aanvaardden deze meisjes deze regels die vanuit de familie worden opgelegd, ze beschouwden ze ook als een beschermende factor tegen beïnvloeding door de media. Wel hebben ze bezwaar tegen het meten met twee maten: hun broers hebben meer vrijheid dan zijzelf en dat vinden ze niet eerlijk.

Maar ook jongeren met een andere etnische achtergrond, zoals Nederlandse, Surinaams-Creoolse en Antilliaanse jongeren, hanteren de dubbele moraal. Wel gaven veel van deze jongeren aan deze dubbele moraal af te keuren. Hierbij vragen we ons echter af in hoeverre er sprake is van politiek correcte en sociaal wenselijke antwoorden. In de Nederlandse cultuur wordt immers openlijk seksisme gezien als discriminatie en dus afkeurenswaardig (zie o.a. Kuyper en Bakker: 2006). Het zou kunnen zijn dat het enige verschil tussen de Afghaanse, Turkse, Surinaams-Hindoestaanse en Marokkaanse jongeren aan de ene kant en Nederlandse, Surinaams-Creoolse en Antilliaanse jongeren aan de andere kant, is dat de laatsten beter op de hoogte zijn van de ongeschreven omgangsvormen in de Nederlandse samenleving. De *dubbele moraal* vinden jongens en meisjes weerspiegeld in de media, die in deze zin goed aan lijken te sluiten bij hun eigen belevingswereld.

⁶ Zoals in het vorige rapport omschreven staat wordt hier met familie-eer de zedelijke familie-eer bedoeld. Deze zedelijke of seksuele eer is een belangrijk onderdeel van de maatschappelijke eer die families in deze culturen ervaren. Mannen en vrouwen hebben een zeer verschillend takenpakket in het handhaven en beschermen van deze eer. Vrouwen en meisjes vanaf de vruchtbare leeftijd moeten zorgen dat zij kuis zijn. Dat betekent niet alleen dat zij geen buitenhuwelijks seksueel contact mogen hebben, maar ook dat zij zich netjes moeten kleden en in contact met jongens en mannen buiten de familie 'gepaste' afstand moeten bewaren. Vooral voor nog niet getrouwde meisjes worden vaak allerlei beperkingen opgelegd: zij moeten maagd blijven tot aan het huwelijk, worden nauwlettend in de gaten gehouden en mogen soms niet zonder begeleiding de deur uit. Verwacht wordt dat seksualiteit een taboethema voor hen is. Wanneer in de gemeenschap waar de familie van een meisje toe behoort wordt geroddeld dat een meisje niet netjes is (niet kuis), wordt de familie-eer geschonden. Mannen en jongens vanaf zo'n 12 jaar hebben de taak om de familie-eer te beschermen en dus om deze eerschending te voorkomen (Bakker & Felten, 2007). Jongens wordt daarom van kleins af aan geleerd om hun zusjes en later hun echtgenote in de gaten te houden. Voor jongens zelf is seksuele ervaring voor het huwelijk juist een pre. Seksueel actief zijn vormt een belangrijk onderdeel van het mannelijke eergevoel (Ermers, 2007). Er is dus sprake van een dubbele moraal.

3.3 Seksualiteit en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Seksueel gedrag

Zowel meisjes als jongens geven aan dat jongens opgewonden (kunnen) raken van de seksueel getinte beelden in de media. Voor meisjes lijkt dit minder te gelden. Enkel van hen geven wel aan de sixpacks sexy te vinden. De jongens keken met name naar borsten en billen. In de focusgroepen op VMBO scholen die we in 2008 uitvoerden, kwam de seksuele opwinding onder jongens nog sterker naar voren.

Beelden van seksualiteit in de media komen het meest expliciet naar voren in pornografie. Het lijkt erop dat de meeste jongens naar porno kijken. In twee (VMBO en HAVO) van de vier focusgroepen gaven jongens dat expliciet aan. Een aantal van hen geeft aan porno te gebruiken als informatiebron en ter inspiratie voor seksuele technieken. De geboden beelden worden niet klakkeloos overgenomen, maar eerst geprobeerd 'of het wel lekker is' en vervolgens al dan niet vaker gebruikt. Ook werd porno als 'negatief voorbeeld' gebruikt: veel jongens hebben vormen van seks gezien in porno die ze zeker niet willen gebruiken. Een enkeling geeft aan sommige seksuele technieken niet te willen gebruiken omdat dat 'respectloos' is ten opzichte van meisjes.

Het bekijken en bespreken van pornografie van jongens onderling is op een aantal scholen geaccepteerd en wordt 'stoer' gevonden, op een aantal andere scholen niet. Welke factoren daarop van invloed zijn is geen onderwerp in dit onderzoek.

Meisjes lijken veel minder naar porno te kijken. Een aantal meisjes geeft aan dat porno vooral op jongens gericht is. Aan wat meisjes aantrekkelijk zouden kunnen vinden wordt volgens hen geen aandacht besteedt. Bovendien worden de vrouwen er vaak slecht in behandeld, geven enkele meisjes aan.

Maar niet alleen kopieergedrag van pornografie heeft mogelijk invloed op het seksuele leven van jongens, ook bij videoclips lijkt dat het geval te zijn. Bijvoorbeeld als het gaat om 'schuren': videoclips inspireren sommige jongeren om dit na te doen op de dansvloer. En soms worden citaten uit clips letterlijk overgenomen, om meisjes te versieren. Meiden zelf geven aan dat volgens hen videoclips invloed hebben op het gedrag van jongens: ze gaan zich 'stoer' gedragen, zeker in groepsverband. Sommige jongens willen volgens hen de status van een idool als '50 cent' bereiken.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Om seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen is het niet alleen van belang te weten wat je eigen en andermans grenzen zijn, maar ook zicht te hebben op je eigen en andermans wensen (Janssens et al., 2009).

Sommige meisjes en geen enkele jongen geven aan ervaring te hebben met seksueel grensoverschrijdend gedrag, Relatief 'lichte' vormen hiervan (zoals het idee hebben achtervolgd te worden zonder daadwerkelijke gevolgen) geven bij de meisjes die deze ervaring hebben aanleiding tot een onveilig gevoel. Enkele meisjes vertellen verhalen over andere meisjes die het slachtoffer zijn geworden van (ernstig) seksueel grensoverschrijdend gedrag (groepsverkrachting). Mogelijk ging het om ervaringen van henzelf, maar was de sfeer niet veilig genoeg om het als een persoonlijke ervaring te vertellen. Een extra knelpunt was dat in twee groepen (HAVO en VMBO) meisjes stelden dat je door het dragen van

uitdagende kleding seksueel grensoverschrijdend gedrag uitlokt. Hiermee legden zij de schuld bij het slachtoffer, wat voor het slachtoffer een extra belasting kan zijn.

De mythe van de onbedwingbare mannelijke lust en vrouwen die die lust al dan niet behoren te begrenzen, zoals behandeld bij 'seksistereotiepe opvattingen', neemt het zicht op die wensen en grenzen weg. Bij jongens wordt verondersteld dat ze altijd (hetero)seks te willen. Daardoor lijkt het alsof ze geen specifieke persoonlijke wensen hebben. Bij meisjes is dit risico nog groter: ze zijn bezig met enerzijds het 'pleasen' van jongens (en daarmee met het vervullen van de veronderstelde verlangens van jongens) en anderzijds het afbakenen van hun grenzen. Dit heeft mogelijk als gevolg dat meisjes niet aan hun eigen verlangens en wensen toekomen. De invloed van de media zijn niet direct aan te geven, maar wel is duidelijk geworden dat jongens en meisjes in de media, zoals ze zelf aangeven, enerzijds mannen zien die seks met vrouwen willen, het liefst zo veel en zo vaak mogelijk, en anderzijds meisjes die gewillig zijn en nooit 'nee' zeggen. Ondanks dat ze in de media nauwelijks zien dat een meisje 'nee' zegt, lijken de meeste meisjes zich zeer bewust te zijn hun verantwoordelijkheid grenzen aan te geven en 'passen ze op'. In hun normale leven moeten meisjes namelijk voorkomen dat ze als 'te gewillig' overkomen, om niet als 'slet' of 'hoer' geïdentificeerd te worden en daardoor respectloos behandeld te mogen worden. Veel meisjes valt het op dat er in de media respectloos of zelfs denigrerend wordt omgegaan met vrouwen. Zo vonden een aantal meisjes de videoclippen niet leuk omdat meisjes er als 'wegwerpvoorwerpen' of 'verkoopartikelen' werden neergezet.

Jongens zien alleen mannen die veel vrouwen hebben en altijd seks willen.

Jongeren nemen in de media amper alternatieven waar voor de manier waarop mannen en vrouwen zich kunnen gedragen en met elkaar om kunnen gaan. Een deel van hen geeft aan daar behoefte aan te hebben.

Jongeren zien in de media een eenzijdig beeld van rollen en gedragingen van vrouwen en mannen. De mythe van de onbedwingbare mannelijke lust die vrouwen behoren in te dammen zien zij hierin weerspiegeld. Deze mythe vormt de basis voor een dubbele moraal. Het geheel zorgt ervoor dat jongens en meisjes hun wensen en grenzen op seksueel gebied veronachtzamen. Dit maakt hen kwetsbaar voor seksueel grensoverschrijdend gedrag.

3.4 Objectivering en zelfobjectivering

Objectivering

Objectivering beschouwen wij als *'de overmatige belangstelling voor iemands lichaam of uiterlijk in combinatie met een gebrekkige aandacht voor andere kenmerken van die persoon'*.

Meisjes zeggen over zichzelf dat ze het uiterlijk van jongens belangrijk te vinden, omdat dit het eerste is wat je ziet. Het liefst willen ze een jongen met een 'sixpack', zoals die in videoclippen te zien zijn. Tegelijkertijd geven ze aan dat het karakter van een jongen het belangrijkste is. En dat 'mooie' jongens vaak arrogant zijn, en dus niet zo begerenswaardig. Jongens zeggen over zichzelf dat ze het uiterlijk van meisjes belangrijk vinden. Het liefst willen ze een meisje met grote borsten en ronde billen. In de media kijken de jongens er

graag naar, terwijl ze zich realiseren dat die beelden nep (kunnen) zijn. Daarom zien veel jongens het liefst vrouwen 'in het echt'. Ook bij deze vrouwen en meisjes zeggen ze het liefste naar borsten en billen te kijken. Tegelijkertijd geven ze aan dat ze het karakter van een meisje ook belangrijk vinden. En dat 'mooie' meisjes vaak arrogant zijn, en dus niet zo begerenswaardig.

Interessant is, dat meisjes en jongens op een vergelijkbare manier naar elkaar kijken, terwijl ze denken dat het anders in elkaar steekt. In de focusgroepen geven veel meisjes aan dat ze denken dat jongens vooral gericht zijn op het uiterlijk van meisjes en het innerlijk niet zo belangrijk vinden. En jongens denken dat meisjes vooral het innerlijk van jongens belangrijk vinden en daarom het uiterlijk van jongens niet zo belangrijk vinden. Daarom vinden zowel jongens als meisjes het logisch dat er in de media meer 'blote' vrouwen te zien zijn dan mannen. Jongens kijken voor de 'lust' naar vrouwen, meisjes om zich aan die vrouwen te kunnen spiegelen.

Zelfobjectivering

Zelfobjectivering beschouwen we als de internalisatie van de objectivering: een overmatig hechten van waarde aan het eigen uiterlijk, of het meer waarde hechten aan het eigen uiterlijk dan aan andere persoonlijke kenmerken.

Veel jongens denken dat meisjes het uiterlijk niet belangrijk vinden en vooral naar het 'innerlijk' kijken. Voor jongens lijkt het een reden te zijn om niet zoveel aandacht aan hun eigen uiterlijk te besteden; ze verwachten dat meisjes hen wel nemen 'zoals ze zijn'. Buikspieren, de 'sixpack' zoals veel mannen in de media hebben zouden ze wel willen hebben, maar ze zien het niet als noodzakelijk om in de smaak bij meisjes te vallen. Een andere reden waarom jongens niet aan hun uiterlijk willen werken is dat zij daarvoor te veel moeite zouden moeten doen om het ideaalbeeld te bereiken en het daarom als onhaalbaar beschouwen. De beelden in de media zijn gefotoshopt en dus nep, zo realiseren zij zich. Etnische achtergrond lijkt hierop weinig of geen invloed te hebben. Daarnaast benoemen de jongens de angst om als homoseksueel te worden beschouwd als zij 'te veel' naar het uiterlijk van andere mannen kijken.

Hierbij moet opgemerkt worden, dat dit de beleving is zoals jongens die verwoorden in een groepscontext. Mogelijk spelen mannelijkheids coderingen (Van Oosten en Van der Vlugt 2002) hierin een rol, die voorschrijven dat mannen zich niet kwetsbaar horen op te stellen. Het is niet 'stoer' om in het bijzijn van anderen toe te geven ontevreden of onzeker te zijn over je eigen lijf, al dan niet als gevolg van de media.

Uit alle focusgroepen met meisjes komt naar voren dat de media een rol spelen in de manier waarop meisjes naar hun eigen uiterlijk kijken. Dit geldt zowel voor allochtone als autochtone meisjes. De meisjes hebben verschillende vrouwelijke ideaalbeelden, afhankelijk van hun etnische/culturele achtergrond. Het ideaalbeeld van de Surinaamse meisjes is veel 'ronder' dan dat van autochtone meisjes. Surinaamse meisjes willen graag 'dikke billen' terwijl de autochtone meisjes vooral niet te dik willen zijn. De autochtone meisjes refereren dan ook vaak aan de slanke modellen op de catwalk en in glossy magazines en de Surinaamse meisjes meer aan de 'ronde' vrouwen in videoclippen. De meisjes lijken zich daarmee te identificeren met die vrouwen waarmee zij enigszins gelijkenis vertonen. Huid- en haarkleur lijkt hierbij doorslaggevend te zijn: op de catwalk en in de glossy magazines

zijn witte, vaak blonde, vrouwen in de meerderheid en in videoclippen zijn donkere vrouwen goed vertegenwoordigd (Woertman 2003).

Bij de Turkse, Marokkaanse en Afghaanse meisjes is niet direct duidelijk aan welk vrouwelijk ideaalbeeld zij zich spiegelen. In een groep waarin autochtone meisjes in de meerderheid zijn lijken zij zich ook te spiegelen aan de fotomodellen, in een groep met Surinaamse meisjes meer aan de vrouwen in de videoclippen. De context waarin Turkse, Marokkaanse en Afghaanse meisjes zich bevinden lijkt van groot belang. Dat werd ook duidelijk toen een meisje van Zuid Amerikaanse afkomst in een vrijwel 'witte' HAVO groep, aangaf haar haar- en oogkleur té donker te vinden. Dit meisje leek zich te spiegelen aan de witte vrouwen in glossy magazines, net zoals haar Nederlandse leeftijdsgenootjes op school.

Wat bijna alle meisjes met elkaar delen, is een zekere ontevredenheid over hun eigen lichaam. De reden voor deze ontevredenheid is dat bijna niemand aan het ideaalbeeld voldoet. Bij doorvragen blijkt dat dit ideaalbeeld zijn wortels vindt bij beelden uit de media. Ondanks het feit dat zij er zich van bewust zijn dat die ideaalbeelden bewerkt ('gephotoshopt') zijn, streven ze dit onbereikbare ideaalbeeld toch na. De meeste meiden zijn zich daar van bewust. Veel meisjes zijn kritisch op de ideaalbeelden en zouden graag hierin meer variatie zien in de media. Ze passen hun gedrag niet allemaal aan om te voldoen aan het ideaalbeeld (bijvoorbeeld door diëten) maar zijn wel ontevreden over hun eigen lichaam.

3.5 Psychosociaal welbevinden

In de media zien de meisjes een ideaalbeeld van de vrouw. Dit beeld is anders in verschillende media, maar centraal staat de aantrekkelijkheid van de vrouw voor mannen, zo ervaren veel meisjes. Meisjes denken dat dit ideaalbeeld nauw aansluit bij wat jongens in hun eigen omgeving graag willen. Ze geven aan dat ze het belangrijk vinden dat deze jongens hen aantrekkelijk vinden. Dat betekent naar hun idee dat ze moeten voldoen aan die ideaalbeelden in de media. Die beelden zijn echter onhaalbaar en onrealistisch, zo weten de meisjes. Maar omdat het erop lijkt dat ze het zo belangrijk vinden om aantrekkelijk te zijn voor jongens, wordt er wel waarde gehecht aan deze ideaalbeelden. Daardoor lijkt ontevredenheid over zichzelf onontkoombaar. Meisjes ervaren deze ontevredenheid vaak als vanzelfsprekend: 'we hebben allemaal wel iets wat we aan ons lijf willen veranderen'. Deze ontevredenheid hoeft overigens niet enkel voort te komen uit de invloed van de media, maar ook breder gedragen opvattingen over schoonheid kunnen bepalend zijn. In gesprek met meisjes geven de meesten aan dat ze deze ontevredenheid als onprettig ervaren: ze worden er vaak onzeker van. Bovendien leidt het ook tot ontevredenheid over het feit dat ze niet tevreden over zichzelf zijn. Het liefst zouden ze namelijk blij met zichzelf zijn. Uit de literatuur is bekend dat het hebben van een laag zelfbeeld, een (extreem) ontevreden gevoel over zichzelf, één van de risicofactoren is om slachtoffer te worden van seksueel grensoverschrijdend gedrag (Kramer et.al. 2007). Jongeren hebben niet aangegeven dat ze vanwege dat zelfbeeld met seksueel grensoverschrijdend gedrag te maken hebben gekregen.

Een ander aspect hiervan is, dat meisjes ook weer niet te veel succes bij de jongens mogen hebben. Wie ervan verdacht wordt te veel (seksuele) contacten met jongens te hebben, kan geclassificeerd worden als 'slet' of 'hoer', wat statusverlagend werkt. Dit betekent dat meisjes in een lastige positie verkeren, waarin ze aan de ene kant niet preuts mogen over komen, maar de andere kant niet als te seksueel actief mogen worden gezien. Meisjes kunnen daardoor in een 'Catch 22'-positie verkeren. Dit dilemma wordt zichtbaar in hun visie op de media. Zo kunnen zich een aantal meisjes voorstellen dat ze fotomodel zouden kunnen zijn, als ze daarbij maar niet te 'hoerig' worden afgebeeld. Opvallend is dat het niet alleen gaat om het daadwerkelijke seksuele gedrag van meisjes. Ook door het niet voldoen aan de verwachtingen van jongens kan je als 'hoer' bestempeld worden door jongens. Zo vertellen een aantal meisjes over de vervelende ervaring om op straat zo te worden uitgescholden. Als je wordt nagefloten en je kijkt om ben je een 'hoer', als je het niet doet ook.

Ook geven jongens en meisjes aan dat meisjes elkaar onderling als hoer of slet bestempelen. Toch kan seksueel actief gedrag door meisjes als positief bestempeld worden door (andere) meisjes. In één van de meisjesgroepen vertelden meisjes verhalen over zichzelf en anderen waarin ze tijdens de vakantie zoveel mogelijk jongens probeerden te zoenen. Hierop werd door andere meisjes goedkeurend gereageerd.

Jongens worden niet geconfronteerd met een Catch-22-dilemma. Zij worden wel geconfronteerd met (onrealistische) schoonheidsidealen, maar lijken dat veel makkelijker naast zich neer te leggen dan meisjes. Bovendien hoeven zij niet bang te zijn om als te 'hoerig' te worden geclassificeerd, omdat veel (seksuele) contacten met meisjes voor hen juist statusverhogend werken. Jongens kunnen geen hoeren zijn. Of je moet 'gay' zijn, zoals sommige jongens zeiden. Als jongen moet je voorkomen dat je als homoseksueel wordt gezien. Dit lijkt strijdig te zijn met de mannelijke identiteit.

3.6 Kwetsbare jongeren

We kunnen een aantal kwetsbare groepen onderscheiden. Daarnaast spelen specifieke risico- en beschermende factoren een rol, die ervoor kunnen zorgen dat een jongere meer of minder kwetsbaar is om door de beelden in de media beïnvloed te worden.

Jongens en meisjes

Zowel jongens als meisjes worden door beelden in de media beïnvloed. Meisjes vergelijken hun eigen uiterlijk regelmatig met de afgebeelde vrouwen in de media, kleden zich ernaar of dansen op een vergelijkbare manier zoals te zien is in sommige videoclippen. Maar ook jongens worden zowel wat betreft hun uiterlijk als hun seksuele gedrag mogelijk beïnvloed door de media. Bijvoorbeeld het nastreven van een zogenaamde sixpack, maar ook het navolgen van omgangsvormen met meisjes zoals te zien in sommige videoclippen.

Meisjes uit traditionele eerculturen

Een bijzonder kwetsbare positie nemen meisjes uit traditionele eerculturen in, waar kuisheid van meisjes door de familie wordt opgelegd en vaak bewaakt. Net als in het vorige onderzoek naar voren kwam, kunnen roddels over het verliezen van maagdelijkheid voor het huwelijk voor deze meisjes zeer ernstige consequenties hebben (eergelateerd

geweld). De mythe van het maagdenvlies speelt hierbij een belangrijke rol. Verschillende meisjes leken zich bewust te zijn van hun precaire positie. De angst om niet als maagd te worden gezien was bij een aantal van deze meisjes voelbaar. Deze maagdelijkheidcultus staat in scherp contrast met het beeld van seksualiteit dat in de media weergegeven wordt. In de media zien zij dat vrouwen zich gewillig dienen op te stellen ten aanzien van de seksuele verlangens van mannen, terwijl zij in hun opvoeding meekrijgen dat, voor het huwelijk, deze gewilligheid absoluut taboe is. Zowel vanuit de media als vanuit hun familie komt er geen stimulans om hun eigen seksuele wensen en grenzen te ontdekken.

Antilliaanse en Surinaamse jongeren

In de publieke opinie wordt er van uitgegaan dat Antilliaanse en Surinaamse jongeren extra gevoelig zouden zijn voor de invloed van geseksualiseerde media. Dit omdat deze jongeren zich gemakkelijk met de afgebeelde mannen en vrouwen zouden kunnen identificeren. Uit ons onderzoek komen Surinaamse en Antilliaanse jongeren niet als bijzonder kwetsbare groep naar voren: het lijkt er niet op dat zij sterker de invloed van geseksualiseerde media beleven dan andere jongeren. Opvallend is, dat bepaald gedrag, zoals 'blote' kleding en 'schuren', volgens deze groep niet wordt gekopieerd uit de geseksualiseerde media maar voortkomt uit de eigen culturele context. Dit lijkt zeer aannemelijk.

Onzekere jongeren

Volgens de jongeren zijn de jongeren die onzeker zijn het meest kwetsbaar om beïnvloed te worden door de media. De jongeren hebben het idee dat wanneer je goed weet wat je wil en je minder vatbaar bent voor de mening van anderen, je ook minder vatbaar bent voor eventuele beïnvloeding door de media. Hoewel zowel jongens als meisjes van mening zijn dat het vooral meisjes zijn die onzeker zijn, is het zeer aannemelijk dat ook jongens deze onzekerheid kennen. Onzekerheid van jongens past minder bij de gangbare rolpatronen onder jongens en meisjes.

Kinderen en jonge tieners

Kinderen worden gezien als meer beïnvloedbaar door de media. Voorbeelden van invloed op broertjes, zusjes en neefjes en nichtjes worden gegeven. Jongeren geven niet aan dat zij als kind meer beïnvloed werden door de media. Wel geven een aantal meisjes aan dat zij als jonge tieners – denk bijvoorbeeld aan twaalfjarigen die de overstap maken naar de middelbare school – meer beïnvloed werden door de mediabeelden dan nu het geval is: ze werden er vooral onzeker van.

3.7 Risico- en beschermende factoren

Of een jongere daadwerkelijk beïnvloed wordt hangt niet alleen samen met risicofactoren, maar ook met bescherming en bedreiging vanuit de omgeving.

Verlangen naar aandacht

Jongeren die graag de aandacht willen trekken van de andere sekse lijken meer te kijken naar de media als voorbeeld. De media geeft inspiratie voor verleiding van de andere sekse: de media laat zien hoe je uiterlijk er hoort uit te zien, hoe je kunt dansen en hoe je kunt

versieren. Jongens en meisjes die meer gericht zijn op dit verleiden worden meer beïnvloed door de media, zo denken veel jongeren.

Vrienden

Jongeren zijn gevoelig voor de mening van leeftijdsgenoten. Ze vinden het belangrijk om erbij te horen. Uit de media worden vooral die dingen overgenomen die populair zijn onder leeftijdsgenoten met wie ze binding hebben. Daarbij ervaren ze dat hun vrienden de invloed van de media zowel kunnen vergroten als verkleinen. Zo geven meisjes aan dat 'goede' vriendinnen hen kunnen weerhouden van 'verkeerd gedrag'. 'Slechte vrienden' daarentegen, brengen je op het verkeerde pad.

Familie

Voor alle jongeren geldt dat familie en de manier waarop je bent opgevoed mede bepaalt in hoeverre je al dan niet beïnvloed wordt door de media. Met name de meisjes uit traditionele eerculturen gaven aan dat hun familie een grote invloed heeft: zij kunnen voorbeelden uit de media niet navolgen door middel van kleding en (seksueel) gedrag, omdat hun familie dit niet toestaat. Bij andere jongeren kwam de invloed van familie op een andere manier naar voren. Zo gaven een aantal Surinaams-Creoolse meisjes aan dat hun moeders duidelijke grenzen stelden aan hun kleding en seksuele gedrag, en hierbij ook de nodige uitleg gaven. Dit werd door de meisjes gewaardeerd en het lijkt er op dat dit hun seksuele weerbaarheid vergroot.

Ook geven meisjes aan dat ze opmerkingen van hun ouders over hun lichaam een grotere impact zou hebben dan de schoonheidsidealen in de media, maar dat ouders die opmerkingen niet maken.

Zelfbeeld

Jongeren die tevreden zijn met zichzelf, en die meer tevreden zijn met hun lichaam, lijken zich minder aan te trekken van het geschetste schoonheidsideaal in de media. Ook is bekend dat een positief zelfbeeld een beschermende factor is voor seksueel grensoverschrijdend gedrag (Kramer et al., 2006).

Cultuur en religie

Sommige jongeren denken dat een opvoeding en/of religie met veel regels ervoor zorgt dat je minder beïnvloed wordt door de media. Zo vertelden de meisjes uit traditionele eerculturen dat ze van hun familie geen uitdagende kleding mochten dragen. Op deze manier ervaren zij hun religieuze regels als bescherming. Andere jongeren denken juist dat een opvoeding of religie met veel regels juist averechts werkt: regels zijn er immers om overtreden te worden.

Kennis

Het schoonheidsideaal van mannen en vrouwen dat gepresenteerd wordt in de media is veelal bewerkt met Photoshop. Jongeren geven aan dat, doordat zij dit weten, ze dit schoonheidsideaal onhaalbaar achten en het mede daarom ook niet actief nastreven. Doordat ze zich realiseren dat het schoonheidsideaal onrealistisch is, staan zij ook kritischer ten opzichte van dit schoonheidsideaal. Dit betekent echter niet dat de beelden geen invloed hebben op hun zelfbeeld: veel jongens en meisjes zouden er toch graag zo uit willen zien zoals de 'perfecte' mannen en vrouwen in de media.

Omgeving: school en buurt

Opvallend is dat de uitkomsten van de focusgroepen op VMBO-scholen in 2008 duidelijk verschillen van de uitkomsten van VMBO scholen waar dit onderzoek is uitgevoerd. Dit zou erop kunnen wijzen dat de sfeer op school een grote rol speelt bij de eventuele invloed van de media op jongeren. Maar ook andere factoren kunnen een rol spelen, zoals een eenzijdige etnische samenstelling van de populatie op school of de buurt waarin kinderen opgroeien. Zoals aangegeven in het vorige rapport (De Graaf et al., 2008) zou het kunnen dat de geseksualiseerde media meer invloed hebben op jongeren die wonen in onveilige wijken, in krappe en slechte behuizing en waar onder bewoners weinig toekomstperspectief heerst. Ook opleidingsniveau zou een rol kunnen spelen, maar de uitkomsten van de VMBO en HAVO groepen verschillen minder van elkaar dan de uitkomsten van de VMBO groepen in 2008 en 2009.

Opleiding

Een klein aantal jongens op de HAVO geeft aan, dat ze verwachten dat jongeren op het VMBO meer beïnvloed worden door de geseksualiseerde media dan zichzelf. In het onderzoek zijn die verschillen niet geconstateerd.

3.8 Behoeftte aan aanpak geseksualiseerde media

Voorals meisjes geven aan dat er te veel 'perfecte' vrouwen in de media zijn te zien. Onder veel meisjes leeft de behoefte aan een meer gevarieerd beeld van vrouwen en vrouwelijkheid. Hierbij werden verschillende aspecten genoemd, zoals haarlengte, maar wat het meest kwam voren kwam was de kwestie 'dik/dun'. Meisjes willen meer 'gewone' vrouwen zien, dat wil zeggen zowel slanke als dikke als volslanke vrouwen. Als positief ervaren zijn dan ook de 'Dove' reclame waarin 'volle' vrouwen de hoofdrol spelen.

Daarnaast vinden veel meisjes het belangrijk dat het duidelijk is dat veel beelden gefotoshopt zijn. Een logo met informatie hierover (bij de desbetreffende foto's) kan volgens hen helpen, ook voorlichting via tv programma's of andere populaire media. Treffend was dat de jongeren (ook jongens) die de film "Beperkt Houdbaar" hadden gezien, inderdaad ook kritischer waren ten aanzien van het schoonheidsideaal uit de media. Een dergelijke film voldoet aan de behoefte van jongeren aan meer genuanceerde beelden, zet hen aan het denken en lijkt dus effect te hebben.

De tweede behoefte die is gesignaleerd, sluit hier bij aan. Gedurende de gesprekken bleek dat de meeste jongeren niet gewend waren om over media, sekse en seksualiteit te praten, maar dit erg leuk en leerzaam vonden. Bij de vraag naar eventuele behoeften werd aangegeven dat met elkaar praten hierover erg zinvol is. Door discussie met elkaar kregen ze nieuwe inzichten, zo vertelden ze. Dit was ook duidelijk aan de jongeren te merken.

Het verbieden van beelden is een optie die sommige jongeren wel aansprak. Hier was echter veel discussie over. Verschillende jongeren denken dat verbieden van beelden geen zin heeft. De voorstanders van een verbod vinden dit vooral in het belang van jonge kinderen. Deze beelden zouden voor kleine kinderen niet goed zijn, omdat ze hierdoor teveel beïnvloed zouden worden. Ook een kinderslot op internet is een suggestie geweest.

Veel jongeren willen in ieder geval graag dat geseksualiseerde beelden op tv op een later tijdstip worden uitgezonden. Zo gaven ze aan het zelf ook onprettig te vinden om reclames van sekslijnen aan te treffen. Dat geldt vooral voor meisjes.

4 Samenvatting en conclusies

In deze conclusies komen we terug op de vragen die leidend waren bij het onderzoek, zoals we ze in paragraaf 2.3.2 hebben gesteld.

1. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen seksualisering in de media enerzijds en seksueel (grensoverschrijdend) gedrag anderzijds bij jongeren?

Er zijn veel overeenkomsten tussen de beelden in de media en de beelden die jongeren hebben over sekse en seksualiteit. De media weerspiegelen de klassieke rolverdeling, ook wel genderstereotiepe ideeën genoemd, die al gangbaar zijn onder jongeren. Voor zover er sprake is van een verband, dan is het dat de genderstereotiepe opvattingen van de meeste jongeren in de media worden weerspiegeld en dus versterkt.

Zo denken veel jongeren dat mannen altijd (hetero-)seks willen en vrouwen gewillig zijn. Als er over media wordt gepraat dan valt het veel jongeren op dat deze ideeën ook gerepresenteerd worden in de media. Wat wel verschilt met de werkelijkheid is dat meisjes in de media nooit 'nee' zeggen en uit de gesprekken blijkt dat meisjes dat in de praktijk wel doen. De verantwoordelijkheid om grenzen aan te geven ligt exclusief bij het meisje. Jongens hebben immers geen seksuele grenzen, alleen meisjes hebben die, zo denken de meeste jongeren.

Om seksueel grensoverschrijdend gedrag te voorkomen is niet enkel het stellen van grenzen van belang maar ook het kennen van wensen. Meisjes lijken gericht op de veronderstelde behoeften van jongens. Zij lijken niet stil te staan bij hun eigen seksuele wensen. Jongens worden verondersteld altijd zin te hebben in (hetero-)seks. Daardoor staan zij mogelijk niet stil bij hun eigen grenzen maar ook niet bij hun eigen specifieke persoonlijke wensen; jongens moeten immers alles op (hetero)seksueel gebied willen. Uit eerder onderzoek weten wij dat dit gebrek aan kennis over eigen wensen en grenzen een risicofactor voor seksueel grensoverschrijdend gedrag vormt.

Verschillende jongeren realiseerden zich tijdens het gesprek dat media invloed hebben op hun eigen gedrag of op dat van anderen. Sommige jongeren ervaren die invloed heel direct: zij gebruiken de beelden als 'educatief materiaal' voor hun eigen seksuele gedrag. Dit varieert van openingszinnen voor contact tot concrete seksuele handelingen.

2. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen objectivering door media, ouders en leeftijdsgenoten en zelfobjectivering anderzijds bij jongeren?

De media laten een beeld zien van de perfecte man en vrouw. In verschillende mediavormen verschilt dit beeld, maar jongeren ervaren deze beelden als vrij eenzijdig. Ondanks dat veel jongeren weten dat de beelden veelal gefotoshopt zijn, vergelijken zij zichzelf met deze beelden. Veel meisjes zijn hierdoor ontevreden met hun eigen lijf omdat ze niet voldoen aan het perfecte beeld. Ook sommige jongens ervaren deze ontevredenheid, maar zij geven aan minder waarde te hechten aan hun eigen uiterlijk. Een belangrijke reden hiervoor is dat jongens denken dat meisjes het uiterlijk van jongens niet zo belangrijk vinden. Daarbij moeten jongens

voorkomen dat ze als homo worden gezien door zich 'te veel' te vergelijken met andere mannen.

Meisjes zijn ervan overtuigd dat jongens wèl willen dat meisjes voldoen aan het ideaalbeeld uit de media. In werkelijkheid bleek dat zowel jongens als meisjes het uiterlijk én het innerlijk belangrijk vinden aan de andere sekse.

3. Zijn er aanwijzingen voor een verband tussen zelfobjectivering enerzijds en psychosociaal welbevinden en seksueel (grensoverschrijdend) gedrag anderzijds bij jongeren?

Meisjes vergelijken zichzelf met de ideaalbeelden die zij in de media zien. Deze vergelijking pakt voor hen altijd negatief uit. De beelden in de media zijn immers onrealistisch. Deze ontevredenheid met hun eigen lijf ervaren veel meisjes als vanzelfsprekend, maar wel onprettig. Het voldoen aan het perfecte uiterlijk is voor hen van belang om daardoor goed in de smaak te vallen bij jongens. Echter, als een meisje té goed in de smaak valt bij jongens, loopt zij het risico om als 'hoer' of 'slet' te worden gezien. En dat willen de meesten vermijden.

Jongens worden eerder als 'player' aangeduid: een woord met een meer positieve connotatie dan 'hoer' of 'slet'. Deze dubbele moraal werd aangegeven door alle etnische groepen, op zowel havo als vmbo, maar kon ook vaak op flinke afkeuring rekenen. Vooral meisjes kunnen zich hier boos om maken vanwege de onrechtvaardigheid ervan.

In het eerdere onderzoek (De Graaf et al., 2008) werd deze dubbele moraal sterker waargenomen. Dit kan te maken hebben met de etnische achtergrond van de leerlingen; ook in dit onderzoek viel op dat jongeren uit eerculturen (Turks, Marokkaans, Afghaans en Surinaams-Hindoestaans) sterker die dubbele moraal hanteren. Deze krijgen zij vaak vanuit de familie mee.

Enkele meisjes hadden ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Mogelijk zelfs met ernstige vormen zoals aanranding en verkrachting. Zorgwekkend is dat sommige meisjes vinden dat het dragen van uitdagende kleding seksueel grensoverschrijdend gedrag uitlokt. Hiermee leggen zij de verantwoordelijkheid, en zelfs de schuld, van dit grensoverschrijdend gedrag (voor een groot deel) bij meisjes.

4. Welke risico- en beschermende factoren spelen een rol bij de invloed van seksualisering op jongeren?

Jongeren die verlangen naar aandacht van de andere sekse, 'verkeerde' vrienden en een laag zelfbeeld hebben, zijn volgens jongeren meer beïnvloedbaar door de media. Ook wordt aangegeven dat de opvoeding een rol speelt in de mate waarop de je door de media beïnvloedbaar bent. Zo denken sommige jongeren dat een strenge en/of religieuze opvoeding met veel regels beïnvloeding kan voorkomen, maar andere jongeren geven aan dat strenge regels overtredingen kunnen uitlokken.

Een belangrijke factor die naar voren komt uit dit onderzoek is kennis van de (on-)realiteit van beelden uit de media: jongeren geven aan dat kennis hierover kan helpen beelden te relativieren.

Wat ook een rol lijkt te spelen is de sfeer op school. Ook de wijk waarin jongeren opgroeien zou van belang kunnen zijn. Enkele jongeren geven dat expliciet aan.

Ook een eenzijdige etnische samenstelling van de populatie lijkt een belangrijke rol te spelen. Het verschil tussen de resultaten van de VMBO-groepen in 2008 en 2009 zou mogelijkwijze hierdoor verklaard kunnen worden.

5. Welke (groepen) jongeren lopen het grootste risico op beïnvloeding door de seksualisering?

Volgens de jongeren zijn vooral onzekere jongeren het meest beïnvloedbaar door de media. Zij spiegelen zich meer aan de mediabeelden. Meisjes worden gezien als meer onzeker dan jongens. Jongens in de focusgroepen geven minder blijk van onzekerheid. Het is echter zeer goed mogelijk dat hierbij mannelijkheids coderingen een rol spelen: mannen horen niet onzeker te zijn.

Meisjes geven van zichzelf vaker aan onzeker te zijn. Meisjes zijn ook diegenen die het meest ontevreden zijn met zichzelf in vergelijking met de ideaalbeelden uit de media. Het is daarmee een kip of ei kwestie: zijn meisjes meer onzeker door de beelden uit de media, of zijn meisjes onzeker waardoor zij zichzelf vaker spiegelen aan de beelden uit de media? De richting van het verband is niet vast te stellen door middel van dit onderzoek.

Kinderen en jonge tieners worden door de jongeren als makkelijker beïnvloedbaar door de media gezien. Jongeren noemen voorbeelden die uit hun eigen omgeving komen (broertjes, zusjes). Onduidelijk blijft in hoeverre daadwerkelijk sprake is van beïnvloeding door de media.

Niet zozeer kwetsbaar voor beïnvloeding door de media, maar wel vaker in een benauwde positie, zijn meisjes uit traditionele eerculturen. De boodschappen die zij krijgen vanuit enerzijds de media en anderzijds hun familie staan haaks op elkaar. De media laat vooral gewillige vrouwen zien die toegeven aan de seksuele wensen van mannen terwijl vanuit de familie kuisheid wordt geëist. In beide gevallen staan de grenzen maar vooral eigen wensen van het meisje zelf niet centraal.

6. Hoe wordt seksualisering in Nederland beleefd door jongeren?

In eerste instantie geven veel jongeren aan dat zij de geseksualiseerde beelden als normaal beschouwen. De beelden zijn overal aanwezig, waardoor je er aan went, zo vertellen de jongeren. Door er over te praten - voor vele jongeren is dit de eerste keer dat zij er zo expliciet over praten - gaan ze over deze beelden nadenken en er een mening over vormen. Veel jongeren lieten zich in het gesprek kritisch uit over de inhoud van de beelden in de media.

7. Welke behoeften hebben jongeren?

Jongeren (met name de meisjes) hebben behoefte aan meer diversiteit in de beeldvorming in de media van mannen en vrouwen. Ook willen ze graag informatie als er een beeld gefotoshopt is, zodat ze weten dat ze naar een onrealistisch schoonheidsideaal kijken. In de focusgroepen valt het op dat informatie hierover de jongeren kritischer maakt. Al weerhoudt het hen er niet van om dit ideaalbeeld na te streven.

Sommige jongeren vinden dat je sommige beelden moet verbieden of op zijn minst op een later tijdstip moet uitzenden. Zij denken dat vooral kinderen in bescherming

genomen moeten worden tegen de invloed van de beelden.

Waar de meeste jongeren het over eens zijn is dat het helpt om met elkaar erover te praten. Hierdoor ga je met elkaar in discussie, en ga je met elkaar erover nadenken om vervolgens zelf te ontdekken in hoeverre je beïnvloed wordt door de mediabeelden. De overgrote meerderheid van de jongeren vindt het leuk om te doen.

5 Aanbevelingen

5.1 Seksecoderingen

Net als in het onderzoek uit 2008, is in dit onderzoek duidelijk geworden dat genderstereotiepe ideeën dominant zijn onder jongeren. De media weerspiegelen zulke ideeën en lijken daardoor bij te dragen aan een verdere verspreiding en versterking van die ideeën.

Zoals in het vorige rapport is aangegeven dient daarom de gelijkwaardigheid van jongens en meisjes veel aandacht te krijgen binnen seksuele en relationele vorming, maar ook in aparte lessen en interventies. Het is belangrijk (ook) de rol van de media hierin te betrekken. Daarnaast lijkt opvoedingsondersteuning voor ouders, waarin aandacht besteed wordt aan gelijke rechten voor jongen en meisjes, ook op zijn plaats. Bijzondere aandacht dient er te zijn voor ouders uit een traditionele eercultuur (Turks, Marokkaans, Afghaans, Surinaams, Hindoestaans, etc.).

5.2 Informatie over 'echtheid'

Jongeren hebben behoefte aan informatie over de 'echtheid' van de beelden. Veel beelden van mannen en vrouwen worden gefotoshopt en bieden daardoor een onrealistisch schoonheidsideaal, zo ervaren jongeren. Informatie hierover, bijvoorbeeld door middel van een logo of keurmerk, kan helpen jongeren kritisch te maken ten opzichte van het schoonheidsideaal. Het wordt dan ook aangeraden om de mogelijkheden hiervoor te verkennen. De media kunnen hierin als partner worden betrokken.

5.3 In gesprek met elkaar

De meeste jongeren ervoeren het praten met elkaar over geseksualiseerde beelden in de media als erg prettig. Dit gold met name voor de gesprekken in (kleinschalige) seksspecifieke groepen. Voor de meesten was het de eerste keer dat zij in schoolverband met elkaar over sekse en seksualiteit van gedachten wisselden. Ondanks dat het niet de intentie was van het onderzoek, is duidelijk gebleken dat de gesprekken een bijdrage leverden aan de bewustwording van de invloed van geseksualiseerde media en dat de meeste jongeren dat zeer op prijs stelden. Met het oog op methodiekontwikkeling verdient het aanbeveling deze te richten op het bespreekbaar maken en vergroten van bewustwording van de invloed van de geseksualiseerde media.

Daarnaast is het belangrijk om jongeren handvatten aan te reiken voor het kennen van wensen en het stellen van grenzen, in een vorm die goed aansluit bij jongeren die van elkaar verschillen op gebied van sekse, seksualiteit, religie, etniciteit enzovoort.

5.4 Jongens

Er zijn veel interventies en programma's die gericht zijn op de weerbaarheid van meisjes. Voor jongens zijn er weinig lespakketten beschikbaar. Zij staan op dit gebied op

achterstand. Het verdient de aanbeveling, zoals eerder door MOVISIE bepleit (Felten 2008, Janssens et. al. 2009), om programma's te ontwikkelen waarin grenzen en wensen van jongens op het gebied van seksualiteit nadrukkelijk aan de orde komen.

5.5 Jongeren met homoseksuele en lesbische gevoelens.

Onder de jongeren in de focusgroepen is heteroseksualiteit de norm. Jongens worden vanzelfsprekend geacht om op meisjes te vallen en vice versa. In de media is dit ook het dominante beeld. Homo- en lesbische seksualiteit lijkt erg onzichtbaar, er wordt dan ook weinig melding gemaakt van homoseksualiteit onder jongens en nog niet of nauwelijks melding gemaakt van lesbische gevoelens. Voor jongeren met homoseksuele gevoelens is nauwelijks ruimte, zowel in de beelden in de media als in gesprekken met hun leeftijdsgenoten. Hierdoor zijn deze jongeren met homoseksuele en lesbische gevoelens niet zichtbaar geworden. Onderzoek naar de manier waarop deze jongeren de geseksualiseerde media beleven, en hun behoefte op dit gebied, is dan ook erg hard nodig.

5.6 Jongeren met een verstandelijke beperking

Uit eerdere groepsgesprekken die MOVISIE heeft uitgevoerd, met jongeren met een lichte verstandelijke beperking over grensoverschrijdend seksueel gedrag, is gebleken dat deze jongeren veel beelden erg letterlijk nemen (Janssens et al., 2009). Dit is van invloed op hun beeldvorming over jongens en meisjes. Negatieve, denigrerende opvattingen over meiden zijn een risicofactor voor (seksueel) grensoverschrijdend gedrag. Wij pleiten er dan ook voor kwalitatief onderzoek te doen onder deze kwetsbare groep jongeren. Naast jongeren met een verstandelijke beperking zou het ook goed zijn om jongeren met een fysieke beperking in beeld te brengen (denk bijv. aan dove jongeren).

6 Discussie

Dit onderzoek biedt een inkijkje in de beleving van seksualisering in de media door jongeren. Het heeft veel nuttige en interessante inzichten opgeleverd. Toch kent het onderzoek zijn beperkingen. Zo is slechts een beperkte groep jongeren aan het woord gekomen, in twee onderwijsvormen en op vier scholen in het westen, midden en zuiden van het land. De uitkomsten zijn dus niet zonder meer generaliseerbaar voor álle leerlingen in het voortgezet onderwijs in Nederland.

Uiteraard kent ook de onderzoeksmethodiek beperkingen: jongeren zullen in een groepsgesprek niet zonder meer hun diepste ervaringen, gedachten en overtuigingen aan de orde stellen. Hun medeleerlingen hebben invloed, dat kan leiden tot sociaal wenselijke antwoorden. Ook heeft de sfeer op school invloed. Hoe veiliger leerlingen zich voelen, hoe meer zij voor hun eigen mening uitkomen.

Wel geven focusgroepen inzicht in de manier waarop jongeren onderling over bepaalde onderwerpen praten en wat daarbij wel en niet acceptabel is. Algemene opvattingen die onder jongeren gangbaar zijn komen naar voren.

We troffen vergelijkbare opvattingen bij alle gespreksgroepen aan; gezien de diversiteit die de groepen leerlingen vertoonden (qua afkomst en woonplaats) is het aannemelijk dat zij hierin de mening van grotere groepen jongeren in dit land weerspiegelen.

Toch raden wij aan om verder onderzoek te doen naar dit thema, om de stem van zoveel mogelijk verschillende jongeren hoorbaar te maken.

7 Bronnenlijst

- American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls (2007). Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls. Washington, DC: American Psychological Association, www.apa.org/pi/wpo/sexualization.html.
- Bakker, H. en Felten, H. (2007) Respect en eer. *Eergerelateerd geweld en de rol van scholen*. Uit: *Bij de Les*. Utrecht: NVS-NVL.
- Beperkt houdbaar (geraadpleegd maart 2009). *Photoshop-vrij actie*, <http://www.beperkthoudbaar.info/Photoshop%20Vrij/>.
- Braeken, D., Rademakers, J., & Reinders, J. (2002). *Welcome to the Netherlands: a journey through the Dutch approach to young people and sexual health*. Utrecht: Youth Incentives.
- Buijs, L., G. Hekma & J.W. Duyvendak (2009), *Als ze maar van me afblijven, een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam*, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Collins, R., Elliott, M., Berry, S., Kanouse, D., Kunkel, D., Hunter, S. & Miu, A. (2004). Watching sex on television predicts adolescent initiation of sexual behavior. *Pediatrics*, 114, 280-289.
- Dibi, T. (2007, geraadpleegd maart 2009), *GroenLinks lanceert initiatiefwet media-educatie*, <http://tweedekamer.groenlinks.nl/nieuws/2007/07/06/groenlinks-lanceert-initiatiefwet-media-educatie>.
- Dijsselbloem, J., & Van Dam, M. (2006). Geen censuur, wel respect. Ingezonden brief in Dagblad Trouw, 11-10-2006.
- Ermers, R. (2007). *Eer en eerwraak, definitie en analyse*. Amsterdam: Bulaaq.
- Factsheet Seksueel geweld: feiten en cijfers* (2009). Utrecht: MOVISIE.
- Felten, H. (2008), *Als een homo op je valt..., acceptatie van homoseksualiteit onder Utrechtse (hetero)jongeren*. Utrecht: MOVISIE.
- Frans, E. (red.) (2008). *Seksueel grensoverschrijdend gedrag [gids Sensoa]*. Antwerpen: Sensoa.
- Graaf, H. de, Hoïng, M., Zaagsma, M. & Vanwesenbeeck, I. (2007). *Tieners seks. Vormen van instrumentele seks onder tieners*. Den Haag: WODC/Utrecht: RNG.
- Graaf, H. de, Nikken, P., Felten, H., Janssens, K. & W. van Berlo (2008). *Seksualisering: Reden tot zorg? Een verkennend onderzoek onder jongeren [Rapport]*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep/Nederlands Jeugdinstituut/MOVISIE.
- Graaf, H. de, Meijer, S., Poelman, J., & Vanwesenbeeck, I. (2005). *Seks onder je 25e: Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2005*. Delft: Eburon.
- Hilkens, M. (2008). *McSex. De pornificatie van onze samenleving*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij L.J. Veen.

Janssens, K., Schakenraad, W., Lammers, M. & Brants, L. (januari 2009). *Seks: waar ligt de grens? Jongeren en docenten uit het Amsterdamse praktijkonderwijs aan het woord* [Brochure]. Utrecht: MOVISIE.

Koenen (2006). *Woordenboek Nederlands*.

Kramer, S., Janssens, K., Çinibulak, L. & Cense, M. (mei 2007) *Over de grens. Opvattingen van jongeren en beroepskrachten over grensoverschrijdend seksueel gedrag van jongeren* [Rapport]. Utrecht: MOVISIE.

Kuyper, L. & Bakker, F. (2006). *De houding ten opzichte van homoseksualiteit: een beschrijvende literatuurstudie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Levy, A. (2007). *Female Chauvinist Pigs: de opkomst van de bimbo cultuur*. Amsterdam: Uitgeverij Meulenhoff.

Migchelbrink, F. (2004). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Utrecht: Uitgeverij SWP.

Nikken, P. (2007). *Jongeren, media en seksualiteit*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

Noordenbos (2007). G. "Aandacht voor sekse en cultuur in de behandeling van depressie, aanvulling op de multidisciplinaire richtlijn Depressie." Utrecht: TransAct.

Pans, L., M. Lieuwens, M. Hilkens, S. Bergman & S. Jensen (z.j., geraadpleegd maart 2009). *Manifest: sex moet weer haute couture worden*, www.beperkthoudbaar.info/upload/Manifest.pdf.

Plasterk, R. (2007). *Meer kansen voor vrouwen. Emancipatiebeleid 2008-2011*. Den Haag: Ministerie OCW.

Schwinghammer, S. (2007). *Seksistische videoclip*. Tilburg: Universiteit Tilburg.

Ter Bogt, T. (2008). *Whazz up? Nieuw onderzoek naar popmuziek in Nederland*. Oratie 15 februari 2008 Universiteit Utrecht. Journey Press The Netherlands.

Van Oosten. N. & I. van der Vlugt (2002), *Seksespecifieke hulpverlening voor maatschappelijk werkers*. Bussum: Coutinho.

Paardekooper, B. & Van Rijsbergen, D. (2008). *Slow Sex. Een erotisch beschavingsoffensief*. Amsterdam: Stichting Waterland.

Van Dale (1999). *Groot woordenboek der Nederlandse taal*.

Wekker & Lutz (2001). Een Hoogvlakte met koude winden. De Geschiedenis van het gender- en etniciteitsdenken in Nederland. In: Botman, M. N. Jouwe en G. Wekker (red.). *Caleidoscopische Visies. Zwarte, Migranten- en Vluchtelingen Vrouwenbeweging in Nederland*. Amsterdam: KIT.

Woertman, L. (2003). *Moeders mooiste: de schone schijn van het uiterlijk*. Lisse: Swets & Zeitlinger.

Wolters (1998). *Ster woordenboek Nederlands*.

8 Bijlagen

8.1 Powerpointpresentatie

Songteksten (teksten)

Baas B:

moppie ik strik je
 ik kus je, ik lik je
 ik streef je
 bespeel je met mijn tanden op je slipje
 dip je als een chipje
 shit, moppie ik digg je
 ik neem je in mijn armen en flip je

TV programma's

Reclames

Tijdschriften

Games

8.2 Vragenlijst focusgroepen

Gemeende groepen

Seksualisering

→ Het weergeven van de powerpoint. – ongeveer 5 min.

1. Wat heb je gezien?
2. Wat vind je er van?
3. Wat vind je normaal? Waarom? Wanneer?
4. Wat vind je problematisch? Waarom? Wanneer?

Factoren die een rol spelen bij de invloed van seksualisering op jongeren

5. Hebben dit soort beelden invloed op jongeren? Zo ja, hoe dan?
6. Hebben de beelden ook invloed op jou?
7. Hoe komt het dat je door deze beelden wel beïnvloed wordt?
8. Hoe komt het dat je door deze beelden minder beïnvloed wordt?
9. Welke jongeren worden in het bijzonder beïnvloed door die beelden?

Seksespecifieke groepen

Verbanden?

10. Wat doen de beelden met (andere) meisjes / jongens? Wanneer? Waar?
11. Herken je het ook bij jezelf? Wanneer? Waar?

Gedrag

12. Doen anderen de beelden na? Wanneer dan? Waar?
13. Doe jij zelf de beelden na? Wanneer dan? Waar?
14. Ga je door het zien van die beelden anders om met jongens / meisjes?
15. Ga je door het zien van die beelden anders om met seks? (*vragen naar seksueel grensoverschrijdend gedrag*: Ga jij eerder over de grens van een ander door die beelden? Of doen anderen dat, dat jij merkt? Doe jij eerder iets tegen je zin in door die beelden? Doen anderen eerder iets tegen hun zin in?)

Beleving/psychosociaal welzijn

16. (Wat doen de beelden met je?)⁷
17. Ga je door die beelden anders naar jezelf kijken? Hoe dan? Wanneer dan?
18. Wat vind je van de invloed van de beelden? Is het goed of slecht voor jongeren? Of maakt het niets uit? Wanneer is het goed / slecht? Wanneer is het leuk, wanneer is het een probleem?

Factoren

19. Waarom beïnvloedt het jou wel / niet? Wanneer (beïnvloedt het je wel of niet)?
In hoeverre speelt cultuur of geloof hierbij een rol?
En andere factoren?

Behoeften

⁷ Deze vraag werd gesteld als het nog niet aan de orde was geweest.

20. Wat denk jij dat er nodig is?

- a. Moet er iets aan gedaan? Vind je dat er iets moet gebeuren? Waarom wel of waarom niet?
- b. Zo ja, **wat** denk jij dat er nodig is?⁸
 - Verbieden van bepaalde beelden? of bijvoorbeeld niet meer overdag uitzenden?
 - Meer info over de beelden? bijvoorbeeld over wat echt is en wat niet? denk aan Photo shop logo
 - Meer praten over de beelden? meer discussie, ideeën uitwisselen. Op school of met ouders.
 - iets anders namelijk.....

Met oog op eventuele aanpak en/of methodiekontwikkeling:

- c. Wat werkt volgens jou?
- d. Wat werkt juist niet?
- e. Hoe bereik ik jou?

⁸ In eerste instantie hebben we deze open vraag gesteld. Pas daarna hebben we getoetst hoe de jongeren dachten over de onder deze vraag genoemde mogelijkheden.

8.3 overzicht namen en etniciteiten.

Alle namen zijn gefingeerd

De afkomst die we aangeven is door de jongeren zelf aangegeven.

Wij hebben hen gevraagd aan te geven uit welke landen hun ouders afkomstig zijn.

HAVO

Eerste focusgroep:

Ilker, jongen, Turks, 16 jaar.

Munir, jongen, Afghaans, 15.

Andrew, jongen, Nederlands, 15.

Brian, jongen, Nederlands, 15.

Aiden, jongen, Nederlands, 16.

Ralf, jongen, Nederlands, 17.

Brent, jongen, Nederlands, 16.

Hulya, meisje, Turks, 16.

Madina, meisje, Afghaans, 16.

Afryea, meisje, Congolees, 16.

Gulden, meisje, Turks, 15.

Marcha, meisje, Nederlands, 15.

Eline, meisje, Nederlands / Italiaans, 16.

Tweede focusgroep

Jason, jongen, Nederlands, 15.

David, jongen, Nederlands, 16.

Najib, jongen, Marokkaans, 16.

Mo, jongen, Marokkaans, 17.

Sohrab, jongens, Afghaans, 16.

Omhar, jongen, Italiaans / Pakistaans, 16.

Mimoun, jongen, Marokkaans, 16.

Jochem, jongen, Nederlands, 15.

Dylan, jongen, Nederlands, 15.

Michiel, jongen, Nederlands, 15.

Rianne, meisje, Nederlands, 16.

Emma, meisje, Nederlands, 15.

Selma, meisje, Engels / Zuid-Amerikaans, 15.

Kelly, meisje, Nederlands, 17.

Marieke, meisje, Nederlands, 15.

Lianne, meisje, Nederlands, 15.

VMBO

Eerste focusgroep

Matthew, jongen, Nederlands / Antilliaans, 13
Erol, jongen, Turks, 14
Adrion, jongen, Creools Surinaams, 14
Surender, jongen, Hindoestaans Surinaams, 13
Aaron, jongen, Creools Surinaams, 13

Karila, meisje, Nederlands / Surinaams, 15
Moniek, meisje, Nederlands, 14
Laila, meisje, Marokkaans, 14
Vanessa, meisje, Nederlands / Surinaams, 14
Mandy, meisje, Ghanees / Surinaams, 15
Aicha, meisje, Marokkaans, 13
Jennifer, meisje, Surinaams, 14
Sharida, meisje, Surinaams, 14
Rahma, meisje, Marokkaans, 14

Tweede focusgroep:

Jay, jongen, Arubaans, 14
Milan, jongen, Nederlands, 15
Hesday, jongen, Creools Surinaams, 14
Merwin, jongen, Javaans Surinaams, 14
Michael, jongen, Antilliaans, 14

Chantal, meisje, Nederlands, 14
Chevelle, meisje, Nederlands, 15
Mira, meisje, Moluks / Nederlands, 15
Solange, meisje, Nederlands / Surinaams, 14
Lotte, meisje, Nederlands, 14
Glenn, meisje, Nederlands / Surinaams, 14
Sharda, meisje, Surinaams, 15
Shanti, meisje, Surinaams / Nederlands, 14